

การศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมาทิฐิในคัมภีร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ศิริพร ครอบงำพิท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาและปรัชญา

คณะศึกษาศาสตร์และปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กรุงเทพฯ ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

การศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ธันวาคม ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

A SATUDY OF CONCEPT ON THE RIGHT ACTION IN
THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

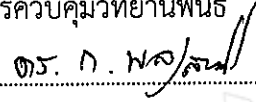

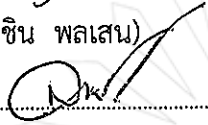
SIRIPORN KRONGCHEEP

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF BUDDHISM AND PHILOSOPHY
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
DEGEMBER, B.E. 2559 (2016)
(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

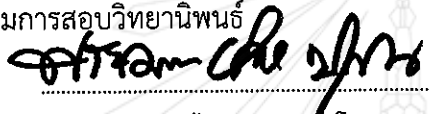
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ ของ สิริพร ครอบซีพ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัยได้

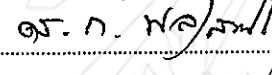
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ดร.กฤตสุขชิน พลเสน)

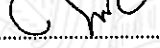
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.สำราญ ศรีคำมูล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธาน
(พระมหากษัตริย์ไทย ปุณฺณมโน,ดร.)

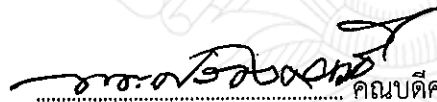
 กรรมการ
(ดร.กฤตสุขชิน พลเสน)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.สำราญ ศรีคำมูล)

 กรรมการ
(พระมหากษัตริย์ไทย โกสโลธโร,ดร.)

 กรรมการ
(ดร.ธวัชชัย ทหาราศรี)

คณะศาสนาและปรัชญา อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย

 คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา
(พระศรีมิ่งมงคลเมธี, ดร.)

วันที่ 24 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2559

๕๗๒๒๐๒๕๐๓๒๐๐๑ : สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา; ศน.ม. (ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต)

คำสำคัญ : แนวคิด/ สัมมากรรมันตะ/ พุทธปรัชญาเถรวาท

สิริพร ครองชีพ : การศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท (A SATUDY OF CONCEPT ON THE RIGHT ACTION IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ดร.กฤตสุขชิน พลเสน, อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.สำราญ ศรีคำมูล, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ๗๔ หน้า, ปี พ.ศ. ๒๕๕๙.

วิทยานิพนธ์นี้ มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาทโดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของสัมมากรรมันตะ ๒) เพื่อศึกษาสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท ๓) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการศึกษาพบว่า

จากการที่ได้ศึกษาเรื่องสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท มาแล้ว สัมมากรรมันตะ ได้แก่ การกระทำที่ถูกต้อง การกระทำชอบ หรือการกระทำทางกายที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์สุข และเป็นการแสดงออกทางกายด้วยความรู้ความ เข้าใจถึงความถูกต้องของการกระทำนั้น ที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้วแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุด และความถึงพร้อมในอริยมรรค อันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง โดยมีความหมายเป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) ความงดเว้นจากปาณาติบาต คือ การฆ่า การทำลาย การเบียดเบียน การทรมาน การทำกรรมสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย หรือสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ ไม่ว่าจะมนุษย์หรือ สัตว์ดิรัจฉาน การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำ ความผิด ตั้งท่านบัญญัติไว้ นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจดี ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้ เป็นคุณลักษณะข้อที่หนึ่ง ความงดเว้นจาก ปาณาติบาตของสัมมากรรมันตะ ๒) ความงดเว้นจาก อทินนาทาน คือการลักทรัพย์ การเบียดเบียนทรัพย์สินสมบัติอันอยู่ใน สิทธิครอบครองของผู้อื่น การละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ของหมู่คณะ หรือของส่วนรวม เอามาเป็นของตนโดยมิชอบธรรมด้วยอาการแห่งขโมย การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำ ความผิด ตั้ง ท่านบัญญัติไว้ นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจดี ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้ เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๒ ความงดเว้นจากอทินนาทานของสัมมากรรมันตะ ๓) ความงดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือการประพฤติดิฉินในกาม ได้แก่ ไม่ประพฤติ ล่วงละเมิดในภรรยาของผู้อื่น ไม่ประพฤติล่วงละเมิดในสามีของผู้อื่น การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำ ความผิด ตั้งท่านบัญญัติไว้ นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจดี ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงด เว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๓ ความงดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร

5720250232004 : MAJOR : BUDDHISM AND PHILOSOPHY; M.A. (MASTER OF ARTS)

KEYWORDS : THE CONCEPT / THE RIGHT ACTION / THERAVADA BUDDHIST
PHILOSOPHY

SIRIPORN KRONGCHEEP : A SATUDY OF CONCEPT ON THE RIGHT ACTION IN
THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY. ADVISORY COMMITTEE : DR. KITSUCHIN PONSEN,
ADVISOR, DR. SAMRAN SRIKAMMUL, CO-ADVISOR. 74 PP. B.E. 2559 (2016).

The objectives of this thesis paper were 1) to study the meaning and important of right action in Theravada Buddhist Philosophy 2) to study the concept of right action in Theravada Buddhist Philosophy, and 3) to analyze the concept of right action in Theravada Buddhist Philosophy .This study was a qualitative research . The data were collected from the primary source-Tipitaka and the secondary source-researches, and related other documents.

The results of this research were as follows:

From the study of righteousness in Theravada Buddhist philosophy, right action is the right thing to do, the right thing to do, or the physical action that does not entice oneself and others, which is the act leading to happiness. And physical expression with knowledge. Understand the correctness of the action. Considered to consider around the cover already. It also results in the practitioner developing himself towards the middle to reach the highest point. And reach in the cry It is a good way out. There are three types of meaning: 1) abstinence from the libido is to kill, to destroy, to persecute, to torture, to make living things or all living creatures. No matter small animals or big animals. No man or Beast The intention to abstain from the offense is that this provision is a deliberate intention to abstain without intention, do not always have "intention" is not due to other reasons, so do not commit. But if you do not do it because you intend to abstain from it. This is the first feature. Refraining from The libel of righteousness. 2) The abstinence from the motto. Is a burglary. The encroachment of wealth in Custody of others Violation of ownership of property of others of the collective or collective. It is unlawful for theft. The intention to refrain. From the guilty This is a provision that is intended to be intentionally abstained without intention, do not have the "intention" always

directed, not because of other reasons, so do not commit. But if you do not do it because you intend to abstain, this is the second feature of refraining from the motto of the right mind. 2) Refraining from adultery. It is a misdemeanor, not to commit transgression in another's wife. Do not commit abuse in another's husband. The intention to abstain from any wrongdoing is that this is a deliberate intention to abstain from intentionally do not have to be "intentionally" always directed, not because there are other grounds for action. But if you do not do it because it was intended. Except that This is feature 3, the abstention from adultery.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยดีเพราะอาศัยความเมตตาอนุเคราะห์ จากอาจารย์ที่ปรึกษา และคณาจารย์หลายท่าน

ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ที่เปิดโอกาสให้ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้เข้าศึกษา กราบขอบพระคุณ ดร.กฤตสุขชิน พลเสน ที่ปรึกษาหลัก และ ดร.สำราญ ศรีคำมูล เป็นที่ปรึกษาร่วม และพระประเวช สุเวที, ดร. ที่กรุณาตรวจปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง ที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์ยังไม่เข้าใจ ทำให้เนื้อความน่าอ่านและชัดเจนมากขึ้นและได้กรุณาแนะนำในการเขียนด้วยดีตลอดมา ถ้าไม่ได้ท่านนี้ช่วยแล้ว วิทยานิพนธ์นี้ คงไม่สำเร็จได้อย่างแน่นอน ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ที่ช่วยอนุเคราะห์ประสานงานเรื่องเอกสารต่างๆ ให้สำเร็จ ลุล่วงด้วยความมีไมตรีที่ดียิ่ง

อีกส่วนหนึ่งที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะลืมไม่ได้เลยคือบิดา มารดาผู้ให้กำเนิดครอบครัวอันเป็นที่รัก คุณงามความดีและประโยชน์อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ ขอให้เป็นเครื่องสักการบูชา แต่พระรัตนตรัยและอุทิศส่วนกุศลนี้ เพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์และผู้ที่มีพระคุณทั้งหลายและกัลยาณมิตร ทุกๆ ท่านจงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญด้วยเทอญ

สิริพร ครองชีพ

สารบัญคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพร้อมทั้งอรรถกถาต่างๆ อันเป็นคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาทในการค้นคว้าซึ่งในการอ้างอิงในที่นี้ได้ใส่ชื่อย่อของคัมภีร์ตามที่กล่าวมาดังมีคำย่อและคำเต็ม ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม		
วิ.มหา.	วินยปิฎก	มหาวิงศก	
วิ.ม.	วินยปิฎก	มหาวคค	
วิ.จ.	วินยปิฎก	จุฬวคค	
พระสุตตันตปิฎก			
ที.สี.	สุตตนตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลกขณธวคค
ที.ม.	สุตตนตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคค
ที.ปา.	สุตตนตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคค
ม.มู.	สุตตนตปิฎก	มชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก
ม.ม.	สุตตนตปิฎก	มชฌิมนิกาย	มชฌิมปณณาสก
ม.อุ.	สุตตนตปิฎก	มชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก
ส.ส.	สุตตนตปิฎก	สยุตตนิกาย	สคาถวคค
ส.นิ.	สุตตนตปิฎก	สยุตตนิกาย	นิทานวคค
ส.สพา.	สุตตนตปิฎก	สยุตตนิกาย	สพายตนวคค
อง.ทูก.	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	ทูกนิปาต
อง.ติกก.	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	ติกกนิปาต
อง.จตุกก.	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	จตุกกนิปาต
อง.ปญจก.	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	ปญจกนิปาต
อง.สตตก	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	สตตกนิปาต
อง.สตตก	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	สตตกนิปาต
อง.อฏฐก.	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	อฏฐกนิปาต
อง.ทสก.	สุตตนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	ทสกนิปาต
ขุ.ธ.	สุตตนตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมมปท
ขุ.อิติ.	สุตตนตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตก
ขุ.วิ.	สุตตนตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวตถุ
ขุ.เถร.	สุตตนตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา
ขุ.ชา.	สุตตนตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาตก

ช.ม.	สุดตนต์ปิฎก	ชุททกนิกาย	มหานิเทศ
ช.ปฎิ.	สุดตนต์ปิฎก	ชุททกนิกาย	ปฎิสมภิทามคค
ช.อป.	สุดตนต์ปิฎก	ชุททกนิกาย	อปาทาน
ช.พุทธ.	สุดตนต์ปิฎก	ชุททกนิกาย	พุทธวรัส

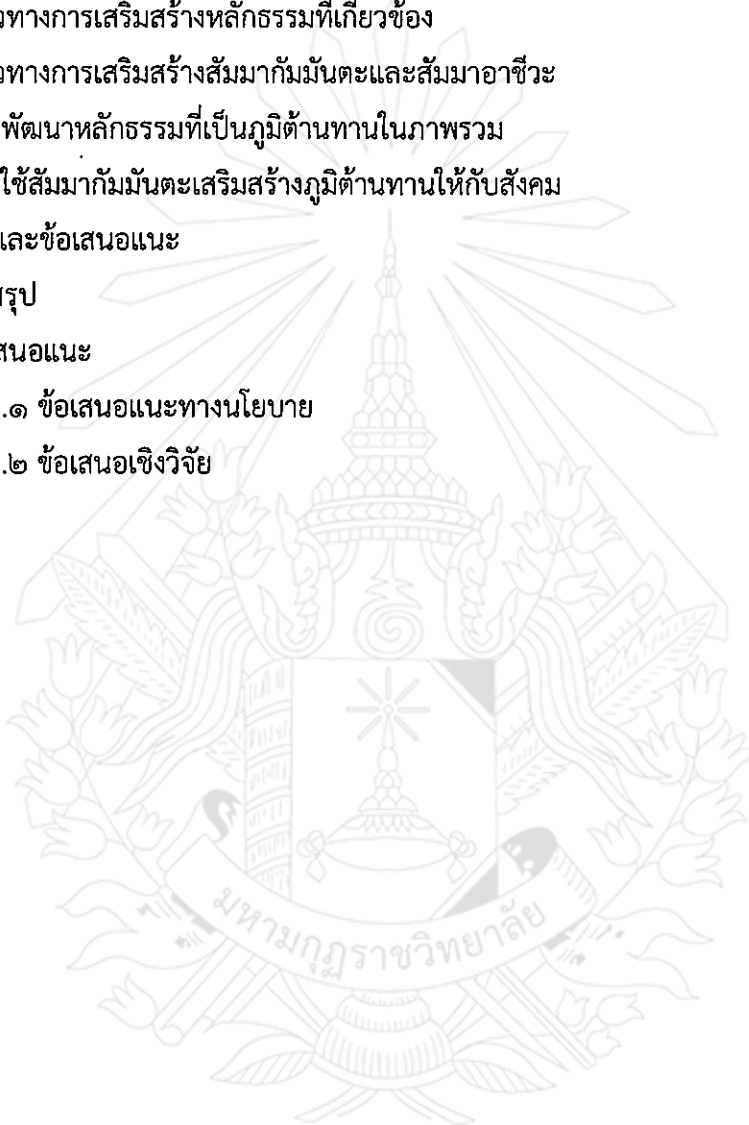

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญคำย่อ	จ
สารบัญ	ช
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของงานวิจัย	๒
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๒
๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
๑.๗ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๒ ศึกษาความหมาย และความสำคัญของสัมமாகัมมันตะ	๗
๒.๑ แนวคิดหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	๗
๒.๒ หลักธรรมสำคัญของพุทธปรัชญา	๘
๒.๓ ความหมายของสัมமாகัมมันตะ	๒๔
๒.๔ เป้าหมายของการมีสัมமாகัมมันตะ	๒๕
๒.๕ อานิสงส์ของสัมமாகัมมันตะ	๒๖
๒.๖ หลักธรรมที่ส่งเสริมสัมமாகัมมันตะในพระพุทธปรัชญา	๒๖
๓ สัมமாகัมมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท	๒๘
๓.๑ ความนำ	๒๘
๓.๒ สัมமாகัมมันตะ	๒๘
๓.๓ ความมงดเว้นจากปาณาติบาต	๒๙
๓.๔ ความมงดเว้นจากอทินนาทาน	๓๒
๓.๕ ความมงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร	๔๖
๔ วิเคราะห์แนวคิดเรื่องสัมமாகัมมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท	๕๐
๔.๑ บทบาทของสัมமாகัมมันตะกับสังคมไทยปัจจุบัน	๕๑
๔.๒ สัมமாகัมมันตะกับการแก้ปัญหาในวิถีชีวิตประจำวันด้านต่าง ๆ	๕๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๔.๓ สัมมากรรมันตะ การทำงานชอบกับประโยชน์ของสังคม	๕๒
๔.๔ วิเคราะห์อภินิหารกับการแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทย	๕๓
๔.๕ แนวทางการเสริมสร้างหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง	๕๖
๔.๖ แนวทางการเสริมสร้างสัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีพะ	๕๗
๔.๗ การพัฒนาหลักธรรมที่เป็นภูมิด้านทานในภาพรวม	๖๒
๔.๘ การใช้สัมมากรรมันตะเสริมสร้างภูมิด้านทานให้กับสังคม	๖๒
๕ บทสรุป และข้อเสนอแนะ	๖๗
๕.๑ บทสรุป	๖๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๐
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทางนโยบาย	๗๐
๕.๒.๒ ข้อเสนอเชิงวิจัย	๗๑
บรรณานุกรม	๗๒
ประวัติผู้วิจัย	๗๔

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การทำกรงานชอบเป็นอย่างไรเล่าเจตนาที่เป็นเครื่องเว้นจากการฆ่าเจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้วเจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันนี้เรากล่าวว่า การทำกรงานชอบ” (พระสุตตันตปิฎกสังยุตตนิกาย มหาวรรค เล่ม ๕ ภาค ๑ หน้า ๒๕)

มนุษย์จะประสบความสำเร็จ สุข ความเจริญ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยดีนั้นนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องมีหลักธรรมประจำใจ เพื่อนำหลักธรรมมาเป็นแนวในการดำเนินชีวิต ในทางพระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติหนึ่งที่ยึดทางสายกลาง เป็นทฤษฎีและวิธีการที่เป็นหลักสากล ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและผู้ปฏิบัติตาม เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไปทุกระดับชั้น ทางสายกลางตามหลักทางพระพุทธศาสนาท่านเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการในที่นี่จะได้ศึกษาเฉพาะความสำคัญของสัมมากัมมันตะในพระพุทธศาสนาเถรวาทเกี่ยวกับการทำกรงานชอบ หรือทำกรงานชอบ ได้แก่การกระทำที่เว้นจากการกระทำความชั่วทางกาย หจจริต ๓ อย่าง คือฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม (ข้อ ๔ ในมรรค) สังคมทุกวันนี้เริ่มมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องด้วยปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนเราในปัจจุบัน พฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม หรือด้านมโนกรรม ล้วนเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุว่าคนเราในปัจจุบันล้วนมีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยการแข่งขันกัน เอาเร็ดเอาเปรียบกันและกัน ใช้ความพยายามทุกด้านในการที่ จะเอาชนะคู่แข่งฝ่ายตรงกันข้ามทุกวิถีทาง ถึงแม้จะรู้ว่ากรกระทำนั้น เป็นการกระทำที่ผิดก็ตามนี้ จะเห็นได้จากพฤติกรรมของคนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นคนในสังคม คนในครอบครัวการเมือง เป็นต้น เช่น ปัญหายาเสพติดให้ผลร้าย คือผลเสียทางร่างกายและจิตใจ ผลเสียทางสังคม และผลเสียทางเศรษฐกิจ ปัญหาการลักพาตัวเด็ก ปัญหาการฆ่ากัน การข่มขืนกรกระทำชำเรา ปัญหาการหลอกลวง การคอร์รัปชั่น การทุจริตโดยใช้หรืออาศัยอำนาจตำแหน่ง หน้าที่ ที่ตนมีอยู่ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรมมากมาย เหล่านี้โดยส่วนใหญ่แล้วล้วนเป็นปัญหาอันเกิดขึ้นจากการประพฤติผิดต่อหลักสัมมา กัมมันตะ ๓ ประการ คือ ๑) การกรกระทำผิดแสดงออกทางกาย หมายถึง ความประพฤติผิดอันมิชอบทางกาย โดยเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ๒) การถือเอาสิ่งของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการลักขโมย และ ๓) การประพฤติผิดในกาม การประพฤติผิดแต่ข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวย่อมส่งผลให้ตนเองและสังคม ได้รับความเดือดร้อน (พระอธิการเดชา สิริธมฺโม, บทคัดย่อ)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจจะศึกษาเรื่อง “ศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมาภังค์มัตถะในพุทธปรัชญาเถรวาท” พร้อมกับสรุปและวิเคราะห์ เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้เรียนรู้และวิเคราะห์เกี่ยวกับให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่าง ถูกต้อง และตระหนักถึงโทษ ประโยชน์ ตลอดจนทั้งการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน เพื่อความสงบสุขในชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของสัมมาภังค์มัตถะ
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสัมมาภังค์มัตถะในพุทธปรัชญาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสัมมาภังค์มัตถะในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๓ ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลคือ

- ๑.๓.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ของมหาหมกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๕
- ๑.๓.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่งานเขียนทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา และนักวิชาการสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงสารานุกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ประกอบด้วย รวมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่าง ๆ อันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
อนึ่ง จะเน้นศึกษาคติความเชื่อเรื่องโลกหน้าในพุทธปรัชญาเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องที่
จะศึกษา

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

- ๑.๔.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - ๑.๔.๑.๑ สืบค้นข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ของมหาหมกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๕
 - ๑.๔.๑.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิคือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และงานเขียนที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งคัมภีร์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา
- ๑.๔.๒ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
 - ๑.๔.๒.๑ นำข้อมูลที่ได้จาก ข้อ ๑.๔.๑ มาทำการแยกแยะ จัดประเภทตามความเหมาะสมแก่นเนื้อหาแต่ละบท
 - ๑.๔.๒.๒ ศึกษาข้อมูลที่ได้จาก ข้อ ๑.๔.๑.๑ มาทำการวิเคราะห์ อธิบาย ตีความ ให้ ความหมายตามความเหมาะสมของเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่ตามตามบทต่าง ๆ

๑.๔.๒.๓ นำข้อมูลที่ได้จาก ข้อ ๑.๔.๒.๒ เขียนลงในแต่ละบทตามความสอดคล้อง และเหมาะสมแก่เนื้อหา ที่ได้ระบุไว้ตามวัตถุประสงค์

๑.๔.๓ ชี้นำเสนอผลงานการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง สัมมากรรมันตะพุทธปรัชญาผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการศึกษาลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๕ ด้วยวิธีการบรรยายเชิงเหตุผลตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาสาระในบทต่าง ๆ ตามลำดับ

๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

หนังสือแก่นพุทธธรรม : ได้กล่าวถึงสัมมากรรมันตะ ว่า พุทธศาสนาแบ่งการกระทำออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม สำหรับมรรคข้อสัมมากรรมันตะ หมายถึงและเน้นไป ในส่วนที่เกี่ยวกับการประพฤติศีลทางกายกรรม พุทธศาสนาแนะนำข้อปฏิบัติให้บุคคลทั่วไปทั้งหญิง และชายอยู่ในกรอบแห่งศีล ๓ ข้อ ที่เกี่ยวกับการกระทำทางกาย คือเว้นจากการกระทำชั่ว ได้แก่การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การลักขโมย และการประพฤติผิดพรหมจรรย์

นอกจากการละเว้นการกระทำที่เป็นบาปดังกล่าวแล้ว พุทธศาสนายังสอนให้เว้นการกระทำ อันเนื่องมาจาก อคติ ๔ ได้แก่ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักเพราะชอบ โทสาคติ ลำเอียงเพราะเกลียดชัง โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงผิดเพราะเขลา และภยากติ ลำเอียงเพราะความกลัว นอกจากนี้สัมมากรรมันตะที่สมบูรณ์ย่อมต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาทที่ทางศาสนาเรียกว่า อัปมาทะ อีกด้วย

ปัญหาที่ว่าการกระทำเช่นไรจึงเรียกว่า บุญ หรือกุศลกรรม กับ บาปหรืออกุศลกรรม นั้น บางครั้งขึ้นอยู่กับความหมายที่เป็นอัตวิสัยอันเป็นเรื่องทางคุณค่าของแต่ละบุคคลในสังคม ประเพณี หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแต่ในความเป็นจริงทางภววิสัยแล้ว กุศลกรรมย่อมหมายถึงการกระทำที่เป็นประโยชน์ ส่วนอกุศลกรรมหมายถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดโทษ ทั้งต่อตนเอง ต่อคนอื่น ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่เฉพาะเป้าหมายด้านวัตถุเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อเพาะบ่มยกระดับทางจิต วิญญาณอีกด้วยนอกจากนี้แล้ว สัมมากรรมันตะ ยังเป็นแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนิน ชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พุทธองค์สอนว่า ความยากไร้ คือแก่นของปัญหาที่นำไปสู่ การก่ออาชญากรรม และการกระทำที่ไร้ศีลธรรม ซึ่งพุทธศาสนาเชื่อว่าสามารถจะกำจัดให้หมดไปได้ ในระดับหนึ่งหาเราสามารถกำจัดความยากจนได้ ด้วยเหตุนี้การประกอบสัมมากรรมันตะ คือการกระทำเพื่อเสริมสร้างสวัสดิการให้กับทั้งตนเอง สังคมสิ่งแวดล้อม และทางด้านวิญญาณในความหมาย ทางศาสนา การกระทำและปฏิบัติถือเป็นธรรมอย่างหนึ่ง เพราะคำว่า ธรรมหมายถึงความดีหลายอย่าง อาจหมายถึง คำสอน หมายถึงธรรมชาติ และพุทธศาสนานิกายเช่น ธรรมะหมายถึง ภารกิจหรือหน้าที่ ที่จะต้องกระทำอีกด้วย

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมย่อมหมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด และให้งานบรรลุเป้าหมายยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งสามารถเข้าใจเข้าถึงหลักความจริงตามธรรมชาติแห่งการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นไปตาม

ไตรลักษณ์ที่เน้นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ดังนั้นการตระหนักและดำเนินชีวิตตามมรรคข้อนี้ จึงหมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานของปัจเจกชนที่มีความหมายในการส่งเสริมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและกลมกลืนกับระบบนิเวศน์ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นการประกอบผลบุญตามกุศลกรรม ส่วนการกระทำที่ตรงกันข้าม ทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นการทำบาป

มหาตมะ คานธี รัฐบาลุขของอินเดีย เคยให้คำนิยาม “บาป ทางสังคม ๗ ประการ” คือเล่นการเมืองโดยไม่มีหลักการ หาความสุขสำราญโดยไม่คิด ร่ำรวยเป็นอภิชนโดยไม่ต้องทำงาน มีความรู้มหาศาลแต่ประพฤติไม่ดี ทำการค้าเสรีแต่ไม่มีศีลธรรม

อาจารย์ ประเสริฐ อุทัยเฉลิม : จากหนังสือ “กลัวเกิดไม่กลัวตาย” กล่าวว่า ในมรรคองค์ที่ ๓ สัมมาวาจาและมรรคองค์ที่ ๔ สัมมากรรมนั้น จะเห็นประโยคหนึ่งซ้ำ ๆ กันในทุก ๆ บรรทัด คือ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการ...ทำไมพระพุทธเจ้าจึงทรงใช้ประโยคนี้ในทุก ๆ ข้อ เพื่อให้เข้าใจ เรามาดูการทำผิดศีลกันก่อน เช่น ยุบเงินมาเราตบ...เพียะ ตายสนิท แล้วก็บอก โอ๊ะ! ไม่มีเจตนาเลย ไม่มีเจตนาหรือ? ลองย้อนดูภาพใหม่ ...ยุบเงินมาเสียงยุบกระทบหู ใจสั่นไหวปีบคั่น โกรธแค้น เกิดอาฆาตพยาบาท โทสะเข้าประกอบจิต จนถึงจุดหนึ่งสั่งให้แขนขยับ แล้วก็ตบลงไป เกิดการฆ่าทันที หากนี้เป็นการสโลโมชั่น จะเห็นภาพเลวว่า เกิดแรงผลักดันเป็นเจตนาให้เกิดการฆ่า เมื่อมีกิเลสเป็นตัวผลักดันเกิดจากการกระทำ พระพุทธองค์ตรัสว่า เจตนาเป็นตัวกรรม ดังนั้นเมื่อเกิดมีโทสะ โลภะ หรือโมหะเข้าประกอบ การกระทำสิ่งทั้งหลายจึงเกิดเป็นกรรม เพราะฉะนั้นการตบยุบเป็นกรรมเพราะมีเจตนา เจตนามีได้ เพราะมีโลภะ โทสะ โมหะเข้าประกอบนั่นเอง

เมื่อเข้าใจเจตนาแล้วลองกลับมาในข้อข้อของศีลใหม่ อีกสักตัวอย่างหนึ่ง หากมีคนที่มีนิสัยชอบลักขโมยเวลาเห็นของใครจะลักขโมย จนได้มาปฏิบัติธรรมเริ่มมาถือศีล เจริญตามมรรค จึงเห็นว่าการเอาของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้มันไม่ดี จึงเริ่มละเว้น แต่ในช่วงแรก ๆ ทุกครั้งที่เขาเห็นของคนอื่น เขาจะอยากได้มาก แต่ก็พยายามข่มใจ ผินใจไว้ไม่ให้ทำผิด เขาต้องใช้ความอดทนอดกลั้นเพื่อไม่ทำ ซึ่งขณะนั้นเองที่เกิดเจตนาเป็นเครื่องเว้นขึ้น ที่แรงตบยุบเพราะมีกิเลสเป็นเหตุ ก็เกิดเป็นตัวกรรม ทำให้เกิดเป็นวิบาก เมื่อคนขี้ขโมยคนนี้เริ่มอดทน พากเพียรในการถือศีลเจริญมรรคต่อไป สิ่งที่เราจะเห็นได้แน่นอนคือ ระดับของเจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการลักขโมยนั้นจะลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งในทำนองเดียวกันเจตนาที่จะเอาของผู้อื่นก็ลดลงเช่นเดียวกันจนวันหนึ่งเขามีคนทำเงิน ๕๐๐ บาท หล่นต่อหน้าเขา โดยที่เจ้าของเงินไม่รู้ตัว คนที่เมื่อก่อนเป็นคนขี้ขโมยนั้นเห็นเข้าพอดี เขาก็ลงเก็บเงิน ๕๐๐ บาทนั้นแล้ววิ่งตามไปคืนให้เจ้าของเงิน แล้วเดินกลับ เพื่อนที่เคยรู้จักนิสัยของคน ๆ นั้นเห็นแล้วเกิดความสงสัย จึงเอ่ยปากถามขึ้นมาว่า ทำไมไม่เก็บเงินไว้เองล่ะ เขาตอบว่า ไม่ใช่ของเรานี้เพื่อนจึงถามต่อไปว่า เดียวนี้ถือศีลหรือ? คน ๆ นั้นหยุดคิดอยู่พักหนึ่งแล้วตอบว่า เปล่า เพื่อนยังคงสงสัยคำตอบอยู่ จึงถามต่อว่า ถ้าไม่ถือศีลแล้วทำไมไม่เอาซะเลยล่ะจะชี้ให้เห็นจุดพลิกผันที่สำคัญคือคนที่เคยขี้ขโมยคนนั้นหมดความอยากที่เอาของ ๆ คนอื่น แล้วหมดเจตนาที่อยากได้ของ ๆ คนอื่นแล้ว เขาก็ลงเก็บเงินโดยเสียดายในหัวเสียดายกริบ คน ๆ นี้หมดเจตนาเป็นเครื่องเว้นไปด้วย หากเราจะบอกว่า คน ๆ นี้เป็นผู้มีศีลบริบูรณ์ในข้อนี้ก็คงไม่ผิด

เมื่อเป็นคนดีอย่างเป็นเนื้อแท้ในระดับศีลเพราะเกิดปัญญาในศีล เกิดสมาธิในศีล เกิดสมาธิในศีล เพราะเจตนาเป็นเครื่องเว้นได้สร้างสมให้เกิดศีลขึ้นในระดับอธิศีลขึ้น ก็หมดเจตนาเป็นเครื่องเว้นที่จะทำผิดอีก หากข้อศีลทุก ๆ ข้อ ถูกชำระจนบริบูรณ์อย่างนี้ จิตจะไม่เกิดความเดือดเนื้อร้อนใจหรือเครื่องเสียบแทงแบบอโยยบ ๆ อีก จากนั้นไปก็เข้าสู่การระบวนการชำระความทุกข์ภายใน ไม่อย่างนั้นทำดีก็จะติดดี คนอื่นไม่ดี เกิดตัวตนขึ้นมาอีก ดีก็เลยเป็นเหตุให้เกิดทุกข์อีกด้วยความไม่รู้ ดังนั้นจึงต้องมีมรรคในระดับละเอียดขึ้นที่จะชำระเหตุให้เกิดทุกข์ในระดับจิตใจต่อไปนี้ คือระดับตัดหาและอุปาทาน ซึ่งต้องอาศัยมรรคองค์ที่ ๖, ๗ และ ๘

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาบุญเรือน ปภังโกโร (พิลาพันธ์) (๒๕๔๒) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาใน พุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า เมตตา เป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ในระดับพื้นฐาน เมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันไม่ทำลาย ไม่เบียดเบียนกัน ยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกในระดับกลาง เมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดความทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมในระดับสูง เมตตาเป็นคุณธรรมที่ยังบุคคลให้หมดตัวตน หมดกิเลส หมดปัญหา ไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ เป็นเมตตาที่สะอาดบริสุทธิ์ไม่มีผู้ให้และผู้รับ หมายถึงการบรรลุพระนิพพาน เป็นเมตตาของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย เมตตานั้น เกิดขึ้นได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมตตาที่มีกิเลสครอบงำ หรือเมตตาที่ปราศจากปัญญา ย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดโทษได้ ถ้าบุคคลเจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องก็ย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์หาประมาณมิได้ บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์จากการเจริญเมตตา ๒ ลักษณะ คือ

๑) ในขณะยังมีชีวิตอยู่ บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์ทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ คือ ถ้าบุคคลมีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตาแล้ว กิจที่กระทำและคำที่พูดก็ย่อมประกอบไปด้วยเมตตา

๒) หลังจากตายไปแล้ว บุคคลย่อมได้รับอานิสงส์ของการเจริญเมตตาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งติดตามไปในชาติต่อไปเหมือนเงาตามตัว เช่น ไปเกิดในพรหมโลก เป็นต้น

พระมหานิยม สีส้วโร (เสนารินทร์) (๒๕๔๒) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนว คิดเรื่องอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยศึกษาในเชิงอภิปรัชญา และจริยศาสตร์ผลจากการศึกษาวิจัยทำให้ทราบว่า

๑. พุทธปรัชญา แสดงหลักอนัตตา โดยสอดคล้องกับความจริงที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบหลังจากที่ตรัสรู้แล้ว คือ หลักปฏิจจนสมุปบาท อนัตตาจึงเป็นหลักความจริงในกฎธรรมชาติที่สะท้อนให้เห็นถึงทรรศนะทางอภิปรัชญาของพระพุทธศาสนาที่แตกต่างไปจากคำสอนของลัทธิ ศาสนา และปรัชญาอื่น ๆ ในอินเดียอย่างเด่นชัด

๒. พุทธปรัชญา แสดงหลักอนัตตา โดยสัมพันธ์กับการศึกษา และปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่ง ถ่ายถอนความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน คือ ความยึดถือว่าเป็นตัวเรา ของเรา (อหังการ มมัง-การ) เป็นต้น ซึ่งจะเป็นแนวทางของการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา คือ ความว่างจากตัวตน (อัตตสญญตา) ความหลุดพ้นจากทุกข์ (วิมุตติ) หรือความดับเย็นเป็นสุข(นิพพาน) ในที่สุดต่อไป

๓. พุทธปรัชญามีทรรชนะต่อแนวคิดเรื่องอัตตาแตกต่างจากศาสนาปรัชญาอื่น ๆ ในอินเดียสรุปได้ ๒ ประการ คือ

๓.๑ พุทธปรัชญาปฏิเสธความมีอยู่ของอัตตา ที่หมายถึงอะไรบางอย่างที่มีอยู่อย่างแท้จริง เป็นนิรันดร ไม่เปลี่ยนแปลง หรือแตกสลาย ไม่ว่าจะมียู่ในฐานะที่เป็นหลักการแรกสุด หรือมูลเหตุของสากลโลก หรือในฐานะธาตุแท้ หรือธรรมชาติอันเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ก็ตาม

๓.๒ พุทธปรัชญาอธิบายว่า สิ่งทีเรียกว่ “อัตตา” นั้น เป็นเพียงคำพูดที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน เป็นสำนวนคำพูดที่ใช้เรียกแทนสภาวะอันเป็นที่ประชุมแห่งกองสังขารที่เป็นสังขตธรรม เท่านั้นคำว่า “อัตตา” นี้จึงหาได้มีความหมาย หรือกินความเข้าไปถึงความมีอยู่แห่งกองขันธิในสภาวะที่เป็นตัวตนแท้จริง แยกออกไปต่างหากแต่อย่างใดไม่ เพราะสภาวะตัวตนเช่นนั้นไม่มี มันมีไม่ได้ สิ่งที่มีได้ ย่อมไม่ใช่อัตตา สิ่งที่เป็นอัตตา ย่อมมีไม่ได้ สรรพสิ่งปรากฏเสมือนว่าเป็นอัตตา แต่เบื้องหลังสภาพที่ปรากฏนั้น ก็คือภาวะที่แท้จริงว่า “สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา”

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๖.๑ ทำให้ทราบการศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมาภิมันตะ (การกระทำชอบ)
- ๑.๖.๒ ทำให้ทราบการศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมาภิมันตะ ในพุทธปรัชญาเถรวาท
- ๑.๖.๓ ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์การศึกษาแนวคิดเรื่องสัมมาภิมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- ๑.๖.๔ ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการวิจัย และเผยแพร่ต่อผู้สนใจต่อไป

๑.๗ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิด หมายถึง ความคิดสำคัญซึ่งเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องก็ได้ เช่น แนวคิดเรื่องบุญกรรม แนวคิดเรื่องความรัก ความยุติธรรม ความตาย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ หรือแนวคิดที่เป็นความรู้ด้านต่าง ๆ

สัมมาภิมันตะ ทำการชอบ หรือการงานชอบ หมายถึง การกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกาย ๓ อย่างคือฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม คือเว้นจากกายทุจริต ๓

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง หลักคำสอนที่มีอยู่ในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

บทที่ ๒

ศึกษาความหมาย และความสำคัญของสัมமாகัมมันตะ

๒.๑ แนวคิดหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

คำว่า คุณธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถานพ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ส่วนจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ สำหรับความหมายอื่น ๆ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (๒๕๓๑) ให้ความหมายว่าคุณธรรมหมายถึง หลักธรรมจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ชั่วดีทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจจนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดีการกระทำที่ดีย่อมได้รับผลของความดีคือความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่วย่อมได้รับผลของการกระทำชั่วคือความเจ็บป่วยการเป็นผู้มีคุณธรรม คือการปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่พึงงามความเขาใจเลือกกระทำดีมีคุณธรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่สากลตรงกัน

ดวงเดือน พันธมนาวิน (๒๕๔๘) กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมว่าดี ควรทำจริยธรรมตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง ระบบการทำความดีละเว้นความชั่ว นอกจากนี้คำว่าจริยธรรมยังใช้ครอบคลุมคำว่าคุณธรรมค่านิยมกฎหมายระเบียบ หลักศาสนากฎจรรยาบรรณทัตฐานของสังคม

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (๒๕๔๘) สรุปความหมายของคุณธรรมจริยธรรม ไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง กรอบความประพฤติ ความคิดที่สังคม หรือบุคคลมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งดี มีประโยชน์มากกว่าโทษ ส่วนจริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การทำดีละเว้นความชั่วอันเป็นผลมาจากการคิดดี

กรมการศาสนา (๒๕๕๑) ให้ความหมายของคุณธรรม ว่า หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีเป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดีเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายในและเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและให้เหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

วิทย์ วิทเวทย์และเสถียรพงษ์วรรณปก (๒๕๓๐) ให้คำนิยามว่าจริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติสำหรับเป็นหลักให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน

พระเมธีธรรมาภรณ์ (๒๕๔๑) ได้กล่าวว่า จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษากรีกว่า Ethos คือ Habit นั่นคือนิสัยดังนั้น จริยธรรมและจริยศาสตร์จึงเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยตามทฤษฎีของชาวกรีกกล่าวว่าคนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาวแล้วมาฝึกกันโดยต้องทำบ่อย ๆ ทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัย แล้วจะ

กลายเป็นคุณธรรม เป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน เป็นลักษณะนิสัย เป็นคุณสมบัติที่ดีในจิตใจฉะนั้นการทำดีต้องทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัยพระธรรมปิฎก (๒๕๔๓) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่าจริยธรรม คือการนำความรู้ในความจริง หรือกฎของธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

สรุปได้ว่าคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์เป็นความดีเป็นมโนธรรมเป็นความคิดที่ดีที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชีวิต มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงาม ส่วนจริยธรรมหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติที่ปฏิบัติได้ถูกต้องที่เป็นผลมาจากความคิดที่สั่งคม หรือบุคคลเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคีความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

๒.๒ หลักธรรมสำคัญของพุทธปรัชญา

ศาสนาพุทธมี ๒ นิกายหลักคือ มหายานหรืออากิริยวาท และหินยานหรือ เถรวาท มีผู้อธิบายหลักธรรมได้ดังต่อไปนี้ เดือน คำดี (๒๕๔๑) กล่าวไว้ว่า ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมไว้มาก่อนที่ถือว่าเป็นจริยธรรมเบื้องต้น อาจจำแนกเป็น ๓ระดับ คือ

๑. ระดับมูลฐาน คือ ศิลห้า ได้แก่
 - ๑) งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
 - ๒) งดเว้นจากการลักทรัพย์ของผู้อื่น
 - ๓) งดเว้นจากการประพฤตินิโคตทางกาม
 - ๔) งดเว้นจากการพูดปด
 - ๕) งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและยาเสพติดให้โทษ

หลักการพัฒนามนุษย์โดยการอบรมทางด้านศีล (ศีลสิกขา)

ศีล คือ การฝึกความประพฤติให้สุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ การรักษาระเบียบวินัยการดำรงตนด้วยดีในสังคม ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง เป็นการควบคุมพฤติกรรมในการแสดงออก ซึ่งบุคคลจะต้องควบคุมพฤติกรรมภายนอกทั้งหมด รวมความได้ว่าศีลก็คือความปกติทางกาย และวาจา เป็นเจตนาของผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤตินิโคตในกาม จากการพูดเท็จ และจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอีกอย่างหนึ่ง กล่าวได้ว่า ศีลคือเจตนา เจตสิก สังวร และอวิตกกัมมะ ชื่อว่าศีล ดังที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรเถรเจ้า กล่าวไว้ว่า “เจตนาชื่อว่าศีล เจตสิกชื่อว่าศีล สังวรชื่อว่าศีล และอวิตกกัมมะก็ชื่อว่าศีล

ศีลภาวนา (Moral Development) หมายถึงการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีการเกื้อกูลกัน

ศีลภาวนา คือ การเจริญศีลให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคมมีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริต ฝึกตนเองให้อยู่ในสังคมด้วยดีและเป็นประโยชน์ ระดับต้นก็คือ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลเหล่านี้มุ่งไปที่การไม่เบียดเบียนกัน สร้างความไว้วางใจเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ศีลเป็นคุณสมบัติของตัวบุคคล เพราะศีลเป็นเรื่องของบุคคลมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี ส่วนวินัยเป็นการจัดระเบียบ ศีลกับวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มากคู่กัน จะเป็นตัวเอื้ออำนวยให้เรามีโอกาสมีเวลาที่จะพัฒนาชีวิตได้สะดวกขึ้น เพราะถ้ามนุษย์ในสังคมมีความประพฤติทางกาย ทางวาจา อยู่ในศีลแล้ว การจะปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ความร่มเย็น เป็นชีวิตที่พร้อมจะรับการพัฒนา และมีโอกาสทำประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นเป็นอันมาก ทำให้เป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเอง เพราะได้เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ทำในสิ่งที่ควรทำ การดำเนินชีวิตก็ปราศจากความกังวล ในทางตรงกันข้ามหากมีชีวิตที่ไม่มีวินัย ไม่มีศีลเสียแล้ว จะเป็นการดำรงชีวิตที่ไร้เดียงสา ไม่รู้เรื่องการครองชีวิตว่าจะไปอยู่อย่างไร จะอยู่ในระยะที่ดำเนินชีวิตไม่ตรง เพราะมีการมีการคบแต่มิตรเทียม มิตรปกอลอก ประพฤติชั่วทั้งทางกายและทางวาจา จนไม่ได้พัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ขึ้น ไม่ได้ก้าวเดินไปในทางที่ดี ชีวิตที่ได้มามีตมาก็จะมิดไป เข้าสู่อบายภูมิเหมือนเดิม แต่ถ้าหากชีวิตที่ได้มา มีการอบรมด้านการพัฒนาทางศีล เมื่อมีการฝึกพร้อมแล้ว จึงเป็นคุณสมบัติของผู้พัฒนาทางศีลเรียกว่า ภาวิตสีโล และย่อมได้รับประโยชน์ของการรักษาศีลดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

๑. คหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติในโลกนี้ ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวง ซึ่งมีความไม่ประมาณเป็นเหตุ นี่เป็นประโยชน์ประการที่ ๑ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๒. คหบดีทั้งหลาย กิตติศัพท์อันดีงามของบุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัตีย่อมกระฉ่อนไปนี้เป็นประโยชน์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๓. คหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติตยบริษัทก็ตาม พรหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก้แล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นประโยชน์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๔. คหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็นประโยชน์ประการที่ ๔ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๕. คหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ หลังจากตายแล้วย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นประโยชน์ประการที่ ๕ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

การพัฒนาโดยใช้หลักของศีล คือ การชำระกาย วาจา ให้สะอาด ถือว่าเป็นเบื้องต้นในการพัฒนามนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย การงดเว้นจากความชั่วทั้งปวง พระพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาถึงความเป็นไปได้ หรือความเป็นจริงตามธรรมชาติ และได้พิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์คือ

ประโยชน์ที่จำเป็นแก่ผู้รับการพัฒนา คือ แต่ละบุคคลได้เป็นผู้มีระเบียบในตนเอง สามารถบังคับตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่ต้องการได้ ไม่ทำอะไรตามใจชอบแต่มีความรับผิดชอบค้ำึงถึงผู้อื่น โดยเริ่มต้นจากชีวิตครอบครัว คือเริ่มตั้งแต่การมีระเบียบวินัยในบ้าน มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เป็นต้น ทุกชั้นตอนจะฝึกฝนให้มีความสำนึกในเรื่องวินัยจนกลายเป็นธรรมชาติในตัวทั้งสิ้นมนุษย์นั้นเป็นผู้ที่มีความสามารถที่พัฒนาได้ แต่ก็พัฒนาได้ไม่เท่ากันทุกคน ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลไป พระพุทธเจ้าจึงได้จัดรูปแบบการพัฒนาด้วยศีล เป็นลำดับตามความสามารถหรือตามความมุ่งหมาย โดยแบ่งประเภทของศีลออกหลายระดับตามความสามารถหรือความเหมาะสมของบุคคล ดังนี้

(๑) ศีล ๕ สำหรับ คฤหัสถ์ และบุคคลทั่วไป

(๒) ศีล ๘ หรือ อุโบสถศีล สำหรับคฤหัสถ์ที่ตั้งใจจะถือปฏิบัติให้สูงขึ้นไป และโดยธรรมดาให้ถือในวันขึ้นและแรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ หรือ ๑๔ ค่ำ เดือนละ ๔ ครั้ง แต่ผู้ที่ประสงค์จะถือปฏิบัติให้มากกว่านั้นหรือจะปฏิบัติตลอดชีวิตก็ยิ่งเป็นการดี

(๓) ศีล ๑๐ สำหรับสามเณรและสามเณรีที่จะต้องยึดถือปฏิบัติ

(๔) ศีล ๒๒๗ เป็นศีลสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่จะต้องยึดถือปฏิบัติ

(๕) ศีล ๓๑๑ เป็นศีลสำหรับภิกษุณีที่จะต้องยึดถือปฏิบัติในการรักษาศีลนี้พระพุทธเจ้าทรงวางวิธีการรักษาไว้สามประการที่เรียกว่าวิริติ ๓ ประการคือ

๑) สัมปตตวิริติคือ การเว้นสิ่งที่ประจบเฉพาะหน้า, เว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ประจบโอกาส ได้แก่ ไม่ได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน ไม่ได้สมทานสิกขาบทไว้เลย แต่เมื่อประสบเหตุที่จะทำชั่ว นึกคิดพิจารณาขึ้นได้ขณะนั้นว่า ตนมีชาติตระกูล วย หรือคุณวุฒಿಯ่างนี้ไม่สมควรกระทำการกรรมเช่นนั้น แล้วงดเว้นเสียได้ไม่ทำผิดศีล

๒) สมทานวิริติคือ เว้นด้วยการสมทาน ได้แก่ ตนได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน โดยได้รับศีล คือสมทานสิกขาบทไว้แล้ว กังดเว้นตามที่ได้สมทานนั้น

๓) สมุจเฉทวิริติ หรือ เสตฺฆาตวิริติ คือ เว้นด้วยตัดขาด หรือด้วยชักสะพานตัดตอนเสียทีเดียว, เว้นได้เด็ดขาด ได้แก่ การงดเว้นความชั่ว ของพระอริยะทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรค ซึ่งขจัดกิเลสเป็นเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้ว ไม่เกิดมีแม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลยศีลที่กล่าวมานั้นเป็นศีลที่เป็นบัพัญญูติหรือเรียกว่ากฎหมาย ข้อบังคับ ใช้ในการฝึกฝน หรืออบรม เพื่อพัฒนามนุษย์ที่ไม่เป็นระบบระเบียบให้เป็นระบบระเบียบ ยังมีศีลอีก ๔ ประเภท คือ ปาโรสุทธิศีล ๔ หมายถึง ศีลคือความบริสุทธิ์, เครื่องให้บริสุทธิ์, ความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล ได้แก่ (๑) ปาฏิโมกขสังวรศีล (๒) อินทริยสังวรศีล (๓) ปัจจยัสสันนีสิตศีล (๔) อาชีวะปาโรสุทธิศีล ซึ่งเป็นหลักการพัฒนามนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ดังนี้คือ

(๑) ปาฏิโมกขสังวรศีล เป็นศีลคือความส ารวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

(๒) อินทริยสังวรศีล เป็นศีลที่เกิดจากการรักษาคุ้มครองอินทริย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ช่วยสนับสนุนศีลที่เป็นสิกขาบท เช่น ศีล ๕

(๓) ปัจจัยสันนิสิตศีล เป็นศีลที่เกิดจากการพิจารณาปัจจัยหรือเครื่องอาศัย ๔ อย่าง ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

(๔) อาชีวนาฬาศีล เป็นศีลคือการเลี้ยงชีพโดยทางบริสุทธิ์ ละมิจฉาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพผิด ภิกษุทำอินทริยสังวรให้ถึงพร้อมได้ด้วยสติ ฉันทะ อาชีวนาฬาศีลพึงทำให้ถึงพร้อมด้วยความเพียร ฉันทะ เพราะความเพียรเป็นเหตุการณละมิจฉาอาชีวะ เมื่อละการแสวงหาที่ไม่บริสุทธิ์ เว้นปัจจัยที่เกิดขึ้นโดยไม่บริสุทธิ์ ดุจหลีกเลี่ยงอสรพิษ การแสวงหาไม่เป็นมิจฉาอาชีวะก็ย่อมเป็นสัมมาอาชีวะ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ละมิจฉาอาชีวะแล้ว ก็ดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ”

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักการพัฒนาตนโดยการรักษาศีล เป็นรักษาตนให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนา ด้วยการไม่เบียดเบียนก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้ผู้อื่น แก่สังคม และประพฤติดีสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคมมีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริต ฝึกตนเองให้อยู่ในสังคมด้วยดี มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี เป็นชีวิตที่พร้อมจะรับการพัฒนา และมีโอกาสทำประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นเป็นอันมาก ทำให้เป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเอง เพราะได้เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ทำในสิ่งที่ควรทำ การดำเนินชีวิตก็ปราศจากความกังวลการพัฒนาโดยใช้หลักของศีล คือ การชำระกาย วาจา ให้สะอาด ถือว่าเป็นเบื้องต้นในการพัฒนามนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการงดเว้นจากความชั่วทั้งปวง พระองค์ได้ทรงพิจารณาถึงความเป็นไปได้หรือความเป็นจริงตามธรรมชาติ และได้พิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์คือประโยชน์ที่จำเป็นแก่ผู้รับการพัฒนา คือ แต่ละบุคคลได้เป็นผู้มีระเบียบในตนเอง สามารถบังคับตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่ต้องการได้ ไม่ทำอะไรตามใจชอบแต่มีความรับผิดชอบคำนึงถึงผู้อื่นโดยเริ่มต้นจากชีวิตครอบครัว คือเริ่มตั้งแต่การมีระเบียบวินัยในบ้าน มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เป็นต้น ทุกขั้นตอนจะฝึกฝนให้มีความสำนึกในเรื่องวินัยจนกลายเป็นธรรมชาติในตัวทั้งสิ้น มนุษย์นั้นเป็นผู้ที่มีความสามารถที่พัฒนาได้ แต่ก็พัฒนาได้ไม่เท่ากันทุกคน ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลไป พระพุทธเจ้าจึงได้จัดรูปแบบการพัฒนาด้วยศีลเป็นลำดับตามความสามารถ ด้วยการรักษาศีล ๕ ศีล ๕ ศีล ๑๐ ศีล ๒๗๗ และ ศีล ๓๑๑ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล

๒. ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กายสุจริต ๓ประการ คือ

- ๑) งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
- ๒) งดเว้นจากการลักทรัพย์ของผู้อื่น
- ๓) งดเว้นจากการประพฤติดีทางกาม วีสุจริต ๔

ความหมายของกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

คำว่า “กุศลกรรมบถ ๑๐” หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี ๑๐ อย่างคือ

ก. กายกรรม ๓ ได้แก่ ๑. ละการฆ่าสัตว์เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๒. ละการลักทรัพย์เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓. ละการประพฤติดีในกาม เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม

ข. วชิกรรม ๔ ได้แก่ ๔. ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ๕. ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ๖. ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ ๗. ละคำเพื่อเจ้อเว้นขาดจากคำเพื่อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ ได้แก่ ๘. ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. เห็นชอบตามคลองธรรม

คำว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา ความประพฤติธรรม บ้าง โสโจย ความสะอาดหรือเครื่องชำระตัวบ้าง อริยธรรม อารยธรรม, ธรรมของผู้เจริญบ้าง อริยมรรค มรรคอันประเสริฐบ้าง สัทธรรม ธรรมดี, ธรรมแท้บ้าง, สัมปรีชธรรม ธรรมของสัตว์บุรุษบ้าง

ความสำคัญของหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการความสำคัญของหลักกุศลกรรมบถ โดยความหมาย หลักกุศลกรรมบถนั้น คือหลักของศีลสิกขาส่วนหนึ่ง ถือว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนา มนุษย์ในปัจจุบัน เพราะว่า เป็นหลักช่วยให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วอาศัยอยู่ในสังคมนี้ได้อย่าง เป็นสุข สามารถช่วยลดปัญหาของประเทศชาติได้จำนวนมาก ตลอดจนเป็นเหตุให้โลกนี้ได้รับความ สงบสุข เพราะว่า ในหลักของกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้น ครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ให้ดีทั้ง ๓ ทวาร คือ กาย วาจา และใจเมื่อมนุษย์ได้พัฒนา ทั้งกาย วาจา และใจ ๔๐ ไปในทางที่เป็นกุศลคือดีได้ แล้ว ย่อมเป็นอุปการะต่อการใช้ชีวิตในสังคม อันดับแรก ย่อมเป็นการทำให้ตนเป็นคนดี พร้อมทั้งยัง ปฏิบัติต่อคนรอบข้างด้วยความดี เมื่อทุกคนเป็นคนดีประพฤติปฏิบัติดีต่อกัน เป็นจำนวนมาก สังคมที่ อยู่ก็เป็นสังคมของคนดี สังคมของคนดีหลาย ๆ สังคมรวมกันใหญ่ขึ้นเป็นระดับประเทศ ประเทศก็ กลายเป็นประเทศที่มีประชากรเป็นคนดี เมื่อแต่ละประเทศมีแต่ประชากรที่เป็นคนดีมีศีลธรรม โลกใบ นี้ย่อมเต็มไปด้วยคนดีหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่าง ถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากอย่างที่กล่าวมา และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ การพัฒนามนุษย์ที่จะต้องให้หลักกุศลกรรมบถเข้าไปในการจัดการ เพราะว่า ความเดือดร้อนหรือ ความทุกข์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกนี้ ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์นั้นขาด การพัฒนาตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถโดยนัยที่กล่าวมา แม้ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ ทรงใช้หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการในการแก้ปัญหาด้วยการนำมาสอนให้มนุษย์ได้สมาทาน ประพฤติ ปฏิบัติตาม เป็นเหตุให้มนุษย์พัฒนาตนจากผู้ทุศีล เป็นคนมีศีล หมั่นประกอบคุณงาม ความดีทั้งแก่ตนและผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์ความสงบสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ในการนำ หลักกุศลกรรมบถไปสั่งสอนนั้น พระพุทธเจ้ามิได้นำไปสอนครบทั้งสิบข้อในทุกที่ บางแห่งก็ใช้เพียงไม่กี่ข้อเพื่อให้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ๆ แต่เมื่อโดยหลักแล้วก็ทรงใช้หลักของกุศลกรรมบถ นั้นเอง ซึ่งมนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในหลักกุศลกรรมบถได้แล้ว มิใช่จะได้รับประโยชน์แต่ โลกนี้เท่านั้นยังเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามได้รับถึงประโยชน์ในโลกหน้าด้วย คือ เมื่อละ จากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ตามที่ปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า

พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ความประพฤติเรียบร้อยคือความประพฤติ ธรรมทางกายมี ๓ ประการ คือ (๑) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (๒) เป็นผู้ละเว้น ขาดจากการลักทรัพย์ (๓) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤตินิโคตมในกาม ความประพฤติ

ธรรมทางวาจา ๔ ประการคือ (๑) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ (๒) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด (๓) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ (๔) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ความประพฤติดังใจ ๓ ประการ คือ (๑) เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา (๒) เป็นผู้ไม่มีจิตพยาบาท (๓) เป็นสัมมาทิฐิพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายบางพวกในโลกนี้ เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะเหตุประพฤดิเรียบริ้อย คือ ประพฤติธรรม (กศุลกรรมบถ) อย่างนี้แล

เนื้อความจากพุทธพจน์ที่ปรากฏนั้นแสดงให้เห็นว่า สัตว์ทั้งหลายบางพวก คือมนุษย์บางพวกในโลกนี้ ถ้าหากพัฒนาตนด้วยการประพฤติดนให้อยู่ในหลักกศุลกรรมบถแล้ว เมื่อตายไปจากโลกนี้ ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ได้แน่นอน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ตามหลักกศุลกรรมบถ ๑๐ มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วเท่านั้นจึงเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ดังที่มีปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า “ทนต์เสฏโ มนุสเสสุ แปลว่า ผู้ฝึกหัดแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่มนุษย์” “วิชาจรณสมปนโนโส เสฏโ เทวมานุเส แปลว่า ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ (คือพัฒนาอบรมตนแล้ว) ประเสริฐสุดทั้งในหมู่เทวดาและมนุษย์”

จากพระพุทธรูปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระพุทธรูปองค์นั้นทรงยกย่องมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาฝึกฝนว่าเป็นผู้ที่ประเสริฐ เป็นสัตว์มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้มากกว่า สัตว์ทั้งหลาย คือสามารถพัฒนาให้สูงสุดถึงขั้นเป็นพระพุทธเจ้าได้ โดยอาศัยการฝึกหัดพัฒนาตนไปตามลำดับ จากปุถุชน เป็นกัลยาณชน และเป็นอริยชนโดยที่สุด ดังที่มีปรากฏในพุทธพจน์ ดังนี้

“อตตา หิ อตตโน นาโถ โภ หิ นาโถ ปโร สिया

อตตนา หิ สุตทนเตน นาถิ ลภติ ทูลลภ”

“ตนแล เป็นที่พึ่งของตน คนอื่น ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ ก็บุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่ไถ่ยาก”

ที่พึ่งในที่นี้ก็คือ พระนิพพานนั่นเอง ดังนั้นผู้ที่จะไปนิพพานได้ก็ต้องผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี และถูกต้อง และการฝึกก็คือการพัฒนา คือหา สิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้นในตน โดยหลักการที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการฝึกหัดพัฒนามนุษย์นั้น ก็มีอยู่สามประการคือ

“สพฺพปาปสฺส อภรณํ กุสลสฺสุปฺสมปทา

สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ ”

การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจของตนให้ผ่องใส ทั้งสามประการนี้คือหลักหรือคำสอนของพระพุทธเจ้า

โดยสรุป ความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ตามหลักกศุลกรรมบถนั้น โดยความหมายคือหลักของการฝึก การศึกษา การพัฒนา เพราะว่า เป็นหลักช่วยให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วเป็นผู้เลิศประเสริฐสูงสุด ทำให้เป็นชุมชนที่อยู่ในสังคมนี้ได้อย่างเป็นสุข เป็นเหตุให้โลกนี้ได้รับความสงบสุข

โดยสรุป ความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถนั้น โดยความหมายคือหลักของการฝึก การศึกษา การพัฒนา เพราะว่า เป็นหลักช่วยให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วเป็นผู้เลิศ ประเสริฐสูงสุด ทำให้เป็นชุมชนที่อยู่ในสังคมนี้ได้อย่างเป็นสุข เป็นเหตุให้โลกนี้ได้รับความสงบสุข

“อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เป็นความไม่สะอาดด้วย เป็นตัวการที่ทำให้ไม่สะอาดด้วย

ดูก่อนจุนทะ ก็เพราะมนุษย์ประกอบอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ นรกจึงปรากฏ

กำเนิดเดียรัจฉานจึงปรากฏ เปตวิสัยจึงปรากฏ หรือว่าทุกตัวอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่นจึงปรากฏมีขึ้น” (จุนทสูตร)

ภพภูมิต่าง ๆ ที่บังเกิดขึ้นมาในสังสารวัฏ เช่น นิรยภูมิ เปตวิสัย อสุรกาย และภูมิของสัตว์เดียรัจฉาน อบายภูมิเหล่านี้เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับผู้ที่มียกาย วาจา และใจไม่บริสุทธิ์มีไว้เพื่อลงโทษมนุษย์ที่ประพฤติผิดจากทำนองคลองธรรม เป็นการขังสัตว์เอาไว้ ไม่ให้หลุดจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏไปได้ ซึ่งจะได้รับความทุกข์ทรมานทั้งกายและใจแสนสาหัสต่างจากคุกหรือกรงขังในโลกมนุษย์ที่ประพาศติผิดจากทำนองคลองธรรม เป็นการขังสัตว์เอาไว้ ไม่ให้หลุดจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏไปได้ ซึ่งจะได้รับความทุกข์ทรมานทั้งกายและใจแสนสาหัสต่างจากคุกหรือกรงขังในโลกมนุษย์มากมายหลายเท่าตัว ภูมิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาในสังสารวัฏนั้น ไม่ว่าจะเป็นสุคติหรือทุคติภูมิต่างเป็นสิ่งที่มารองรับผลแห่งกรรมที่ทำเอาไว้ในสมัยเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ไม่ใช่เกิดขึ้นมาลอย ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุมีผลในตัวเองทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเรามาดูกันว่า มนุษย์ได้ทำบาปอกุศลหรือประพฤติผิดจากทำนองคลองธรรมอย่างไรบ้างจึงมีอบายภูมิหรือทุคติภูมิบังเกิดขึ้น เพื่อรองรับชีวิตหลังความตายของมนุษย์

ก่อนพุทธปรินิพพาน เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่สวนมะม่วงของนายจุนทกัมมารบุตร ใกล้เมืองปาวา พระบรมศาสดาตรัสสนทนากับนายจุนทะ ซึ่งกำลังอุปัฏฐากพระองค์ว่า “ดูก่อนจุนทะ ในโลกนี้ ท่านชอบใจความสะอาดของใครหนอ” นายจุนทะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟลงอาบน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดไว้และได้ชักชวนสาวกว่า มาเถิดท่านผู้เจริญท่านลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ ฟังจับต้องแผ่นดิน ถ้าไม่จับต้องแผ่นดิน ฟังจับต้องโคลมัยสด ถ้าไม่จับต้องโคลมัยสด ก็ให้จับต้องหญ้าเขียวสด ถ้าไม่จับต้องหญ้าเขียวสด ก็ให้บำเรอไฟ หากไม่บำเรอไฟ ก็ให้ทำการประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์ ถ้าไม่เช่นนั้นก็ให้ลงอาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง ข้าพระองค์ชอบใจความสะอาดของพราหมณ์พวกนั้น พระเจ้าข้า”

พระบรมศาสดาทรงทราบว่า นายจุนทะยังไม่เข้าใจเรื่องความสะอาดทางกาย วาจา และใจตามหลักของผู้รู้ ด้วยพระมหากรุณาจึงตรัสสอนว่า “ดูก่อนจุนทะ พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิพากันบัญญัติความสะอาดเป็นอย่างอื่น ส่วนความสะอาดในวินัยของพระอริยะเป็นอีกอย่างหนึ่ง” แล้วพระพุทธองค์ทรงอธิบายว่า “ตราบใดที่มนุษย์ยังประพฤติผิดทางกาย วาจา และใจประพฤติผิดไปจาก กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการคือ ยั้งยั้งในการฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ มีความโลกคิดอยากได้ของคนอื่น มีจิตพยาบาท และเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรมแม้จะลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ แล้วจับต้องแผ่นดิน ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะบำเรอไฟหรือไม่ได้บำเรอไฟ ก็ยังถือว่าเป็นผู้ไม่สะอาดการประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์

ก็ไม่ใช่เป็นเครื่องบ่งบอกว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือจะลงอาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง ก็ไม่ถือว่าเป็นผู้สะอาดอย่างแท้จริง”

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เป็นของไม่สะอาด อีกทั้งยังเป็นตัวการที่ทำให้มนุษย์ไม่สะอาด การที่โลกมนุษย์ของเราเกิดภาวะวิกฤต มีปัญหาสงคราม หรือดินฟ้าอากาศวิปริตไปจากเดิม ล้วนมีสาเหตุมาจากมนุษย์ที่ประพฤติผิดศีลผิดธรรม เมื่อมีการรบราฆ่าฟันกันทำให้ต้องหลบหลีกภัยเอาตัวรอด ต้องสะดุ้งหวาดกลัวอยู่เป็นนิจ หากความเย็นกายสบายใจได้ยาก เป็นเหมือนกับการจำลองอบายภูมิย่อย ๆ มาไว้ในโลกมนุษย์ เมื่ออกุศลกรรมบถหนาแน่นมากขึ้น ทุกติภูมิต่างอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะบังเกิดขึ้นตอนนี้

ความสะอาดในอริยวินัย

พระองค์ทรงบัญญัติ ความสะอาดทางกาย ในอริยวินัยว่า ใครก็ตามที่ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์แก่อกุลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ละการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ มิได้ให้ด้วยจิตคิดขโมย ละการประพฤติผิดในกาม ไม่เจ้าชู้ ยินดีในคู่ครองของตัวเองเท่านั้นไม่ประพฤติล่วงละเมิดในบุรุษหรือสตรีที่มีเจ้าของ ผู้ที่ควบคุมกายตัวเองไม่ให้ไปกระทบใครได้อย่างนี้ ชื่อว่ามีกายบริสุทธิ์อย่างแท้จริง

ความสะอาดทางวาจา มี ๔ อย่าง คือ ละการพูดเท็จ ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้ง ๆ ที่รู้ เพราะเห็นแก่อามิสเล็กน้อย ละคำส่อเสียด คือฟังความข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้หรือฟังความข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ แต่เป็นคนสมานความแตกร้าง ส่งเสริมคนให้พร้อมเพรียงกันและตัวเองก็กล่าวแต่วาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ละคำหยาบ กล่าวแต่วาจาที่ไม่มีโทษ ขวนให้ปฏิบัติตาม เป็นวาจาของชาวเมือง คือ มีความไพเราะ น่าฟัง ไม่หยาบกระด้าง ไม่ทำให้ขุ่นเคืองใจ ละคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง ถ้อยคำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง ประกอบด้วยประโยชน์ และพูดถูกกาล นี่เป็นลักษณะของผู้ที่มีความสะอาดทางวาจาอย่างแท้จริง

ส่วน ความสะอาดทางใจ มี ๓ อย่างด้วยกัน คือ การที่บุคคลฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นผู้ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดปองร้ายใคร มีความเห็นชอบ ว่า ทานที่บุคคลให้แล้วมีผล การบูชาบุคคลผู้ควรบูชามีผล ผลวิบากของกรรมที่คนทิตทำชั่วมีอยู่ โลกนี้โลกหน้ามีจริงมารดาบิดามีคุณจริง สัตว์ผู้เป็นโอปปาติกะมีจริงสมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้วสอนผู้อื่น ให้รู้ตามมีอยู่จริง ๆ นี่คือนิยามของผู้ที่มีความสะอาดทางใจ

เราจะเห็นได้ว่า ผู้ที่ประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ถึงแม้จะไม่ได้บำเรอไฟ ไม่ได้อาบน้ำวันละหลายหน ไม่ได้วันทาพระอาทิตย์วันละหลายรอบ ก็ได้ชื่อว่าผู้บริสุทธิ์อย่างแท้จริง เพราะว่าอกุศลกรรมบถนี้ เป็นธรรมที่ทำให้มนุษย์มีความสะอาด ผู้บำเพ็ญอกุศลกรรมบถครบถ้วน ได้ชื่อว่า เป็น มนุสสเทโว คือ เป็นเหมือนเทวดาในร่างมนุษย์ ชีวิตหลังความตายจึงมีสุคติภูมิที่น่ารื่นรมย์มารองรับบุคคลนั้น บางท่านก็ได้โอกาสกลับมาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อสร้างบุญบารมีอีกครั้ง จนสามารถหมดกิเลส มีพระนิพพานเป็นที่ไป คือไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดกันอีกต่อไป

โลกเปลี่ยนไปเพราะใจมนุษย์แปรปรวน

โลกมนุษย์นี้เป็นขุมทางของการสั่งสมบุญและบาป ส่วนภพภูมิต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสุคติหรือทุคติ เป็นเพียงผลที่มารองรับการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้นเป็นผลที่เกิดจากความสะอาดและไม่สะอาดทางกาย วาจา ใจ โลกจะฟูขึ้นหรือยุบลง เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง วัฒนะหรือหายนะ ก็เพราะการประพฤติคุณกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ อีกทั้งความสั้นยาวของอายุขัยมนุษย์ก็ยังขึ้นอยู่กับคุณกรรมบถเป็นตัวแปรสำคัญอีกด้วย ดังนั้น หากต้องการมีอายุขัยยืนยาว ต้องการให้โลกใบนี้ร่มเย็นเป็นสุข และมีสุคติภูมิมารองรับชีวิตของเราในปรโลก ก็ต้องเพิ่มเติมความสะอาดกายวาจา และใจอยู่เสมอ

จิตเต อสงกิลิฐุ

สุคติ ปาฎิกงขา

เมื่อจิตผ่องใสไม่เศร้าหมอง

สุคติเป็นที่ไป

ดูก่อนคบหาดีทั้งหลายเพราะเหตุที่ประพฤติธรรมสมาเสมอสัตว์บางเหล่าในโลกนี้เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (พุทธพจน์)

โดยสรุป คุณกรรมบถ ๑๐ ประการด้วยกาย ๓ คือ ๑) ไม่ฆ่าสัตว์ ๒) ไม่ลักทรัพย์ ๓) ไม่ประพฤติผิดในกามด้วยวาจา ๔ คือ ๑) ไม่พูดปด ๒) ไม่พูดส่อเสียด ๓) ไม่พูดคำหยาบ ๔) ไม่พูดเพื่อเจ้อด้วยใจ ๓ คือ ๑) ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น ๒) ไม่มีจิตพยาบาทปองร้ายผู้อื่น ๓) ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือทางอันนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ ความไม่สบายทั้งปวง พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่าคนเราพึงเลี่ยงสิ่งที่จะนำไปสู่หนทางแห่งความชั่ว ความเสื่อมทั้งปวง ซึ่งสามารถจำแนกแยกแยะได้ ๓หมวดใหญ่ และ ๑๐ หมวดย่อย ซึ่งเรียกว่า อกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นเอง ซึ่งประกอบไปด้วย

ความชั่วทางกาย ๓ ข้อ

๑. ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การเบียดเบียน ท่มเหง รังแกสัตว์
๒. อทินนาทาน หมายถึง การลักทรัพย์ การเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่เต็มใจให้มาเป็นของของตน
๓. กามสุมิจฉาจาร หมายถึง การประพฤติผิดทางกาม การผิดลูกผิดเมียผู้อื่น

ความชั่วทางวาจา ๔ ข้อ

๑. มุสาวาท หมายถึง พูดเท็จ พูดโกหกหลอกลวง พูดไม่มีมูลความจริง
๒. ปิสุณวาจา หมายถึง พูดส่อเสียด พูดยุยงให้เขาแตกความสามัคคีกัน
๓. ผรุสวาจา หมายถึง การพูดคำหยาบ มีวาจาไม่สุภาพ
๔. สัมผัปปลาปะ หมายถึง การพูดเพื่อเจ้อ เลื่อนลอย ไม่มีเหตุมีผล

ความชั่วทางใจ ๓ ข้อ

๑. อภิชฌา หมายถึง ความละโมภหรือความโลภ มุ่งหมายอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน
๒. พยาบาท หมายถึง การคิดร้าย ปองร้ายต่อผู้อื่น มีความมุ่งมั่นที่จะทำลายประโยชน์และความสุขของผู้อื่น

๓. มิจฉาทิฏฐิ หมายถึง การเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เห็นว่าทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี มารดาบิดาไม่มีบุญคุณ ไม่เชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม ไม่เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ เป็นต้น

เราจะเห็นได้ว่าบุคคลใดที่เต็มไปด้วย อุกุศลกรรมบถ ๑๐ นี้ จะหาความสุขใด ๆ ไม่ได้เลย มีความชั่วทั้งกาย วาจา และใจ ไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมหมุมมาก ชีวิตจะมีแต่ความตกต่ำ

จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการพัฒนามนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับ คือ จุดหมายระดับโลกิยะและระดับโลกุตตระ การจะเข้าถึงแต่ละจุดหมายนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกันและคุณสมบัติของผู้สำเร็จในแต่ละเป้าหมายก็แตกต่างกัน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑. จุดหมายระดับโลกิยะ ในการเข้าถึงจุดหมายระดับโลกิยะนั้น สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้า

๒) ทิฏฐธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบัน ที่สำคัญคือ

- (ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- (ข) มีเงิน มีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
- (ค) มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไฉนตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม
- (ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าถวิล

เมื่อมนุษย์ทุกคนตั้งอยู่ในศีลกรรมบถ ๑๐ ประการอย่างเคร่งครัดแล้วย่อมได้รับอานิสงส์ของการรักษาศีลคือ เป็นผู้มียากและวาจาสงบเรียบร้อย ทั้งยังเป็นสาเหตุให้มีโภคสมบัติมากมาย เป็นผู้มียายุยืน ปราศจากโรคร้ายเบียดเบียน, ทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครอง มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาราวิ เบียดเบียนทำลาย, ระหว่างลูก หลาน สามิ ภริยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสุกไม่มีผู้คอยล่วงล้ำกรายต่างครองกันอยู่ด้วยความสุข, พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะด้วยสัตย์ด้วยศีล, เป็นผู้มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลังจับโน้นชนนี้เหมือนคนบ้าคนบอหาสติไม่ได้ ผู้มีศีลเป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลกให้มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นระวางสงสัย สมกับอานิสงส์ของศีล ๕ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในที่ต่าง ๆ มีความว่า “คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีลในโลกนี้ย่อมได้กองโภคทรัพย์ ใหญ่หลวง เพราะเหตุแห่งความไม่ประมาท ชื่อเสียงอันดีงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลย่อมเฟื่องฟูไป คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีลเข้าไปหาบริษัทใด ๆ เช่น ชัตติยบริษัท พรหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก่ล้าวก้า ไม่ขอเงินเข้าไปหาบริษัทนั้น ๆ คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีลย่อมไม่หลงทำกาละ

๒) สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลยตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิตซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายใน โดยเฉพาะ

- (ก) ความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ
- (ข) ความภูมิใจในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพฤดิแต่ความงามสุจริต
- (ค) ความภูมิใจในชีวิตที่มีคุณค่าที่ได้ทำประโยชน์ด้วยน้ำใจเสียสละ

(ง) ความแกล้วกล้ามั่นใจ ด้วยปัญญาที่จะแก้ปัญหานำพาชีวิตไป

(จ) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

เมื่อมนุษย์ตั้งมั่นอยู่ในหลักของศีลกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการอย่างบริบูรณ์ด้วยดีแล้วนอกจากจะได้รับผลในชาติปัจจุบันคือเป็นกัลยาณชนเป็นที่เคารพยกย่องของคนอื่น และสามารถพัฒนาไปจนบรรลุธรรมได้ ถ้ายังไม่บรรลุผลสูงสุดในปัจจุบัน เมื่อละจากโลกนี้ไปย่อมได้รับผลสูงไปตามลำดับข้อวัตรปฏิบัติที่สามารถทำได้ ตั้งแต่เกิดเป็นพระราชามหาอำมาตย์ จนเข้าถึงชั้นพรหมโลกชั้นสูงสุด สมด้วยพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แก่พราหมณ์และคฤหบดีว่า:-

พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อยคือ ประพฤติธรรม
พึงหวังว่าทำอะไรหนอ หลังจากตายไปแล้ว เราพึงเกิดเป็นพวกกษัตริย์มหาศาลเกิด
ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ หลังจากตายไปแล้ว บุคคลนั้นพึงเกิดเป็นพวกกษัตริย์
มหาศาล นั้นเป็นเพราะอะไรเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อย คือเป็นผู้
ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละกพพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายถ้าบุคคลผู้ประพฤติ
เรียบร้อยคือ ประพฤติธรรมพึงหวังว่าทำอะไรหนอ หลังจากตายไป เราพึงเกิดเป็น
พวกพราหมณ์มหาศาลเกิด... ความเป็นพวกเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ
เกิด ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้คือ หลังจากตายไปบุคคลนั้นพึงเข้าถึงความเป็นพวกเทวดา
ผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ นั้นเป็นเพราะอะไรเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติ
เรียบร้อย คือเป็นผู้ประพฤติธรรมอย่างนั้นแหละ

จากพุทธพจน์ที่ยกมานั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า หลักกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการนั้นเมื่อมนุษย์ประพฤติปฏิบัติตามได้อย่างบริบูรณ์แล้ว ย่อมสามารถพัฒนาตนให้ได้รับผลทุกระดับขั้นแล้วแต่ความปรารถนาของผู้นั้น ๆ

การพัฒนาตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้นนอกจากจะเป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งผลในปัจจุบันแล้ว ยังมีผลในอนาคต คือติดตัวข้ามภพข้ามชาติไป อานิสงส์ของการรักษาศีลที่บุคคลรักษาบริบูรณ์ด้วยดีแล้วเมื่อตายจากโลกนี้ไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อีกทั้งเมื่อกลับมาเกิดอีกในโลกมนุษย์ย่อมได้รับอานิสงส์อีกคือ

๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์ มีอานิสงส์ ๙ ประการ คือ

- (๑) มีร่างกายสมบูรณ์
- (๒) มีรูปพรรณสัณฐานงดงาม
- (๓) มีกำลังกายดี
- (๔) มีกำลังปัญญาไว
- (๕) เป็นคนองอาจ
- (๖) ไม่ทำลายตนหรือถูกผู้อื่นทำลาย
- (๗) ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน

- (๘) มีบริวารมาก
- (๙) มีอายุยืน
- ๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ มีอานิสงส์ ๖ ประการ คือ
- (๑) มีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์
 - (๒) ชีวิตไม่ผิดเคือง
 - (๓) ไม่มีความอดอยาก
 - (๔) มีความเจริญก้าวหน้าในการค้าขาย
 - (๕) ย่อมได้สิ่งที่ตนปรารถนา
 - (๖) ไม่มีความพินาศด้วยความพิบัติใด ๆ ไม่ถูกอุทกภัยวาทภัยเป็นต้น
- ๓) การเว้นจากการประพฤติดีในกาม มีอานิสงส์ ๑๑ ประการ คือ
- (๑) มีคนรักนิยมนับถือมาก
 - (๒) ไม่มีคนคอยปองร้าย
 - (๓) มีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์
 - (๔) ไม่มีความอดอยากยากจน
 - (๕) ไม่ต้องเกิดเป็นหญิง
 - (๖) ไม่เกิดเป็นกระเทย
 - (๗) เกิดเป็นบุรุษในตระกูลสูง
 - (๘) ได้รับเกียรติอยู่เสมอ
 - (๙) มีร่างกายสมบูรณ์
 - (๑๐) ไม่มากไปด้วยความวิตกกังวล
 - (๑๑) ไม่ต้องพลัดพรากจากผู้เป็นที่รัก
- ๔) การเว้นจากการพูดเท็จ มีอานิสงส์ ๘ ประการ คือ
- (๑) เป็นคนพูดเสียงไพเราะชัดเจน
 - (๒) มีฟันเรียบริบร้อยดี
 - (๓) มีกลิ่นปากหอม
 - (๔) ไม่มีกลิ่นตัวเหม็น
 - (๕) มีดวงตาสมส่วน
 - (๖) มีปกติพูดจาด้วยความจริงใจ
 - (๗) มีกิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย
 - (๘) มีจิตใจมั่นคง
- ๕) การเว้นจากการพูดส่อเสียด มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ
- (๑) เป็นคนไม่ติเตียนตนเอง
 - (๒) มีปกติรับฟังคำพูดจริง

- (๓) บัณฑิตย่อมยกย่องสรรเสริญเสมอ
 (๔) มีความสามัคคีกับมิตรเสมอ
- ๖) การเว้นจากการพูดคำหยาบ มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ
 (๑) เป็นคนสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์
 (๒) มักจะได้ยินเสียงเป็นที่น่าพอใจ
 (๓) มีกายวาจาเรียบร้อย
 (๔) เวลาตายมีสติสมบูรณ์
- ๗) การเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ
 (๑) เป็นคนมักพูดเป็นธรรม
 (๒) ไม่วิกลจริต
 (๓) มีอำนาจวาสนาดี
 (๔) มีความพอใจคำพูดของตนเสมอ
- ๘) การเว้นจากการโลภอยากได้ของเขา มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ
 (๑) สมบูรณ์ด้วยทรัพย์และคุณความดี
 (๒) เกิดในตระกูลสูง
 (๓) ได้รับคำสรรเสริญอยู่เสมอ
 (๔) มีลาภสักการะสมบูรณ์
- ๙) การเว้นจากการไม่พยาบาลปองร้าย มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ
 (๑) เป็นคนมีรูปร่าง
 (๒) ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน
 (๓) มีอายุยืน
 (๔) ตายตามอายุขัย
- ๑๐) การเห็นชอบตามท านองคลองธรรม มีอานิสงส์ ๔ ประการ คือ
 (๑) เป็นคนอยู่ใกล้ชิดพระธรรมเสมอ
 (๒) มีปัญญาดี
 (๓) เกิดในตระกูลมีความรู้
 (๔) เป็นผู้มีความทะนุถนอมคนที่มีฐานะดี

๒. จุดหมายระดับโลกุตตระ

จุดหมายระดับโลกุตตระนั้น จัดเป็นจุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระ โดย

- ก) ไม่หวั่นไหว หรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ
 ข) ไม่ผัดหวังใศกเศร้าบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใด ๆ
 ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา

ง) เป็นอยู่และกระทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

การพัฒนาตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้นเป็นการพัฒนาที่ละเอียดเป็นการพัฒนาที่ให้ผลได้ไม่มีจำกัด สามารถพัฒนามนุษย์ให้เจริญขึ้นได้ตามลำดับคือพัฒนามนุษย์ที่เป็นปุถุชนธรรมดา ให้บรรลุเป็นอริยบุคคลได้ สามารถพัฒนาอริยบุคคลชั้นโสดาบันให้บรรลุเป็นอริยบุคคลชั้นสกิทาคามี พัฒนาอริยบุคคลชั้นสกิทาคามีให้บรรลุเป็นอริยบุคคลชั้นอนาคามี พัฒนาอริยบุคคลชั้นอนาคามีให้บรรลุเป็นอริยบุคคลชั้นอรหันต์ตามลำดับ ดังเช่นเรื่องพระพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดาให้สำเร็จเป็นพระโสดาบันด้วยพระคาถาว่า “อุตฺตมฺเณปฺมชเชยฺย” เป็นต้น เนื้อความเป็นภาษาไทยว่า “บรรพชิตไม่พึงประมาทในก้อนข้าวอันตนพึงลุกขึ้นรับ, บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต (กุศลกรรมบถ) ผู้มีปกติประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขในโลกนี้และโลกหน้า” ให้สำเร็จเป็นพระสกิทาคามี ด้วยพระคาถาว่า ธมฺม จเร สุจฺริต เป็นต้นเนื้อความเป็นภาษาไทยว่า “บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต (กุศลกรรมบถ), ไม่พึงประพฤติธรรมนั้นให้ทุจริต (อกุศลกรรมบถ), ผู้มีปกติประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขในโลกนี้และโลกหน้า” ให้สำเร็จเป็นพระอนาคามีด้วยการแสดง “มหาธรรมบาลชาดก และทรงประกาศสังฆธรรม”

จากพระธรรมเทศนาทั้งสามนั้นโดยใจความแล้วพระองค์ได้แสดงถึงหลักของกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการอันเป็นการยืนยันว่า หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้น เป็นหลักการพัฒนามนุษย์ให้เจริญขึ้นตามลำดับได้อย่างดี

พระพุทธศาสนาดังจุดมุ่งหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่าการทำให้มี ทำให้เป็น และการบรรลุนิพพาน มีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบรรลุนิพพาน ซึ่งจะขอเสนอเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑) นิพพาน เป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ ไม่จำกัดชาติ ชั้น หญิง ชายเมื่อบุคคลใด มีฉันทะเพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติชั้นวรรณะใด มีฐานะอย่างไร ยากจน มั่งมี เป็นหญิงหรือชาย เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้ทางนั้น ชื่อว่าทางสายตรง ทิศนั้นชื่อว่าทิศไม่มีภัย รถชื่อว่าไร้เสียง ประกอบด้วยล้อคือธรรม มีทริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกั้น ธรรมนั้นเราบอกให้มีสัมมาทิฏฐินำหน้าเป็นสารถีบุคคลใดมียานเช่นนี้จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม เขาย่อมไช้ยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน

๒) นิพพาน เป็นภาวะที่ทุกคนอาจบรรลุได้ในชาตินี้คุณลักษณะอย่างหนึ่งของนิพพานที่ว่า “สนฺทิฎฺฐก” แปลว่า เห็นได้เอง, ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้ และ “อกาลิก” หมายถึง ไม่จำกัดกาล, ไม่ขึ้นต่อเวลา เหล่านี้เป็นการแสดงถึงการบรรลุนิพพาน เป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้

บุรุษเป็นวิญญู ไม่ไอ้อวด ไม่มีมารยา เป็นคนตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เมื่อเขาปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม ที่

กฤษบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นอนาคาริกโดยชอบ อันเป็นจุดหมายของพราหมณ์ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันนี้ทีเดียว

ในชาติปัจจุบัน เมื่อมนุษย์ไม่ว่าเป็นหญิงหรือชายสามารถประพฤติปฏิบัติตามหลักของกุศลกรรมบถได้อย่างสมบูรณ์และด้วยดีแล้ว ย่อมได้ผลคือความดีที่เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคมแล้วเมื่อปรารถนาการบรรลุตธรรมคือทำกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นในชาติปัจจุบันนี้ ก็ย่อมเป็นไปได้ สมด้วยพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้แก่พราหมณ์และคฤหบดีว่า “พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ถ้าบุคคลผู้ประพฤติเรียบร้อยคือประพฤตินิธรรม (กุศลกรรมบถ) พึงหวังว่า เราพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะสิ้นอาสวะด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว เข้าถึงอยู่ในชาตินี้เกิดข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้บุคคลนั้นพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะสิ้นอาสวะด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว เข้าถึงอยู่ในชาตินั้นเป็นเพราะเหตุอะไร เป็นเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ประพฤติเรียบร้อยคือเป็นผู้ประพฤตินิธรรม (กุศลกรรมบถ) อย่างนั้นแหละ”

จากพระบาลีสามารถยืนยันได้ว่า ผู้ที่ประพฤติเรียบร้อย คือประพฤตินิธรรมได้แก่ประพฤติดตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นการประพฤติดีทางกาย ๓ ประการ ประพฤติดีทางวาจา ๔ ประการ และประพฤติดีทางใจ ๓ ประการอย่างบริบูรณ์ด้วยดีแล้ว เมื่อหวังการบรรลุตธรรมสิ้นกิเลสในชาติปัจจุบันก็สามารถทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอถึงภพหน้าแต่อย่างใด

๓. ระดับสูง คือ มรรค ๘ คือ

- ๑) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ
- ๒) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ
- ๓) สัมมาวาจา เจรจาชอบ
- ๔) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ
- ๕) สัมมาอาชีวะเลี้ยงชีพชอบ
- ๖) สัมมาวายามะ ระวังชอบ
- ๗) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ
- ๘) สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ

ย่อลงเป็น ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เรียกอีกอย่างว่าไตรสิกขาเพราะศีล สมาธิ ปัญญา ก็คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั่นเอง เพราะ ศีลก็คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ ส่วน สมาธิ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ และ ปัญญา คือ สัมมาทิฏฐิ และ สัมมาสังกัปปะ เมื่อ อริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น ก็มี ศีล สมาธิ และ ปัญญา

มรรคมีองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษาหลักมรรคมีองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธปรัชญาเถรวาท มรรคมีองค์ ๘ จึงเป็นหลักธรรมที่สะท้อนถึงทัศนคติและปัญญา โดยให้เดินทางสายกลาง เพราะมรรคมีองค์ ๘ ประการเป็นธรรมอันประเสริฐ อันนำไปสู่ความสงบและความหลุดพ้น มีอยู่ ๘ ประเภทคือ

- (๑) สัมมาทิฏฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง

- (๒) สัมมาสังกัปปะ คือความใส่ใจถูกต้อง
- (๓) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง
- (๔) สัมมากัมมันตะ คือการกระทำถูกต้อง
- (๕) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง
- (๖) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง
- (๗) สัมมาสติ คือการระลึกประจำใจถูกต้อง และ
- (๘) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง

เป็นหลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติทางจิตจึงละเอียดอ่อนลึกซึ้งมากกว่าหลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติทางกายถ้ามองมรรค ๘ ตามนัยพระพุทธศาสนา คือสิกขา ๓ ได้แก่ ศีลสมาธิ และปัญญาผู้เจริญตามมรรคมืองค์ ๘ บริบูรณ์แล้วย่อมได้จึงเป็นเหตุให้เกิดวิชา คือ ความรู้ความรู้ทั่วถึงตามความเป็นจริง หรือตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมฝ่ายกุศล มีลักษณะสามารถตัดอวิชชาให้ขาดสิ้น วิชาเปรียบเหมือนแสงสว่าง เพราะเป็นแสง สว่างที่ส่องทางดำเนิน เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ สามารถกำจัดกิเลสได้ตามลำดับขั้น ซึ่งก็มีศัพท์ที่เป็นชื่อใช้แทนกันได้ เช่น ญาณ ปัญญา วิปัสสนา และสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น เป็นผลที่ได้มาจากการเจริญเจริญมรรคมืองค์ ๘ วิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทจากการศึกษาวิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ ดังนี้

วิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทโดยสรุปแบ่งออกเป็น ๘ ประเด็น คือ

(๑) การปฏิบัติตามหลักสัมมาทิฏฐิ คือ ใช้ปัญญาพิจารณา เช่น เห็นว่าเรามีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องความจริงของทุกสิ่งที่มีชีวิต ทำดียอมได้ และทำชั่วต้องได้รับชั่ว เป็นต้น

(๒) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสังกัปปะคือ ความดำริชอบ เช่น ความดำริในการออกจากกาม เป็นต้น

(๓) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากวาจา ส่อเสียด เป็นต้น

(๔) การปฏิบัติตามหลักสัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบหรือการงานชอบ คืองดเว้นจากการฆ่า หรือ การเบียดเบียน เป็นต้น

(๕) การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต การทำมาหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตไม่หลอกลวงหรือโกงคนอื่น

(๖) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวายามะ คือ เพียรชอบหรือพยายามชอบเช่น เพียรพยายามป้องกันไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในจิต เพียรเพื่อจะละหรือกำจัดอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป เพียรเพื่อจะเจริญกุศลธรรมให้เกิดขึ้น และ เพียรรักษากุศลที่สร้างให้บังเกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

(๗) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสติ คือ ให้ใช้สติเป็นเครื่องพิจารณา ๔ ฐาน คือ กาย เวทนา จิต และธรรม เพื่อกำจัดอภิชณาและโทมนัสออกจากจิต

(๘) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสมาธิ คือ ให้ปฏิบัติตามหลักกัมมัฏฐาน ๔๐ กอง ให้เลือกกองใดกองหนึ่งก็ได้ ให้กำหนดแนวแน้อยู่กับสิ่งเดียวที่เรียกว่า จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่านซัดสายไปหาสิ่งอื่นหรืออารมณ์อื่นวิธีการที่จะทำให้มีอารมณ์เดียวก็โดยการหาวัตถุอะไรสักอย่างหนึ่งหรือหาอารมณ์อะไรสักอย่างหนึ่งมาให้จิตฝึกในการที่จะกำหนดแนวแน่วเรียกว่า วิธีการฝึกสมาธิ

มรรคมืองค์ ๘ เพื่อการบรรลुरुธรรมในพระพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษา มรรคมืองค์ ๘ เพื่อการบรรลुरुธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทสรุปได้ตั้งนี้การบรรลुरुธรรมในพระพุทธศาสนามี ๔ ประเภท คือ

(๑) สรุปความว่าโสดาบันบุคคล คือ เป็นอริยบุคคลประเภทแรกที่ได้สัมผัสกระแสพระนิพพาน พระโสดาบันสามารถละสังโยชน์ได้ ๓ คือ ๑) สักกายทิฏฐิ ความเห็นผิดว่ามีตัวตน ๒) วิจิกิจฉา ความสงสัยในพระพุทธเจ้า ๓) สีลัพพตปรามาสความยึดมั่นในศีลพรต

(๒) สกทาคามีบุคคล คือ ผู้ละกิเลสได้เหมือนพระโสดาบันคือ สักกายทิฏฐิวิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส แต่ทำราคะ โทสะ โมหะ เหลือเบาบางยิ่งขึ้น

(๓) อนาคามีบุคคลกำจัดสังโยชน์เบื้องต้นได้ ๕ ประการ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส และละกิเลสได้เพิ่มขึ้นอีก ๒ อย่าง คือกามราคะ และปฏิฆะ

(๔) พระอรหันต์ละสังโยชน์ทั้ง ๑๐ อย่าง ทั้งที่เป็นสังโยชน์เบื้องต้น และสังโยชน์ที่เป็นกิเลสอย่างละเอียด ทรงละได้หมดทุกประการ การปฏิบัติตามหลักหลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา และทางสายกลาง เพื่อทำลายสิ่งมาขัดขวางการปฏิบัติตามหลักมรรคมืองค์ ๘ เช่น นิวรณ์ และ สังโยชน์ให้สิ้นไปจากจิต

ดังนั้น ผู้ปฏิบัติตามหลักมรรคมืองค์ ๘ เพื่อบรรลुरुธรรม เป็นการทำให้เกิดสุข เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ การนำหลักมรรคมืองค์ ๘ ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต เป็นหลักธรรมเพื่อนำไปบริหารประเทศ บุคคลในสังคมก็จะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อให้สังคมเห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญ ช่วยสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น เป็นหลักคำสอนไม่ให้ใช้ความรุนแรง เพื่อให้เกิดความสงบสุขกับตนเอง ครอบครัว และในสังคม

๒.๓ ความหมาย ของสัมมา กัมมันตะ

จากการศึกษาใน พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และอรรถกถาตลอดทั้ง คัมภีร์อื่น ๆ ได้แสดงความหมายของสัมมา กัมมันตะไว้อย่างสอดคล้องกันว่า สัมมา กัมมันตะได้แก่ การกระทำที่ถูกต้อง การกระทำชอบ หรือการกระทำทางกายที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์สุข และเป็นการแสดงออกทางกายด้วยความรู้ความเข้าใจถึงความถูกต้องของการกระทำนั้น ที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้วแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติ

ได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุด และความถึงพร้อมในอริยมรรคอันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง โดยมีความหมายเป็น ๓ ลักษณะ คือ

(๑) ความมดเว้นจากปาณาติบาต คือ การฆ่า การทำลาย การเบียดเบียน การทรมาณการทำการกรรมสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย หรือสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ ไม่ว่าจะมนุษย์หรือสัตว์ดิรัจฉาน การตั้งเจตนางดเว้น จากการท าวความผิดดั่งท่านบัญญัติไว้ นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงดตั้งใจงดตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิดแต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่หนึ่ง ความมดเว้นจากปาณาติบาตของสัมมาสัมมันตะ

(๒) ความมดเว้นจากอกุศลนาทาน คือการลักทรัพย์ การเบียดเบียนทรัพย์สมบัติอันอยู่ในสิทธิครอบครองของผู้อื่น การละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ของหมู่คณะ หรือของส่วนรวมเอามาเป็นของตนโดยมิชอบธรรมด้วยอาการแห่งขโมย การตั้งเจตนางดเว้น จากการท าวความผิดดั่งท่านบัญญัติไว้ นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๒ ความมดเว้นจากอกุศลนาทานของสัมมาสัมมันตะ

(๓) ความมดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือการประพฤติดีในกาม ได้แก่ ไม่ประพฤติล่วงละเมิดในภรรยาของผู้อื่น ไม่ประพฤติล่วงละเมิดในสามีของผู้อื่น การตั้งเจตนางดเว้น จากการท าวความผิดดั่งท่านบัญญัติไว้ นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๓ ความมดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร

๒.๔ เป้าหมายของการมีสัมมาสัมมันตะ

การประพฤติปฏิบัติคุณงามความดีต่าง ๆ อันประกอบไปด้วยประโยชน์ทางกาย คือการถึงพร้อมด้วยกายสุจริตหรือสัมมาสัมมันตะ การปฏิบัติธรรมข้อนี้ไม่เพียงแต่จะรักษากายวาจาใจของตนเท่านั้น ยังช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคลให้สมบูรณ์ขึ้นไปตามลำดับ ทั้งยังมุ่งที่จะเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้างให้มีความสุขด้วยเช่นกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เข้าสู่ระบบจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สัมมาสัมมันตะระดับโลกียธรรมหรือจริยธรรมระดับสมมติสังขจะคือระดับที่สอนให้บุคคลอยู่กับความจริงของโลกได้อย่างดีมีความสุข ให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบันชาตินี้ ทั้งยังประโยชน์ในเบื้องหน้าคือการได้เกิดในสุคติโลกสวรรค์เมื่อสิ้นอายุขัยแล้ว ตลอดทั้งเป้าหมายสูงสุด คือ ความรู้ความเข้าใจถึงการเว้นขาดจากกายทุจริต และเมื่อรู้เท่าทันความเป็นจริงคือกฎของธรรมดา ก็สามารถให้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ต่อจิตใจ ไม่มียึดมั่นถือมั่นเอาตัวตนไปยึดติดไว้ในสมมติบัญญัติ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่จุดสูงสุดของชีวิต อันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง

๒.๕ อานิสงส์ของสัมมากัมมันตะ

ผลอานิสงส์ของสัมมากัมมันตะมี ๒ ระดับ คือ ผลทางโลกียะและผลทางโลกุตระ ผลทางโลกียะ คือ อานิสงส์ของความดี ได้แก่ การมีความสุขอยู่ในกามสุข สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียง เกียรติยศ ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น เพราะการกระทำที่มีประโยชน์ดำเนินชีวิตอยู่ในทำนองคลองธรรม มีจิตใจที่เป็นสุขเพราะไม่เบียดเบียนผู้อื่น เข้าใจถึงคุณประโยชน์ของการประพฤติปฏิบัติตามสัมมากัมมันตะนั้น ยังสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และร่วมมือช่วยกันในการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้ก้าวไปสู่ความดีขั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั่นเอง ตนเองก็ย่อมอยู่เป็นสุข ผู้อื่นก็ย่อมอยู่เป็นสุข และจรรโลงสังคมให้ร่มเย็นได้อย่างแท้จริง ส่วนผลทางโลกุตระ ได้แก่ ความมีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย ด้วยการฝึกฝนอบรมตนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ก้าวไปสู่ความเป็นพระอริยบุคคลในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง ได้รู้แจ้งเห็นจริงของสัจธรรมทุกอย่างในโลก จนสามารถละสิ่งที่ควรละได้หมดสิ้น มีจิตใจหนักแน่น ไม่หวั่นไหวด้วยอาสวะกิเลสทั้งหลาย มีจิตใจที่เป็นอิสระ และเป็นผู้ประกอบด้วยความสุขอันถาวร คือพระนิพพาน

๒.๖ หลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมากัมมันตะในพระพุทธปรัชญา

เนื่องจากการเกิดของสัมมากัมมันตะนั้น เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากกระบวนการรับรู้ผ่านการวิตัก วิचार หรือการคิดพิจารณาโดยประกอบด้วยกุศลธรรมซึ่งมีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ แม้ในการประพฤติปฏิบัติในขั้นศีลให้มีความสุขจิต ฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ เพื่อไปสู่องค์มรรคนั้นจะสมบูรณ์ไม่ได้ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ เมื่อใดมีสัมมาทิฐิ เมื่อนั้นจึงจะวางใจได้ในการปฏิบัติศีลหรือไว้ใจในความสุจริตนั้นได้ แต่ถ้ายังไม่มีสัมมาทิฐิตราบใดก็ยังไม่อาจวางใจในศีลได้ตราบนั้น จึงกล่าวได้ว่าสัมมาทิฐิเป็นบ่อเกิดและส่งเสริมกุศลธรรมทั้งปวง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอย่างอื่นแน่สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เข้าไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เหมือนสัมมาทิฐินี้เลย”

ดังนั้น สัมมากัมมันตะจะเกิดขึ้นได้ จำต้องอาศัยสัมมาทิฐิเป็นพื้นฐานเช่นกัน เพราะสัมมาทิฐิเป็นหัวใจที่สำคัญของอริยมรรคทุกข้อ สัมมาทิฐิที่จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องอาศัยเหตุปัจจัยก่อให้เกิดขึ้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกคือปรโตโฆสะ ปัจจัยภายในคือโยนิโสมนสิการ และการลงมือปฏิบัติคือธรรมานุธรรมปฏิบัติมาบูรณาการประสานเข้าด้วยกัน เพราะทั้งหมดนี้ต่างก็อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น สัมมาทิฐิจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดสัมมากัมมันตะได้อย่างดียิ่ง เมื่อเห็นถูกเข้าใจถูกต้อง บุคคลย่อมคิด พุด รวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามศีลด้วยเหตุนี้สัมมากัมมันตะจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องสร้างเสริมสัมมาทิฐิเป็นพื้นฐานให้เกิดขึ้นจึงจะเป็นเหตุให้เกิดสัมมากัมมันตะ

การปฏิบัติตามหลักธรรมในหมวดหนึ่ง ๆ ย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมข้ออื่น ซึ่งเป็นเครื่องคอยสนับสนุนส่งเสริมกันและกัน เพื่อให้สัมมากัมมันตะถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์

ยิ่งขึ้นไป เมื่อบุคคลปฏิบัติตามย่อมประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมต่อสัมมาสัมมันตะอีก เช่น หิริโอตตัปปะ วิริตี ๓ วุฒิธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖ สัมปยุตธรรม ๗ และความไม่ประมาท หลักธรรมดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการพัฒนาชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปตามลำดับให้ดำเนินไปด้วยดี จนถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามความประสงค์ที่ต้องการ และเมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม (ธรรมมานุธรรมปฏิบัติ) แล้ว บุคคลนั้นย่อมหลีกเลี่ยงจากการกระทำทางกายที่ไม่ดีมาประพฤติปฏิบัติแต่สัมมาสัมมันตะ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเจตนาอันบริสุทธิ์ตั้งแต่เบื้องต้น ในท่ามกลาง และในเบื้องปลายเป็นที่สุด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นย่อมประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในธรรม และมีความสุขในชีวิตประจำวันตามสมควรแก่ฐานะและสภาวะของตนทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และบรรพชิต

๓. ความสำคัญของสัมมาสัมมันตะต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน สัมมาสัมมันตะนั้นถือว่าเป็นหลักธรรมสำคัญข้อหนึ่งในมรรคมีองค์ ๘ เพราะการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์จะต้องดำเนินไปตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ เท่านั้น เพราะเป็นทางสายเดียว (เอกายมรรค) อันเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตของสัตว์ทั้งหลาย การดำเนินไปตามทางสายนี้จะต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง ๘ องค์ประกอบ จะขาดเสียข้อใดข้อหนึ่งมิได้ เพราะเมื่อองค์ประกอบไม่ครบสมบูรณ์ ย่อมไม่สามารถบรรลุผลนิพพานได้ ในอัฐสังคิมรรคนี้ สัมมาสัมมันตะกล่าวได้ว่าเป็นองค์ธรรมสำคัญหนึ่ง เป็นตัวศีล จัดเป็นศีลสิกขา อันเป็นสมุฏฐานยังความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นเป็นสมาธิ และปัญญาเป็นลำดับไป เพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับกระทำที่เป็นตัวเจตนาให้เกิดขึ้นทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ถ้ากระทำถูกต้อง หรือดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องแล้ว ไม่ว่าจะในทางศีล

หรือทางธรรมก็ดี ย่อมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งความสุขและความเจริญ ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่รู้จักระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม คือมีมิจฉากัมมันตะแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เสื่อมจากความสุขและความเจริญ อันนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมายนั่นเอง จึงควรได้นำหลักธรรมข้อสัมมาสัมมันตะนี้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

การเว้นสิ่งที่ควรเว้น กล่าวคือ เว้นจากการฆ่าคน ฆ่าสัตว์ เว้นจากการเบียดเบียนทรัพย์สินของกันและกัน เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เมื่อเว้นสิ่งควรเว้นแล้ว ท่านสอนให้ทำสิ่งที่ควรทำ ๓ คือ ให้มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั่วไป, ให้มีการเผื่อแผ่แบ่งปันลาภผลที่หามาได้โดยชอบธรรม, ให้มีสหสารสันโดษ คือ พอใจในคู่ครองของตน ไม่ประพฤตินอกใจกันและกัน นี้ย่อมเป็นไปเพื่อความสุข ความเจริญของตน และสังคม ในพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นองค์ของศีล เป็นข้องดเว้นการกระทำความผิดทางกาย มุ่งเพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้สำรวมระวัง และต้องการให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างดีมีความสุขนั่นเอง

สรุปได้ว่า สัมมาสัมมันตะเป็นข้อปฏิบัติหนึ่งในมรรคมีองค์ ๘ เป็นทฤษฎีวิธีการหนึ่งที่เป็นหลักสากล ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและผู้ปฏิบัติตาม เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไปทุกระดับชั้นเป็นหลักธรรมที่สามารถประคับประคองในการดำเนินชีวิตของผู้คนให้รู้จักปรับตัวปรับใจให้อยู่อย่างมีสติ

ปัญญา ซึ่งจะนำตนให้รอดพ้นจากสิ่งที่เลวร้ายในชีวิต โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ยิ่งมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ฐานของพฤติกรรมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม สัมมาสัมมันตะถือว่าเป็นองค์ธรรมของศีลที่สำคัญ เป็นข้อดเว้นการกระทำความผิดทางกาย มุ่งเพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้สำรวมระวัง และต้องการให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างดีมีความสุขอีกด้วย

บทที่ ๓

สัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท

๓.๑ ความนำ

มนุษย์จะประสบความสุข ความเจริญ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยดีนั้น นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องมีหลักธรรมประจำใจ เพื่อนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในทางพระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติหนึ่งที่ยึดทางสายกลาง เป็นทฤษฎีและวิธีการที่เป็นหลักสากล ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและผู้นับปฏิบัติตามเหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไปทุกระดับชั้น ทางสายกลางตามหลักทางพระพุทธศาสนาท่านเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา หรือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ในที่นี้จะได้ศึกษาเฉพาะความสำคัญของสัมมากรรมันตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท เกี่ยวกับการทำกราะชอบ หรือการทำงานชอบ ได้แก่การกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกายทุจริต ๓ อย่าง คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม (ข้อ ๔ ในมรรค)

สังคมทุกวันนี้เริ่มมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องด้วยปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนเราในปัจจุบัน พฤติกรรมที่แสดงออกมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายกรรม ด้านวจีกรรมหรือด้านมโนกรรมก็ดี ล้วนเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุว่าคนเราในปัจจุบันล้วนมีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยการแข่งขันกัน เอาจัดเอาเปรียบกันและกัน ใช้ความพยายามทุกด้านในการที่จะเอาชนะคู่แข่งฝ่ายตรงกันข้ามทุกวิถีทาง ถึงแม้จะรู้ว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดก็ตาม นี่จะเห็นได้จากพฤติกรรมของคนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นคนในสังคม ในครอบครัว การเมือง เป็นต้นเช่น ปัญหายาเสพติดให้โทษที่ส่งผลร้าย คือ ผลเสียทางร่างกายและจิตใจ ผลเสียทางสังคม และผลเสียทางเศรษฐกิจ ปัญหาการลักพาตัวเด็ก ปัญหาการฆ่ากัน การข่มขืนกระทำชำเรา ปัญหาการหลอกลวง ปัญหาการคอร์รัปชัน การทุจริตโดยใช้หรืออาศัยอำนาจ ตำแหน่ง หน้าที่ และอิทธิพลที่ตนมีอยู่ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น ตลอดจนจนปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรมมากมายเหล่านี้ โดยส่วนใหญ่แล้วล้วนเป็นปัญหาอันเกิดขึ้นจากการประพฤติผิดต่อหลักสัมมากรรมันตะ ๓ ประการ คือ

(๑) การกระทำผิดที่แสดงออกทางกาย หมายถึง ความประพฤติอันมิชอบทางกายโดยเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น

(๒) การถือเอาสิ่งของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย และ

(๓) การประพฤติผิดในกาม การประพฤติผิดแต่เพียงข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวย่อมส่งผลให้ตนเองและสังคมได้รับความเดือดร้อน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการศึกษาค้นคว้าสัมมากรรมันตะในคัมภีร์พระพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อนำผลจากการศึกษาไปวิเคราะห์

ปัญหาและแนวทางแก้ไข การกระทำผิดทางกายหรือมีจกัมมันตะ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง และตระหนักถึงโทษ ประโยชน์ ตลอดจนการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวันเพื่อความสงบสุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

๓.๒ สัมมากัมมันตะ

จากที่ได้ศึกษาในบทที่ ๒มาแล้วว่า สัมมากัมมันตะได้แก่ การกระทำที่ถูกต้อง การกระทำชอบ หรือการกระทำทางกายที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์สุข และเป็นการแสดงออกทางกายด้วยความรู้ความเข้าใจถึงความถูกต้องของการกระทำนั้น ที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วนแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลาง เพื่อไปถึงจุดสูงสุด และความถึงพร้อมในอริยมรรคอันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง โดยมีความหมายเป็น ๓ ลักษณะ คือ

(๑) ความงดเว้นจากปาณาติบาต คือ การฆ่า การทำลาย การเบียดเบียน การทรมาณการทำการกรรมสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย หรือสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ดิรัจฉาน การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดดังท่านบัญญัติไว้นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงดตั้งใจเว้นตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิดแต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่หนึ่ง ความงดเว้นจากปาณาติบาตของสัมมากัมมันตะ

(๒) ความงดเว้นจากอทินนาทาน คือการลักทรัพย์ การเบียดเบียนทรัพย์สมบัติอันอยู่ในสิทธิครอบครองของผู้อื่น การละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ของหมู่คณะ หรือของส่วนรวมเอามาเป็นของตนโดยมิชอบธรรมด้วยอาการแห่งขโมยการตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดดังท่านบัญญัติไว้นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๒ ความงดเว้นจากอทินนาทานของสัมมากัมมันตะ

(๓) ความงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือการประพฤติดีกาม ได้แก่ ไม่ประพฤตีสว่างละเมิดในภรรยาของผู้อื่น ไม่ประพฤตีสว่างละเมิดในสามีของผู้อื่น การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดดังท่านบัญญัติไว้นี้ คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๓ ความงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร

๓.๓ ความงดเว้นจากปาณาติบาต

ความหมายของปาณาติบาต

ในพระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีวรรค ให้ความหมายว่า “ปาณาติบาต” คือ การยั้งสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป (ทีฆนิกาย ปาฎีวรรค. ๑๑/๓๕๙/๒๔๕)

ในสารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย ภาค ๑ (๒๕๔๒ : ๕๑๔) อธิบายว่า ปาณาติบาตได้แก่การฆ่า สัตว์ คือ การสังหารสัตว์ โดยอรรถได้แก่รถเจตนา (เจตนาผู้ฆ่า) ซึ่งเป็นไปทางกายทวาร และวจีทวาร ทวารใดทวารหนึ่ง อันยังประโยชน์ที่จะเข้าไปตัดรอนซึ่งชีวิตินทรีย์ของผู้อื่นให้ตั้งขึ้น

ในปรมัตถโชติกา มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา อธิบายว่า “ปาณาติบาต” เมื่อแยกตามภาษาบาลี แล้วจะมีอยู่ ๒ คำ คือ “ปาณ” และ “อติปาต” กล่าวคือ “ปาณ” หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตโดยทั่วไป และ คำว่า “อติ” ในคำว่า อติปาต นั้น มีความหมายอยู่ ๒ นัย คือ รวดเร็ว และก้าวล่วงความเบียดเบียน ส่วนคำว่า “ปาต” แปลว่า ให้ตกไป เมื่อรวมกันเป็น “อติปาต” แปลว่า การทำให้ตกไปอย่างเฉียบพลัน ดังนั้น เมื่อรวมกันแล้วจะสรุปศัพท์ว่า “ปาณาติบาต” แปลว่า การทำให้ชีวิตนั้นตกไปโดยเร็ว หรือการ ก้าวล่วงความเบียดเบียนชีวิตสัตว์ให้ตกไป (ปรมัตถโชติกา มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา เล่ม ๒, ๒๕๓๔ : ๘๑ - ๘๒) อนึ่ง เมื่อวิเคราะห์คำว่า “โดยเร็ว” แล้ว ควรจะได้แก่การให้สัตว์หรือสิ่งที่มีชีวิตนั้น ๆ ตาย ไปก่อนที่จะถึงกำหนดอายุของตน เจตนางดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์รวมไปถึงการฆ่า การทำร้าย ร่างกายและการทรกรรมคำว่า “สัตว์” ในที่นี้ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ไม่ว่าชายหรือหญิง จะอยู่ ในวัยใดก็ตาม จนถึงที่ยังอยู่ในครรภ์ก็ตามจะใหญ่หรือเล็กก็ตามได้ชื่อว่าสัตว์ในที่นี้ทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของ การฆ่า การทำร้ายร่างกายและการทรกรรมจะได้ อธิบายดังนี้

การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย ไม่ว่าจะเป็มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมไปถึงการฆ่า เองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ตาม ถือว่าผิดศีลทั้งสิ้น ส่วนจะบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและชนิด ของมนุษย์และสัตว์ที่ถูกฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณมาก ก็จะมีบาปมากหากฆ่ามนุษย์ หรือสัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อยและการฆ่านั้นก็มิอยู่ ๒ ประเภทคือ ฆ่าโดยจงใจคือคิดไว้ตั้งแต่แรก แล้วว่าจะฆ่า เช่น ฆ่าคู่อริ เป็นต้น ฆ่าโดยไม่จงใจ คือไม่ได้คิดไว้ก่อนแต่บังเอิญเรื่องเกิดขึ้น เช่น ฆ่า เพราะเกิดบันดาลโทสะ เป็นต้น

การทำร้ายร่างกาย คือการทำให้มนุษย์หรือสัตว์ได้รับความเจ็บปวด ยังทุกขให้เกิดแก่ผู้ถูก ทำร้าย

ทรกรรม หมายถึง การประพฤติอย่างเหี้ยมโหดแก่สัตว์เดรัจฉานอย่างไม่มีปรานีให้ได้รับความ ทุกข์ยากลำบาก เช่น ใช้สัตว์เลี้ยงทำงานโดยไม่ให้พักผ่อนหรือกักขังจนสัตว์นั้นได้รับความทุกข์ หรือ นำเอาสัตว์นั้นไปด้วยวิธีการที่ทรมาณ เช่น มัดเท้ามัดปี ก เป็นต้น รวมไปถึงการนำสัตว์ไปทรมาณเพื่อ ความสนุกสนาน เช่น ขนโค ขนกระบือ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น พระอรรถกถาจารย์ ได้จัดวาง องค์ประกอบการละเมิดศีลข้อที่ ๑ ไว้ ดังนี้คือ

๑. ปาณ สัตว์นั้นมีชีวิต
๒. ปาณสญิตา มีความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
๓. วธกจิตต์ มีจิตคิดจะฆ่า
๔. อุปกุกโม มีความพยายามที่จะฆ่าสัตว์นั้น
๕. เตน มรณ สัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น

การล่วงละเมิดนอกจากศีลจะขาดแล้ว ยังถือว่าเป็นบาปด้วย ฉะนั้นจึงไม่ควรเบียดเบียนบีบคั้นกัน ควรอยู่ร่วมกันด้วยไมตรีจิต สันติภาพที่มั่นคงก็จะเกิดขึ้น

ประเภทของปาณาติบาต

การทำปาณาติบาตนั้นมีหลายวิธี ในสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย แปล ภาค ๑ (๒๕๐๘ : ๔๙๕) กล่าวถึง “ประโยคปาณาติบาต ๖” หรือ วิธีการฆ่า ๖ ประเภท ได้แก่

๑. สาหัตถิกประโยค คือ การประหารด้วยกายหรือด้วยของเนื่องด้วยกายของบุคคลผู้ฆ่าเอง (ทำการฆ่าด้วยตนเอง)

๒. อาณัติกประโยค คือ การสั่งว่าจงแทง จงตีให้ตายอย่างนี้ของบุคคลผู้ส่งคนอื่น (ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า หรือใช้วาจาทำการฆ่า)

๓. นิสสัคคียประโยค คือ การตัดเครื่องประหารมีลูกศร หอกยন্ত্র และหิน เป็นต้น ไปด้วยกายหรือด้วยของเนื่องด้วยกายของบุคคลผู้มีความประสงค์จะฆ่าคนที่อยู่ในที่ไกล (ใช้อาวุธ เป็นเครื่องทำการฆ่า)

๔. ถาวรประโยค คือ การขุดหลุมพราง วางระดานหก วาง (เครื่องประหาร) ไว้ใกล้ และจัดยา (พิษ) ของบุคคลผู้มีความประสงค์จะฆ่าด้วยเครื่องมือที่เคลื่อนที่ไม่ได้ (ฆ่าด้วยหลุมพราง หรือมีการวางแผนนานาประการเพื่อให้สัตว์นั้นตาย)

๕. วิชขามยประโยค คือ การร้ายเวทย์เพื่อจะให้เขาตาย (สังหารด้วยวิชาคุณ หรือพิธีทางไสยศาสตร์)

๖. อิทธิมยประโยค คือ การประกอบเหตุอันเกิดแต่ผลแห่งกรรม (สังหารด้วยฤทธิ์)

โทษของปาณาติบาต

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (๒๕๓๘, หน้า ๒๔-๒๖) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การวินิจฉัยเกี่ยวกับการฆ่าสัตว์ตามหลักพระพุทธศาสนาว่า การกระทำแบบใดจะมีโทษมากหรือโทษน้อย มีบาปมากหรือบาปน้อย โดยมีหลักการที่ควรพิจารณาดังนี้

๑. ดูที่ตัวสัตว์นั่นเองว่า มีคุณมากหรือคุณน้อย มีโทษมากหรือโทษน้อย ถ้าสัตว์นั้นมีคุณความดีมาก เช่น บิดา มารดา เมื่อฆ่าก็เป็นบาปมากมีโทษมาก ผู้ใดมีคุณประโยชน์ต่อสังคมมาก มีคุณธรรมมาก เราไปฆ่าก็เป็นบาปมาก ถ้าฆ่ามนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพในการทำความดีมาก ก็เป็นบาปมากกว่าฆ่าสัตว์เดียรัจฉาน ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพในการทำความดีได้น้อยระหว่างสัตว์เดียรัจฉานด้วยกัน ถ้าเป็นสัตว์ที่มีคุณน้อย หรือเป็นสัตว์ที่มีโทษ การฆ่าก็เป็นบาปน้อย แต่ไม่ว่าในกรณีใดก็คือการทำลายชีวิตทั้งนั้น อันนี้ต้องยอมรับความจริง เป็นการยอมรับขั้นหนึ่งว่ามีการฆ่า แต่แยกได้ในแง่ที่ว่ามันเป็นบาปมากหรือบาปน้อย

๒. ดูที่เจตนาของผู้กระทำว่า ทำด้วยเจตนาหรือความรู้สึกละอย่างไร ถ้าทำด้วยกิเลสแรง มีความรู้สึกเกลียดชัง เคียดแค้น มุ่งร้าย มุ่งทำลาย กลั่นแกล้ง รังแก ช่มเหง เบียดเบียน อย่างนี้ถือว่าเป็นบาปมากมีโทษมาก แต่ถ้ามีเจตนาไม่รุนแรง หรือมีเจตนาในทางที่ดี ก็มีโทษน้อย เช่นในกรณีของคนที่ป้องกันตัวเป็นต้น ซึ่งไม่ได้มีเจตนามุ่งร้ายทำลายใคร ไม่ได้ทำด้วยเจตนาที่จะเบียดเบียนคนอื่น

๓. ดูที่ความพยายาม ถ้ามีการเตรียมการ มีการวางแผนการอย่างจริงจัง ทำด้วยความหมายมั่นอย่างรุนแรง จงล้างจงผลาญเต็มที่ ไม่ยอมหยุดไม่ยอมเลิกรา ก็บาปมาก แต่ถ้าทำด้วยอารมณ์วูบ แม้จะมีกิเลสมาก เช่นโกรธรุนแรง ก็บาปเบากว่า

นอกจากนี้ในกรณีของการฆ่าสัตว์เดียดรัจฉาน โดยทั่วไปยังบาปน้อยบาปมากต่างกันตามขนาดร่างกายของสัตว์นั้น ๆ ด้วย เพราะฆ่าสัตว์ใหญ่ การลงมือหรือการกระทำก็ใหญ่ แรงกระทบต่อจิตก็มาก ฆ่าสัตว์เล็ก การลงมือหรือการกระทำก็เล็กน้อย แรงกระทบต่อจิตหรือความเคลื่อนไหวของจิตก็น้อย

การวินิจฉัยปาณาติบาต

การกระทำปาณาติบาตถือว่าการฆ่าสัตว์ หรือเป็นการเข้าไปตัดรอนชีวิตของสัตว์ให้ตาย ซึ่งการวินิจฉัยว่าการกระทำใดผิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาองค์ปาณาติบาตทั้ง ๕ ประการ อันได้แก่ สัตว์นั้นมีชีวิต รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต มีจิตที่คิดจะฆ่า มีความพยายามที่จะฆ่า และสัตว์นั้นตายด้วยความพยายาม ซึ่งการกระทำใดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าการกระทำนั้นเป็นปาณาติบาต แต่ถ้าการกระทำใดไม่ครบองค์ปาณาติบาต ๕ ประการ ถือว่าการกระทำนั้นไม่เป็นปาณาติบาต หรือไม่ผิดศีลข้อปาณาติบาตนั่นเอง พิจารณาได้จากสารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย ภาค ๒ (๒๕๔๒, หน้า ๓๗๕) ความว่า “การฆ่านั้นย่อมสำเร็จได้ ก็ด้วยการครบองค์ ๕ เหล่านี้...เมื่อไม่ครบองค์ ๕ การฆ่าไม่สำเร็จ” และเนื่องจากการกระทำปาณาติบาตมีหลายวิธีด้วยกัน ซึ่งแต่ละวิธีมีเป้าหมายเหมือนกัน คือเพื่อให้สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตนั้นตาย ดังนั้น การพิจารณาโทษของปาณาติบาตต้องพิจารณาจากองค์ประกอบว่า สัตว์ที่ฆ่านั้นมีขนาดใหญ่หรือเล็ก มีความเพียรพยายามมากหรือน้อย และมีเจตนารุนแรงหรือไม่รุนแรง มาพิจารณาร่วมด้วย

๓.๔ ความมงดเว้นจากอทินนาทาน

เว้นจากการลักโก่งละเมิดกรรมสิทธิ์ ท าลายทรัพย์สิน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ ในทางปฏิบัติหมายถึงความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย แต่ดำเนินชีวิตโดยมีอาชีพ สุจริต ยุติธรรมหาเลี้ยงชีพ โดยชอบเรียกว่า “มีสัมมาอาชีพะ” ศีลข้อที่สองนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ อทินนาทานมีองค์ ๕ คือ

๑. ประปรคคหิต ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
๒. ประปรคคหิตสณญิตา ตนก็รู้ว่าของมีเจ้าของหวงแหน
๓. เถยยจิตต มีจิตคิดจะลัก
๔. อุปุกโกโม พยายามเพื่อจะลักให้ได้
๕. เตน หรณ ได้ของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

ความหมายของศีลข้ออทินนาทาน

“ศีล” คือ ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้นของบุคคลผู้งดเว้นจากปาณาตบาตเป็นต้นอยู่ที่ศีลของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ที่ศีลชื่อว่า ศีล

ในพระสูตร พระสารีปุตตะกล่าวไว้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “อะไร ชื่อว่าศีลเจตนาชื่อว่า ศีลเจตสิกชื่อว่าศีลความสำรวมชื่อว่าศีล ความไม่ล่วงละเมิดชื่อว่าศีล”

พระอุบลกตปญญัญญ (แก้ววงล้อม) กล่าวไว้ว่า “ศีล” คือการควบคุมความประพฤติป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่วจิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิและความบริสุทธิ์หลุดพ้นส่วน “ศีลข้ออทินนาทาน” คือศีลข้อที่มีความสำคัญมากข้อหนึ่ง เป็นสิกขาบทหรือข้อบัญญัติที่กำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติของกายและวาจา ศีลทางพระพุทธศาสนา มีอยู่ ๕ ประเภท คือ ๑) ภิกขุศีลมี ๒๒๗ สิกขาบท ๒) ภิกขุณีศีล มี ๓๑๑ สิกขาบท ๓) สามเณรศีล มี ๑๐ สิกขาบท ๔) คฤหัสถ์ศีล มี ๕ สิกขาบท ๕) อัญญุศีล มี ๘ สิกขาบท ซึ่งในทุก ๆ ประเภทจะประกอบด้วยศีลข้ออทินนาทานอยู่ด้วยและเบญจศีลทั้ง ๕ ข้อนี้ย่อมเกิดควบคู่กับเบญจธรรม ๕ คือ ๑) เมตตากรุณา คือ บุคคลใดที่มีเมตตากรุณาย่อมไม่ฆ่า ๒) สัมมาอาชีวะ คือประกอบอาชีพที่สุจริต รู้จักใช้จ่ายเลี้ยงชีพอยู่บนความพอดีและพอเพียงไม่โกงทรัพย์ของผู้อื่น จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้ออทินนาทาน ๓) ความสำรวมอินทรีย์คือระมัดระวัง ตา หู มุก ลิ้น กาย และใจ ๔) สัจจะการพูดความจริง เป็นสิ่งที่ทำให้ไม่เกิดการมุสาวาท ๕) สติการรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรคืออะไรชั่ว

เบญจศีลและเบญจธรรมนี้เอง เป็นธรรมที่นำไปเกิดเป็นมนุษย์ดังนั้น ความเป็นมนุษย์จึงวัดกันด้วยความมีศีล นั่นคือผู้ใดมีศีลครบ ๕ ข้อจัดว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังนั้น ศีลทุกข้อจึงมีความสำคัญไม่น้อยกว่ากัน หากขาดข้อใดข้อหนึ่งไป ก็จะทำให้ขาดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ความสำคัญของศีลข้ออทินนาทานจึงเป็นสิ่งที่สมควรนำมาศึกษาตามรายละเอียดดังนี้

ความหมายของ “อทินนาทาน” ตามรูปศัพท์

คำว่า “อทินนาทาน” ตามรูปศัพท์แยกออกได้เป็น อ-ทินน-อาทาน เมื่อรวมคำ “อ-ทินน-อาทาน” เป็น อทินนาทาน จึงได้ความหมายว่าการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้หรืออนุญาตคือยังหวงแหน ครอบครอง มิได้ให้ด้วยกายและด้วยวาจา ยังตั้งหรือวางอยู่ที่เดิม ยังไม่สละความหวงโยถือกรรมสิทธิ์อยู่

ความหมายตามรูปศัพท์ “อทินนาทาน” หมายถึงของที่เขาไม่ได้ให้ทางกายและทางวาจา เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่าอทินนั แปลว่า ของที่เขาไม่ได้ให้หรือเป็นของคนอื่น สำหรับการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ นั้น ชื่อว่า อทินนาทาน อธิบายได้ว่าคือ การลักของคนอื่น ได้แก่การเป็นขโมยความเป็นโจรก็ได้โดยยอรรถได้แก่โดยเจตนาอันเป็นไปทางกายทวารและวจีทวาร ทวารใดทวารหนึ่ง ซึ่งยังความเพียรที่จะถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ นั้นให้ตั้งขึ้น ของบุคคลผู้มีความสำคัญในของที่ผู้อื่นเขาหวงแหน

ในคำว่า “อทินนาทานา เวมณิ” การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ชื่อว่าอทินนาทาน ได้แก่การนำเอาของคนอื่นไป มีอรรถาธิบายว่า ความเป็นขโมย คือความเป็นโจร คำว่าสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ได้แก่ สิ่งของที่คนอื่นหวงแหน บุคคลอื่นถึงความเป็นผู้กระทำตามที่ต้องการในสิ่งของใด ย่อมเป็น

ผู้ไม่ควรถูกลงโทษ และเป็นผู้ไม่ถูกติเตียน ก็เจตนาขโมยอันยังความพยายามที่ถือเอาของที่เขามีได้ให้ นั้นให้ตั้งขึ้น ของบุคคลผู้มีความสำคัญในสิ่งของนั้นที่คนอื่นหวงแหน ว่าเป็นของที่คนอื่นหวงแหน ชื่อว่าอทินนาทาน

ในมงคลสูตรกล่าวถึง เถยยเจตนา (เจตนาเครื่องเป็นขโมย) ของบุคคลผู้มีความสำคัญในพัสดุ อันผู้อื่นหวงแหน ว่าเป็นพัสดุนผู้อื่นหวงแหนแล้ว อันยังความพยายามเป็นเหตุถือเอาพัสดุที่ผู้อื่นหวง แหวนั้นให้ตั้งขึ้น เป็นไปทางกายทวารและวจีทวารชื่อว่าอทินนาทาน คือเจ้าของภักตะทั้งหลายหวง แหวนั้นไม่สละให้ยังรักษาคุ้มครองไว้ไม่ให้ด้วยกายก็ดีด้วยวาจาก็ดีชื่อว่าพัสดุนผู้อื่นหวงแหนแล้ว

คำว่า การถือเอา หมายถึงการมีโดยจิต หรือมีความคิดจะลัก (อวทรณจิต) หมายรวมถึงวิธีการ ลักอื่น ๆ เช่น การตุ้การชิงการฉ้อการเคลื่อนไหวอริยาบถ ทำให้ทรัพย์เคลื่อนที่จนล่วงเลยเขตที่ กำหนดไว้ ๗ การกระทำทั้งทางกายและทางวาจานั้นที่เป็นสาเหตุลักขโมยนั้น จะต้องประกอบด้วย เจตนาเป็นสำคัญ ดังข้อความในปรมัตถโคตติกาว่า “อทินนาทาน” นี้บ่งว่า อทินน ได้แก่ ทรัพย์สิ่งของ ที่เจ้าของหวงแหน ซึ่งเจ้าของเองเมื่อทำตามที่ต้องการก็ไม่ต้องโทษไม่ถูกตำหนิเถยเจตนาเจตนาคิด จะลักของบุคคลผู้มีความสำคัญในทรัพย์สิ่งของที่เจ้าของหวงแหน ว่าเป็นทรัพย์สิ่งของที่เจ้าของหวง แหวนั้น เป็นสมุฏฐานแห่งความพยายามที่จะลักทรัพย์หรือสิ่งของนั้นโดยเป็นไปทางกายทวารและวจี ทวาร ทวารใดทวารหนึ่ง ชื่อว่าอทินนาทาน

ในคัมภีร์อรรถกถาพระวินัยปิฎกอธิบายความว่า อทินนาทาน นั้น เรียกว่า “อวหาร” แปลว่า การถือเอาอย่างต่ำ ชั่วช้าต่ำทราม ด้วยเหตุนี้จึงเรียกอทินนาทานนี้ว่า “อวหาร” มี ๕ ประโยคมีความ พยายามถือเอาด้วยอำนาจอวหาร ๙ คือ

๑) เถยยวหาร	ลักโดยการขโมย
๒) ปลัยหาวหาร	ลักโดยการข่มขู่
๓) ปริกัปวหาร	ลักโดยกำหนดของ
๔) ปฏิจฉันนวหาร	ลักด้วยกิริยาปกปิด
๕) กุสาวหาร	ลักโดยสับเปลี่ยนสลาก

โดยที่พระอรรถกถาจารย์ได้กำหนดความพยายามของการลักขโมยไว้อีกเช่นกัน แต่ในการลัก ขโมยเรียกว่าอวหารในการทำ ความพยายาม ดังนี้

- ๑) สาหัตถิกะ หมายถึง ถือเอาของผู้อื่นด้วยมือตนเอง สำเร็จเป็นอทินนาทาน
- ๒) อาณัตถิกะ หมายถึง ใช้ผู้อื่นลักขโมย สำเร็จเป็นอทินนาทาน
- ๓) นิสสัคคิยะ หมายถึง การขัดขวางสิ่งของไป หรือทำให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย สำเร็จ

เป็นอทินนาทาน

- ๔) อัถสาธกะ หมายถึง สิ่งไม่ตายตัวเมื่อสำเร็จเป็นอทินนาทาน
- ๕) ฐระนิกเขปะ หมายถึง รับฝากของไว้เมื่อเจ้าของทวงขอทวงคืนกลับปฏิเสธว่าไม่ได้รับไว้

แล้วคิดโกง สำเร็จเป็นอทินนาทาน

อทินนาทานสามารถแยกแปลตามรูปศัพท์ได้ดังนี้ “อ” (มาจาก น ศัพท์) แปลว่า ไม่ “ทินน” แปลว่า ที่เขาให้แล้ว มอบแล้ว ถวายแล้ว อนุญาตแล้ว และ “อาทาน” แปลว่า การถือเอาการฉวย การจับ

สรุปความหมาย “อทินนาทาน” คือการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ทางกายและทางวาจาด้วยเจตนา และอาการแห่งขโมย ส่วนความหมาย “อทินนาทาน” ตามพระวินัย เป็นการละเมิดทรัพย์ของผู้อื่น ทรัพย์นั้นเป็นทรัพย์ที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต หรือเป็นสิ่งหามิทรัพย์และอสั่งหามิทรัพย์คือเป็นทรัพย์ที่มีรูปร่างและจับต้องได้หรือทรัพย์ที่มีวิญญูณกับทรัพย์ที่ไม่มีวิญญูณ

“อทินนาทาน” ในทรรศนะนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

คำว่า “อทินนาทาน” ตามทรรศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายเพิ่มเติมและขยายความไปได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนี้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายไว้ว่าอทินนาทาน หมายถึงการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความหมายคำว่าอทินนาทาน หมายถึง การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมยขโมยสิ่งของลักทรัพย์ และคำว่าอทินนาทานา เวมณฺณี หมายถึง เว้นการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้เว้นการลักขโมยพระราชธรรมนิเทศ ให้ความหมายคำว่า อทินนาทาน หมายถึงการถือเอาการตัดรอนการทำลายสิทธิในคุณค่าของทรัพย์สินที่เจ้าของมีสิทธิครอบครองหวงแหนด้วยการปล้น การขโมยการยกยอกการสับเปลี่ยน การซ่อนไว้ การปลอมแปลงสินค้าการเลียงภาณีการละเมิดศีลข้อนี้ด้วยการกระทำด้วยตนเอง หรือการสั่งคนอื่น ด้วยความยินดีพอใจในการที่มาด้วยทางทุจริต

พระมหาบุญมี โยธโร (คำลุน) ให้ความหมายคำว่า อทินนาทาน หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่ผู้ต้องการลัก มีเจตนาในการขโมย หรือยกยอกเอาเป็นต้น เพื่อสนองความต้องการของตนเอง และพวกพ้อง ทำให้ผลประโยชน์ของผู้อื่นเสียหาย ไม่ว่าจะเนื่องด้วยกาย หรือวาจาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะเกิดขึ้นทั้งสองทางก็ได้”

พระมหาอิสระ สิงห์เปีย ให้ความหมายคำว่า อทินนาทาน หมายถึงความจงใจในการถือเอาสิ่งของผู้อื่นด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง โดยที่เจ้าของไม่ยินยอม ในวิธีการที่แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นการละเมิดจริยธรรมขั้นพื้นฐาน จะต้องได้รับโทษตามกฎหมายหรือกฎหมายบ้านเมือง”

ปิ่น มุฑกันต์ ให้ความหมาย คำว่า อทินนาทาน หมายถึง การละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ของหมู่คณะหรือส่วนรวม เอามาเป็นของตนโดยวิธีของโจรเรียกว่าโจรกรรม

กล่าวโดยรวมความหมายของ “อทินนาทาน” ตามทรรศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย

๑) วัตถุประสงค์ที่เป็นสิ่งอันเขาหวงแหน และเขาไม่ให้ด้วยกายและวาจา

๒) มีการทำทางโจรกรรม คือการลัก หรือขโมยวัตถุประสงค์ของนั้นที่เขาหวงแหน สมควรที่ได้รับความลงโทษ หรือถูกว่ากล่าวตักเตือน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “อทินนาทาน” หมายถึง การกระทำทุจริตเป็นสำคัญในการเอาทรัพย์สินของผู้อื่น โดยวิธีของโจรหรือโจรกรรมหรือความครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นอันประกอบด้วยเจตนา ทั้งนี้ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าเท่าใดก็ตาม

ความเป็นมาของศีลข้ออทินนาทาน

ศีลข้ออทินนาทาน เป็นหลักธรรมที่เป็นเกราะป้องกันไม่ให้คนไปล่วงละเมิดสิทธิต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในคำสอนของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของเบญจศีลอันเป็นศีลธรรมขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาและเป็นส่วนหนึ่งของศีลข้อที่ ๒ ในพระธรรมวินัยตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยธรรมเบื้องต้นของบรรพชิตและฆราวาสโดยพิจารณาถึงที่มาของการบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกดังต่อไปนี้

อทินนาทานของบรรพชิต

การบัญญัติอทินนาทานของบรรพชิต ปรากฏในเรื่องของพระธัญญุมภการบุตรลักไม้ของพระเจ้าพิมพิสาร เนื่องจากพระธัญญุมภการบุตรต้องการไม้ไปสร้างกุฏิไม้จึงไปขอไม้จากเจ้าพนักงานป่าไม้ เจ้าพนักงานป่าไม้บอกว่าไม้เป็นของหลวงที่เก็บไว้ซ่อมแปลงเมืองในยามจำเป็นถ้าพระเจ้าพิมพิสารรับสั่งให้พระราชทานแก่ท่านก็นิมนต์ให้คนมาขนไม้ไปได้พระธัญญุมภการบุตรจึงกล่าวว่าพระเจ้าแผ่นดินได้พระราชทานไม้ฉันนั้นแล้วเจ้าพนักงานป่าไม้คิดว่า ท่านเป็นภิกษุคงพูดความจริง และคงจะไม่กล้าพูดความเท็จ จึงอนุญาตให้นำไม้ไปได้ต่อมาเมื่อ วัสสการพราหมณ์ผู้ตรวจราชการแคว้นมคธทราบเรื่อง จึงนำความไปกราบทูลพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์จึงให้เจ้าหน้าที่นำพนักงานป่าไม้ผู้นั้นไปสอบสวน เมื่อพระธัญญุมภการบุตรทราบเรื่อง จึงไปเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร และพระเจ้าพิมพิสารได้ตรัสถามว่า

พระองค์เคยถวายท่านไปจริงหรือพระธัญญุมภการบุตรตอบว่า จริง พระองค์จึงถามว่าได้ถวายท่านไปเมื่อใด พระธัญญุมภการบุตรตอบว่า เมื่อพระองค์ทรงเสด็จเถลิงถวัลราชย์ใหม่ ๆ ทรงเปล่งพระวาจาว่า ข้าพเจ้าจะถวายหญ้าไม้ และน้ำแก่สมณพราหมณ์ขอสมณพราหมณ์จงโปรดใช้สอยเถิด พระเจ้าพิมพิสารได้ฟังเช่นนั้นจึงตรัสว่าพระคุณเจ้า โยมจำได้ที่โยมพูดเช่นนั้นหมายถึงสมณพราหมณ์ผู้มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา มีความรังเกียจแม้ในโทษเล็กน้อย หญ้าไม้และน้ำนั้น ยังไม่มีใครจับจองอยู่ในป่า ท่านจงใจอ้างจะขนไม้ที่ไม่ให้ไป พระเจ้าแผ่นดินเช่นโยมจะฆ่าจองจำหรือเนรเทศพราหมณ์อย่างไรได้นิมนต์กลับไปเถิดท่านรอดตัวเพราะเพศบรรพชิต

เมื่อประชาชนรู้เรื่องเข้าก็พากันตำหนิการกระทำดังกล่าว บรรดาภิกษุจึงนำเรื่องนี้กราบทูลให้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธองค์ได้ทรงตำหนิพระธัญญุมภการบุตรและทรงบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นปาราชิกสิกขาบทที่สอง เพื่อใช้เป็นพระวินัยของบรรพชิตว่า

“ก็ภิกษุใดถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก มีมูลค่าเท่ากับอัตราโทษที่พระราชทานทั้งหลายจับโจรได้แล้วประหารบ้างจองจำบ้าง เนรเทศบ้างปริภาษาว่า เจ้าเป็นโจรเจ้าเป็นคนพาลเจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมยดังนี้เพราะถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของมิได้ให้เช่นใดภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้นเป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้”

ต่อมาเกิดเหตุการณ์พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ลักผ้าจากลานตากผ้าของช่างย้อมผ้า แล้วอ้างสิขาบทที่ได้บัญญัติไว้ในวันครบคลุมไปไม่ถึงการกระทำนอกบ้าน พระพุทธองค์ทรงตำหนิการกระทำของภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น และทรงเพิ่มอนุบัญญัติเกี่ยวกับอทินนาทานเพื่อให้ครอบคลุมการกระทำอทินนาทานได้ทั่วถึงขึ้นว่า

“อนึ่ง ภิกษุใดถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลักจากหมู่บ้านก็ตามจากป่าก็ตาม มีมูลค่าเท่ากับอัตราโทษที่พระราชกฤษฎีกาทั้งหลายจับใจได้แล้ว ประหารบ้างจองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมยดังนี้เพราะถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นใด ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิกหาสังวาสไม่ได้”

อทินนาทานจึงเป็นการกระทำที่พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นความสำคัญจนถึงกับทรงบัญญัติให้บรรพชิตผู้กระทำความผิดอาบัติปาราชิก การบัญญัติสิกขาบทนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเรื่องการเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น หรือกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาไม่สนับสนุนให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่นทั้งนี้เพื่อความถูกต้องและความสงบสุขเรียบร้อยในสังคม

อทินนาทานของฆราวาส

การบัญญัติอทินนาทานในส่วนของฆราวาสนั้น แม้จะไม่มีบุคคลต้นบัญญัติเช่นเดียวกับบรรพชิต แต่ปรากฏความสำคัญของอทินนาทานที่ใช้เป็นศีลธรรมพื้นฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ดังปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเช่น จักรกวัตตสูตรและอัคคัณฺณสูตร ซึ่งกล่าวถึงที่มาของอทินนาทานไว้ดังนี้

ก. จักรกวัตตสูตร

จักรกวัตตสูตร เป็นพระสูตรที่แสดงหลักธรรมพระเจ้าจักรพรรดิที่เรียกว่า “จักรวรรดิวัตร” อันเป็นเหตุให้แก้วเจ็ดประการเกิดขึ้น และทรงใช้จักรนี้แผ่พระราชอาณาจักรปราบศัตรูจนมีเมืองขึ้นทั้งสิ้นทิศ

อทินนาทานในจักรกวัตตสูตร เกิดขึ้นเมื่อกษัตริย์พระองค์หนึ่งไม่ทรงประพฤติจักรวรรดิวัตรดังที่พระเจ้าจักรพรรดิทั้งเจ็ดพระองค์ได้เคยทรงประพฤติมาจึงทำให้พระองค์ไม่ทรงมีแก้วเจ็ดประการ (แก้วเจ็ดประการ ได้แก่จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว มณีแก้ว นางแก้ว ขุนคลังแก้ว และปริณายกแก้ว) บ้านเมืองของพระองค์จึงไม่เจริญรุ่งเรือง ประชาชนประสบความเดือดร้อน อดอยากต้องขโมยเขากิน เนื่องจากกษัตริย์พระองค์นี้มีได้พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศหรือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้อาการแห่งขโมยหรืออทินนาทานจึงเกิดขึ้น

เมื่ออทินนาทานแพร่หลาย อุกุศลกรรมต่าง ๆ ก็พลอยแพร่หลายไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) มุสาวาท (การพูดเท็จ) ปิสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด) กาเมสุมิฉฉาจาร (การประพฤติผิดในกาม) มุรussa วาจา (การพูดคำหยาบ) สัมผัสปลापะ (การพูดเพ้อเจ้อ) อภิขณา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา) พยาบาท (ความคิดร้าย) มิฉฉาปฏิฐิ (ความเห็นผิด) อัมมราคะ (ความกำหนดในบุคคลที่ไม่ควรกำหนด) วิสมโลกะ (ความโลภจัด) มิฉฉาธรรม (ความกำหนดผิดธรรมชาติ) ความไม่

เกื้อกูลมารดา ความไม่เกื้อกูลบิดา ความไม่เกื้อกูลสมณะ ความไม่เกื้อกูลพราหมณ์ตลอดจนถึงการไม่ประพฤติด่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูลผู้คนในสมัยนั้นจึงมีอายุวรรณะ สุขะโภคะและพละเสื่อมถอยลงจนกระทั่งผู้คนเริ่มเกิดความรู้สึกลำบากถึงคุณค่าของธรรมแล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมคุณภาพชีวิตของผู้คนจึงค่อย ๆ ปรากฏขึ้นมาโดยลำดับอีกครั้ง

ข. อัคคัณฺฐสูตร

อัคคัณฺฐสูตร เป็นพระสูตรที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องต้นกำเนิดวิวัฒนาการของมนุษย์และโลกได้ดำเนินมาจนถึงเรื่องการตกลงแบ่งข้าวสาละและปึกปั้นเขตแดนกันในสังคม ครั้นนั้นคนที่มีนิสัยโลภได้ไปถือเอาส่วนอื่นที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้มาบริโภคทั้งที่ตนเองก็มีทรัพย์ส่วนของตัวเองแล้วเมื่อเขาถูกจับได้ คนทั้งหลายจึงกล่าวว่า “คุณ คุณทำกรรมชั่วที่รักษาส่วนของตัวเองไว้แล้วถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ให้นั้นมาบริโภคคุณอย่าทำชั่วอย่างนี้อีก” ผู้ทำความผิดก็รับคำว่าจะไม่ประพฤดิเช่นนั้นอีกแต่เขายังประพฤดิอีกจนครั้งที่สาม เมื่อเขาถูกจับได้ก็ถูกคนอื่นทำร้ายด้วยฝ่ามือก่อนดิน และท่อนไม้จึงกล่าวได้ว่า เมื่ออหินนาทานปรากฏขึ้นในสังคม การครหา การพูดเท็จ และการถืออาวุธจึงปรากฏ ต่อมาผู้คนได้จัดประชุมเพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นโดยคัดเลือกษัตริย์ขึ้นมาปกครองพวกตน หลังจากนั้นคนวรรณะพราหมณ์วรรณะแพศย์และวรรณะศูทรจึงเกิดขึ้นตามลำดับ

จากจกัถวัตติสูตรและอัคคัณฺฐสูตรข้างต้น อหินนาทานถือได้ว่าเป็นอนุสสรธรรมที่มีประวัติความเป็นมาพร้อมกับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดอนุสสรธรรมอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เมื่อพุทธศาสนาเกิดขึ้นแล้วอหินนาทานจึงได้รับการบัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย เพื่อเป็นหลักปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลสของตัวเองของพุทธศาสนิกชน ถือเป็นส่วนหนึ่งของศีลเช่นศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ และถือเป็นส่วนหนึ่งของธรรม ได้แก่กุศลกรรมบถ ๑๐ อันมีข้ออหินนาทานาเวรมณีหมายถึง เว้นจากการกระทำอหินนาทาน เป็นต้น

องค์ประกอบของอหินนาทาน

องค์ประกอบของอหินนาทาน คือ หลักเกณฑ์ในทางพระพุทธศาสนาตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ที่จะนำมาประกอบการพิจารณาว่าการกระทำใดจัดเป็นอหินนาทาน และการกระทำใดไม่เข้าข่ายเป็นอหินนาทาน การนิยามความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดนั้น ซึ่งพระอรธรรตถาจารย์ประมวลจากพระวินัยบัญญัติและใช้เป็นกรอบในการอธิบายการกระทำอหินนาทานด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น องค์ประกอบภายนอก คือทรัพย์ของผู้อื่นและลงมือกระทำและองค์ประกอบภายใน คือเจตนาหรือความตั้งใจที่จะทำและเกณฑ์การตัดสินอหินนาทานนั้น จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบทั้งสองรวมกัน โดยมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเครื่องพิจารณาตัดสินเรียกว่า สัมภาระ ๕ ประการดังนี้

- ๑) ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
- ๒) ตนก็รู้ว่าของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
- ๓) มีจิตคิดจะลัก

๔) พยายามจะลัก

๕) ของนั้นลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น

รายละเอียดขององค์ประกอบทั้ง ๕ มีดังนี้

๑) ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน (ปรปรีคหิต) หมายถึง ตัวทรัพย์ที่เป็นสวัสดิมงคลทรัพย์ คือ ทรัพย์มีวิญญาณ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย คน เป็นต้น หรือ อวิญญาณทรัพย์ ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณ เช่น บ้าน ที่ดิน ทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน ประเด็นสำคัญนั้นต้องเป็นทรัพย์ที่ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ก) ทรัพย์ที่มีเจ้าของ หมายถึง ทรัพย์ที่เจ้าของยังถือกรรมสิทธิ์ของเขายู่ เขายังไม่สละกรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้นไม่ว่าจะเป็นด้วยกายหรือด้วยวาจา

ข) ทรัพย์ที่มีผู้ครอบครอง หมายถึง ทรัพย์ที่เจ้าของยังรักษาคุ้มครองใส่ใจดูแลจัดเก็บไว้อย่างดี

ค) ทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของแต่มีคนหวงแหน หมายถึง ทรัพย์ที่ไม่ใช่ของผู้หนึ่งผู้ใดแต่มีผู้รักษาหวงแหน เนื่องจากเป็นทรัพย์ส่วนรวมที่มีเจ้าของร่วมกันหวงแหน ยังรักษาดูแลอยู่ เช่น สิ่งของอุทิศ บูชาปูชนียวัตถุในศาสนา สิ่งของของสงฆ์

อาจกล่าวโดยสรุป เป็นของที่เจ้าของหวงแหน หมายความว่า เป็นของที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งผู้เป็นเจ้าของอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเช่น วัดวาอาราม สมาคมหรือชุมชน เป็นต้น

๒) ตนก็รู้ว่าของนั้นมีเจ้าของหวงแหน (ปรปรีคหิตสณฺญิตา) หมายถึง ผู้กระทำสามารถรับรู้หรือเข้าใจว่าเป็นทรัพย์ของผู้อื่น หรือแม้จะสงสัยว่าเป็นทรัพย์มีเจ้าของและเจ้าของไม่อนุญาตเว้นแต่เปรตหรือเดรัจฉานเท่านั้น

๓) จิตคิดจะลัก (ถยฺยจิตฺต) หมายถึง ผู้นั้นมีจิตใจเป็นโจร จิตคิดจะขโมยของผู้อื่น จิตนี้คิดเพียงครั้งเดียวว่าจะขโมยก็ถือว่าเป็นไตรจิต กล่าวคือ คนที่หยิบของเขาไปนั้นเจตนาอย่างไรก็ดีว่าอย่างไรถ้าคิดว่าขโมย ศีลก็ไม่ขาดคิดว่าจะเก็บไว้ให้ศีลก็ไม่ขาดศีลขาดด้วยเจตนาอย่างเดียวคือคิดว่าจะลักเอา ความคิดที่จะลักเอา ภาษาทางพระวินัย เรียกว่า “ถยฺยจิต” เป็นหลักวินัยฉัยยอทินนาทาน

๔) พยายามจะลัก (อุปกุกโม) หมายถึง มีความพยายาม แสวงหาทางที่จะลักของหรือวัตถุที่พึงประสงค์มาเป็นของตนเอง ซึ่งมีความพยายาม ๒ ทาง คือ ๑) ความพยายามทางกาย เช่น การจับต้องทรัพย์และการปกปิดซุกซ่อนเพื่อจะลักเอามาเป็นของตนเองหรือผู้อื่น ๒) ความพยายามทางวาจา เช่น สั่งหรือบังคับให้ผู้อื่นลักทรัพย์ ตู้ออสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น

๕) ของนั้นลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น (เตน หรมฺ) หมายถึง การได้ของนั้น การได้ของทางวินัยไม่ใช่ว่าจะต้องได้ของนั้นมากินมาใช้เท่านั้น หมายความว่า ทำให้ของนั้นหลุดลอยจากกรรมสิทธิ์เจ้าของเดิม หรือแม้ทำให้เคลื่อนที่ศีลก็ขาดในขณะนั้น เช่น การขโมยสัตว์พาหนะพอสัตว์นั้นยกเท้าครบสี่เท้าถือว่าของเคลื่อนที่ผู้ลักชื่อว่าศีลขาด

การกระทำละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่นครบองค์ประกอบทั้ง ๕ แห่งอทินนาทาน สามารถทำให้
สิ่งของขยับออกมาเพียงเล็กน้อยถือได้ว่าเป็นอทินนาทาน คือ ผิดศีล หรือศีลขาด ส่วนการกระทำ
ละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่นที่ไม่ครบองค์ประกอบทั้ง ๕ แห่งอทินนาทาน โดยขาด

ประเภทของอทินนาทาน

อทินนาทานสามารถแบ่งเป็นประเภทแห่งการกระทำได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่
๑) โจรกรรม ๒) อนุโลมโจรกรรม ๓) ฉายาโจรกรรม โดยสามารถสรุปตารางประเภทของอทินนาทาน
ดังต่อไปนี้

ประเภทของอทินนาทาน	รูปแบบของอทินนาทาน
โจรกรรม	กลุ่มขโมย ตัดช่อย่องเบาลักลักซ่อน ลักต้อน ลักลอบลักสับ และสับเปลี่ยน
	กลุ่มฉก ฉกชิงวิ่งราวแย่ง ชิง ตีชิงและปล้น กลุ่มกดขี่และกรรโชก
อนุโลมโจรกรรม	กลุ่มหลอกหลวง - ปลอม หลอกและลวง
	กลุ่มตุ๋น
ฉายาโจรกรรม	กลุ่มฉ้อ ฉ้อโกง ฉ้อฉล ฉ้อราษฎร์บังหลวง ตระบัด เบียดบังและยกยอก
	สมโจร ปอกลอกและรับสินบน ผลาญ และหยิบฉวย

เกณฑ์การวินิจฉัยศีลข้ออทินนาทาน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติศีลข้ออทินนาทาน ไว้ในพระวินัยที่ว่าด้วย ปาราชิกบทที่
สอง มีใจความว่า “ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก มีมูลค่าเท่ากับอตราโทษที่
พระราชาทิ้งหลายจับโจร ได้แล้วประหารบ้างจองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษบ้างว่า เจ้าเป็นโจร เจ้า
เป็นคนพาลเจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย”

จากคำดังกล่าวข้างต้น ตามความหมายของคำว่าอทินนาทาน ทั้งตามรูปศัพท์ทางวิชาการ
และพุทธบัญญัติจะมีความหมายสอดคล้องกัน คือการกระทำที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต
ด้วย จิตคิดจะลักขโมย ตามความหมายทั่วไปการกระทำประกอบด้วยเจตนาละเมิดกรรมสิทธิ์หรือ
ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น แต่ในทางพุทธบัญญัติจะกล่าวถึงมูลค่าของทรัพย์สินเพื่อกำหนดบทลงโทษ
ของบรรพชิต

การวินิจฉัยหรือตัดสินโทษหรือความผิดฐานลักทรัพย์ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
ว่ามีวิธีวินิจฉัย ๕ ประการคือ

๑) พิจารณาจากวัตถุหรือทรัพย์สินโดยตรวจสอบว่าทรัพย์สินมีเจ้าของหรือไม่แม้มีเจ้าของก็ตรวจสอบดูว่า ทรัพย์สินที่ถูกลักนั้น เจ้าของยังมีความหวงแหนอยู่หรือไม่

๒) พิจารณาจากสถานที่คือ ถิ่นหรือประเทศที่เกิดเหตุลักทรัพย์ ใช้หลักพิจารณาว่าถิ่นหรือประเทศที่เกิดการลักทรัพย์ทรัพย์สินมีราคาเท่าใดก็ปรับโทษหรือความผิดตามราคาร้านในถิ่นหรือประเทศนั้น ๆ

๓) พิจารณาจากเวลาคือ พิจารณาตามสมัย บางสมัยทรัพย์สินมีราคาถูก บางสมัยทรัพย์สินมีราคาแพงการพิจารณาตัดสินจึงใช้ยุคสมัยเป็นเกณฑ์

๔) พิจารณาจากราคา คือ ทรัพย์สินใหม่มีราคาสูง ทรัพย์สินเก่ามีราคาลดลงการพิจารณาตัดสินจึงใช้ราคาเป็นเกณฑ์

๕) พิจารณาจากการใช้สอย คือ ทรัพย์สินใดเคยใช้แล้วราคาหรือคุณค่าจะเปลี่ยนไปตามระยะเวลาการใช้สอยนั้น การพิจารณาจึงใช้การใช้สอยเป็นเกณฑ์ในการตัดสินหนึ่ง นอกจากเกณฑ์ดังกล่าวแล้วยังมีองค์ประกอบของการกระทำอาทินาทานที่จะต้องใช้ในการตัดสิน เพื่อช่วยในการพิจารณาการให้นำหนักระดับความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งปรากฏในพระวินัยปิฎกคัมภีร์มหาวีถังคัมภีร์ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นสำหรับเกณฑ์การวินิจฉัยที่ใช้ในการตัดสินว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาทินาทานเมื่อพิจารณาสาระสำคัญในเกณฑ์ตัดสินอาทินาทานในพระพุทธศาสนาแล้วจะพบองค์ประกอบสำคัญดังนี้

๑) องค์ประกอบเกี่ยวกับทรัพย์สิน จะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีเจ้าของ หรือทรัพย์สินที่มีผู้ครอบครอง หรือทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของแต่มีคนหวงแหน

๒) องค์ประกอบภายในของผู้กระทำ เป็นเรื่องของความคิดและเจตนาของผู้กระทำ โดยผู้กระทำรู้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นมีลักษณะเข้าข่ายข้อใดข้อหนึ่งระหว่างทรัพย์สินที่มีเจ้าของ ทรัพย์สินที่มีผู้ครอบครอง หรือทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของแต่มีคนหวงแหน แต่ผู้กระทำยังคงมีเจตนาทุจริตคิดจะเอาทรัพย์สินนั้นไปโดยมิชอบ

๓) องค์ประกอบภายนอกของผู้กระทำ เป็นเรื่องของการกระทำ โดยผู้กระทำใช้ความพยายามในรูปแบบต่าง ๆ จนกระทั่งได้ทรัพย์สินมาความพยายามของผู้กระทำนั้นเป็นได้ด้วยการกระทำด้วยตนเองหรือการสั่งให้ผู้อื่นกระทำการแทน

เกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรม จะถือเอาเจตนาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ และเกณฑ์ตัดสินการกระทำอาทินาทาน ในระดับวินัยหรือจริยธรรมขั้นพื้นฐาน จะเน้นกรอบแห่งอาทินาทานที่เกี่ยวข้องด้วยกายกับด้วยวาจา มีเจตนาเป็นองค์ประกอบ แต่ในการกระทำอาทินาทานซึ่งเป็นความผิดในระดับศีลธรรมหรือจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ย่อมต้องแสดงพฤติกรรมทางกายหรือทางวาจาด้วย จากองค์ประกอบที่ ๑ ทรัพย์สินมีเจ้าของ และองค์ประกอบที่ ๒ รู้ว่าเจ้าของยังหวงแหนอยู่ เป็นองค์ประกอบกลาง ๆ จุดเริ่มต้นการวัดค่าทางจริยธรรมเริ่มจากองค์ประกอบที่ ๓ เป็นต้นไป มีจิตคิดจะลัก มีความพยายาม นำมาได้ด้วยความพยายาม เพราะการกระทำที่จัดเป็นกรรมชั่วผู้กระทำต้องมีเจตนาหรือความ

ตั้งใจคือ มือกุศลจิตแล้วตัดสินใจที่กระทำ เมื่อครบทุกองค์ประกอบภายในและภายนอกแล้วถือว่า การกระทำนั้นเป็นอภินาทานที่สำเร็จสมบูรณ์

คุณและโทษของศีลข้ออภินาทาน

การรู้คุณและโทษของศีลข้ออภินาทานเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้เราชนมีศีลธรรมดีขึ้นและการที่มนุษย์ในอนาคตจะมีฐานะทางศีลธรรมดีขึ้น ดังนั้นควรศึกษาคุณและโทษของศีลข้ออภินาทาน ดังนี้

คุณของศีลข้ออภินาทานโดยทั่วไป

คุณของการรักษาศีล ๕ หรืออานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีลพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ ตรัสกับ คหบดีชาวปาฏลิคามว่าศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๕ ประการคือ ๑) ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอัน มากซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ ๒) กิตติศัพท์ย่อมขจรไป ๓) เมื่อจะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ ย่อมไม่ แก้วกล้า เก้อเขิน ๔) ย่อมไม่หลงลืมสติตาย ๕) บุคคลหลังจากตายไปแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลก สวรรค์

ข้อความข้างต้นทำให้เห็นอานิสงส์หรือคุณของการรักษาศีล ๕ โดยรวมส่วนคุณหรืออานิสงส์ แห่งการการรักษาศีลข้ออภินาทานเป็นศีลข้อที่ ๒ โดยการไม่กระทำโจรกรรม การไม่ลักขโมยทรัพย์ สิ่งของของบุคคลอื่นที่มีเจ้าของ จะมีคุณหรืออานิสงส์ดังข้อความที่ปรากฏในอภิสังขสูตรว่า

“ผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์แล้ว ชื่อว่า ให้ความไม่มีภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัยความไม่มีเวรความไม่เบียดเบียน อันไม่มีประมาณ ถือเป็นทานประการที่ ๒ เป็นมหาทานที่รู้จักว่าล้ำเลิศรู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่าในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ไม่ถูกกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน ถือเป็นห้วงบุญ กุศลประการที่ ๒ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์เป็นไปเพื่อสุขที่ปรารถนา นำใคร่นำพอใจ”

ดังนั้น บุคคลที่ เคยงดเว้นจากอภินาทาน ไม่ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น รู้จักค่าของทรัพย์สิน ที่บุคคลอื่นหามาด้วยความสุจริต ผลก็คือเขาย่อมสัมผัสถึงความอุดมสมบูรณ์และปลอดภัยในทรัพย์สิน ในรูปแบบต่าง ๆ トラบเท่าที่เขาเกิดอยู่ในภพภูมิมนุษย์จะได้รับอานิสงส์ดังนี้

๑) เป็นผู้มั่งมีโภคทรัพย์

๒) เป็นผู้แสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรมได้โดยง่าย

๓) โภคทรัพย์ที่มีย่อมยั่งยืนปลอดภัย ไม่สูญเสีย ไปเพราะภัยต่าง ๆ เช่น อัคคีภัยอุทกภัย หรือโจรภัย

๔) เป็นผู้อยู่ไหนก็เป็นสุขไม่ขาดแคลนอะไร

๕) บุคคลนั้นย่อมถึงทรัพย์ที่สูงค่าขึ้นเรื่อยได้โดยง่าย

ผู้นั้นย่อมจะมีทรัพย์สมบัติธัญญาหารบริบูรณ์ ทรัพย์ที่ยังไม่ได้ก็จะได้ ที่ได้แล้วก็การตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย เรียกว่า ทำมาหากินเจริญ จะปรารถนาสิ่งใด ย่อมได้สมประสงค์ทุกอย่าง ปราศจากราชภัย

โจรภัยและอัคคีภัย จักมีความสุขสวัสดิ์ ปราศจากอุปัทวันตราย ส่วนผู้ที่เคยทำอทินนาทาน เคยลักเล็กขโมยน้อย หรือเป็นโจรมาก่อน ย่อมได้รับผลตรงกันข้าม

คุณของศีลข้ออทินนาทานที่ให้ผลในชาตินี้ใน คิหิสูตฺร พระพุทธเจ้าตรัสกับพระสารีบุตรปรารภถึงอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ ว่าเป็นเหตุให้จิตเป็นสมาธิสามารถปิดทวารกามกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน เปตวิสัย อบาย ทุกติและวินิบาตได้ และในสัลลสุตฺร ๖๒ พระพุทธเจ้าตรัสอานิสงส์ของศีลที่ให้ผลในชาตินี้ได้แก่ ๑) มีโภคทรัพย์มาก ๒) มีชื่อเสียงปรากฏ ๓) เป็นผู้แก่กล้าถ้าไม่ก่อเขินในชุมชน ๔) ไม่หลงลืมสติตาย

นอกจากนี้ในปฐมจุจฺจิตสุตฺร พระพุทธเจ้าได้ตรัส อานิสงส์ของสุจริตซึ่งแม้ไม่กล่าวถึงศีลไว้โดยตรงแต่มีนัยให้เข้าใจว่ามีความหมายเช่นเดียวกันกับศีลไว้ดังนี้ ๑) แม้นกก็ดีเตียนตนเองไม่ได้ ๒) ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ ๓) กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป ๔) ไม่หลงลืมสติตาย

ในอรรถกถาคัมภีร์ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ได้กล่าวถึง ผลแห่งการงดเว้นจากอทินนาทานไว้ดังนี้ ๑) ความเป็นผู้มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ๒) ความเป็นผู้มีโภคทรัพย์มาก ๓) ความเป็นผู้มีโภคทรัพย์ยิ่งขึ้น ๔) ความได้โภคทรัพย์ตามที่ต้องการโดยทันที ๕) การมีโภคทรัพย์อย่างเป็นอิสระ ๖) ความมีโภคทรัพย์โอฬาร ๗) ความเป็นหัวหน้าในที่นั้น ๆ ๘) ความเป็นผู้ไม่รู้จักคำว่าไม่มี ๙) ความเป็นผู้อยู่อย่างสบาย

ในอรรถกถาปรมัตถโชติกา ได้อธิบายผลแห่งการงดเว้นจากอทินนาทาน มีผลดังนี้ ๑) ความมั่งมีธนทรัพย์ ๒) ความมั่งมีธัญญาทรัพย์ ๓) ความมั่งมีโภคทรัพย์ ๔) ความเกิดโภคทรัพย์ที่ยังไม่เกิด ๕) ความมีความถาวรมั่นคงแห่งโภคทรัพย์ที่เกิดแล้ว ๖) ความได้โภคทรัพย์ที่ปรารถนาอย่างฉับพลัน ๗) ความมีโภคทรัพย์ไม่ถูกแบ่งด้วยภัยคือ พระราชา โจร น้ำ ไฟ ทายาทที่ไม่รักกัน ๘) ความได้ธนทรัพย์ที่ไม่สาธารณ ๙) ความได้โลกุตตรทรัพย์ ๑๐) ความไม่รู้จักความไม่มี ๑๑) ความอยู่เป็นสุข

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ไม่ทำอทินนาทานแล้วยังชักชวน ให้ผู้อื่นเห็นความดีในเรื่องเหล่านี้ด้วยนับเป็นบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการคือ ๑) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๒) ชักชวนผู้อื่นให้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการลักทรัพย์ ๔) กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการลักทรัพย์ผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับเชิญไปประดิษฐาน

วิเคราะห์หลักธรรมในศีลข้ออทินนาทาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาดังกล่าวข้างต้นพอสมควรแล้ว กับทั้งได้ศึกษาหลักศีลข้ออทินนาทานในพระพุทธศาสนา แล้วเห็นว่า รากเหง้าของทุกข้อโดยทั่วไปแล้วก็คือ อกุศลมูลอันได้แก่โลภะโทสะโมหะตามความหมายดังนี้

ก. โลภะ หมายถึง ความโลภ กิริยาที่โลภ ภาวะที่โลภ ความกำหนด กิริยาที่กำหนดภาวะที่กำหนดความเพ่งเล็งหรือความอยากได้ (ข้อ ๑ ในอกุศลมูล ๓) ความอยากได้หมายถึงความอยากได้ในทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นมูลเหตุจูงใจทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครอง โดยไม่คำนึงการกระทำ

นั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ เช่นวัยรุ่นมีความอยากได้ในทรัพย์สิน รถจักรยานยนต์และทรัพย์สินตามบ้าน เพื่อให้มาซึ่งการครอบครองแล้วนำไปขายต่อ

ข. โทสะ หมายถึง ความคิดประทุษร้าย (ข้อ ๒ ในอนุสุมูล ๓) กิริยาที่คิดประทุษร้ายภาวะที่คิดประทุษร้าย ความคิดปองร้าย กิริยาที่คิดปองร้าย ความพิโรธ ความพิโรธตอบความดูร้าย ความเกรี้ยวกราด ความที่จิตไม่แช่มชื่น ๑๐๙ โดย ความคิดประทุษร้าย หมายถึงความรู้สึกที่เป็นเหตุจูงใจให้วัยรุ่นร่วมกันคิดทำร้ายร่างกายเจ้าทรัพย์ก่อนที่จะได้ทรัพย์สินมาแล้วนำไปขายต่อแล้วมาแบ่งกับเพื่อนเพื่อไปเที่ยวเตร่

ค. โมหะ หมายถึงความหลง ความไม่รู้ตามเป็นจริง อวิชชา (ข้อ ๓ ในอนุสุมูล ๓) ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ความไม่รู้โดยสมควรความไม่รู้ตามความเป็นจริงความไม่รู้แจ้งตลอดความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงอย่างรอบคอบ ความไม่พินิจ ความไม่พิจารณา การไม่ทำให้ประจักษ์ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความหลง ความหลุ่มหลงความหลงไหลอวิชชา

ความหลง หมายถึง ความไม่รู้ตามเป็นจริง ความไม่รู้ขาดปัญญาเป็นเหตุให้เกิดมิจฉาทิฎฐิเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกต้อง และเป็นเหตุให้เกิดการหมกมุ่น มัวเมาเป็นโลภะเห็นว่าเรื่องที่มีศีลธรรมขัดต่อกฎหมายเป็นเรื่องที่น่ากระทำ

อนึ่งโลภะ โทสะ และโมหะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับการขาดสติสัมปชัญญะทำให้คนขาดความรับผิดชอบชั่วดีว่าสิ่งใดที่ทำไปแล้วถูกและสิ่งใดทำไปแล้วผิดจึงทำให้เกิดกล้าที่กระทำอหิณนาทาน ดังนั้น สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตทางศีลธรรมในมุมมองของพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องของการไม่สามารถรักษาสติควบคุมอำนาจของกิเลสคือ อนุสุมูลข้างต้น (กระทำอหิณนาทานครั้งหนึ่งอาจเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ ถือว่าเป็นสาเหตุภายในในทางพุทธศาสนาเรียกว่า มูลเหตุของการทำความชั่ว หรือ “อนุสุมูล”)

ถึงแม้ว่าอนุสุมูลจะมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เป็นอนุสุมูลทุกประเภท แต่แนวทางการขัดเกลาดังมีอภัยกัลยาณธรรมในระดับที่สามารถนำมาใช้กับบุคคลทั่วไปโดยเฉพาะวัยรุ่นได้ผู้วิจัยเห็นว่าการมุ่งประหาณ โลภะ โทสะ โมหะ นั้นเป็นงานของพระอริยบุคคลโดยตรง การเข้าถึงความจริงระดับปรมาตม์ ในข้อนี้เป็นการยากที่จะสื่อให้กับวัยรุ่นในสังคมได้เข้าใจ จึงมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นคำสอนที่โน้มน้าวให้เกิดความสำนึกในสิทธิของตนเสียก่อนและนำไปสู่หนทางแห่งการเข้าถึงความจริงแท้คือความไม่โลภ (อโลภะ) ซึ่งหลักธรรมนั้น คือ

๑) สัมมากัมมันตะ เพราะการมีสัมมากัมมันตะเจตนากระทำชอบ กล่าวคืองดเว้นจากกายทุจริต ๓ อย่างอันได้แก่การตัดรอนชีวิต (ศีลข้อ ๑) การ ถู้อาของที่เขาไม่ได้ให้ (ศีลข้อ ๒)การประพฤติผิดในกามทั้งหลาย (ศีลข้อ ๓) ในการหาเลี้ยงชีวิตและการดำรงชีวิตที่เพียงพอต่อปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีพในทางที่ถูกแล้ว จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยได้พิจารณาหลักธรรมข้อนี้แล้วเห็นว่าเกี่ยวข้องกับหลักศีลข้ออหิณนาทานในพระพุทธศาสนา โดยตรง แม้ว่าสัมมากัมมันตะจะเป็นมรรคองค์ที่ ๔ ที่สามารถทำให้เจริญได้ทั้งในระดับโลกิยะและโลกุตระกล่าวคือเป็นธรรมะสำหรับคนทุกระดับ ไม่เว้น

สำหรับวัยรุ่นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าเป็นหลักธรรมสำคัญที่จะสนับสนุนการแก้ปัญหาวิกฤตเรื่องศิลปะขอหินนาทานได้

๒) สัมมาอาชีวะ เพราะ การมีสัมมาอาชีวะเจตนาจงดเว้น การโกง (หรือหลอกลวง)การประจบสอพลอ การทำเลศนัยใช้เล่ห์ขอ การบีบบังคับขู่เข็ญ การต่อลามด้วยลาภ ผู้วิจัยได้พิจารณาหลักธรรมข้อนี้แล้วเห็นว่า สัมมาอาชีวะเป็นองค์มรรคที่ ๕ สามารถทำให้เจริญได้ทั้งในระดับโลกิยะและโลกุตระเช่นกัน กล่าวคือเป็นธรรมะสำหรับคนทุกระดับตั้งแต่เป็นเด็กเริ่มรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่การงาน และการแสวงหาปัจจัย ๔ เลี้ยงชีพ การปฏิบัติตามองค์มรรคข้อนี้จะทำให้มีสติในการครองชีพ ไม่ทุจริต คดโกง ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของศิลปะขอหินนาทาน

๓) ทิริโอดตัปปะ เพราะ ธรรมข้อนี้เป็นเครื่องคุ้มครองโลก เป็นธรรมของเทวดา และเป็นธรรมที่ทำให้คนทุกคนมีความรับผิดชอบด้วยตนเอง แม้ว่าจะไม่มีคนอื่นเห็นหรือจ้องจับผิดย่อมมีความสำนึกในการเว้นจากทุจริตได้เองโดยไม่ต้องมีบทลงโทษ หรือกฎหมายมาคอยควบคุม

ทั้ง ๓ ประการนี้จะต้องมีการคบบัณฑิต คือคนดีและเว้นจากการคบคนพาล (อเสวนา จพาลานัม) เป็นเครื่องนำพาไปด้วย กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งก็คือ ต้องอาศัยกัลยาณมิตร คือ เพื่อนที่ดีนำไปสู่การเห็นที่ถูกต้อง (มีสัมมาทิฐิ) เมื่อพิจารณาในระดับปัญหาของวัยรุ่นแล้วกัลยาณมิตรก็คือบิดามารดาในครอบครัวที่ให้ความอบอุ่นแก่บุตรและชี้นำไปสู่หนทางที่ถูกต้อง ส่วนความหมายของแต่ละข้อจะขอกล่าวไว้โดยสังเขปดังนี้

สัมมากัมมันตะ

สัมมากัมมันตะ แปลว่ากระทำชอบ หมายถึง เจตนาเป็นเหตุจงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เจตนาเป็นเหตุจงดเว้นจากการถือเอาคือความงตความแค้น ความแค้นขาดเจตนาเป็นเหตุจงดเว้นจากกายทุจริต ๓ การไม่ทำ การเลิกทำ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต เป็นการกำจัดต้นเหตุแห่งกายทุจริต ๓ พระพรหมคุณาภรณ์ได้ให้ความหมายของ “สัมมากัมมันตะ” ว่า ทำการชอบ หรือการงานชอบ ได้แก่การกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกาย ๓ อย่างคือ ฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ประพฤติในกาม คือเว้นจากการทุจริต ๓

สัมมากัมมันตะจัดเป็นส่วนประกอบของศีลสิกขา โดยเป็นส่วนหนึ่งของอริยมรรคองค์ที่ ๔ และมีฐานะเป็นกัลยาณธรรมสำหรับสิกขาบทที่ ๒ คือ อทินนาทาน ทำหน้าที่อุดหนุนศีลบริสุทธิมั่นคง โดย เจตนาเป็นเหตุจงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เจตนาเป็นเหตุจงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้เจตนาเป็นเหตุจงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอศิลปะขอหินนาทานกับการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญ ได้แก่ ๑) ความหมายของศิลปะขอหินนาทาน ๒) ความเป็นมาของอทินนาทาน ๓) องค์ประกอบของอทินนาทาน ๔) ประเภทของอทินนาทาน ๕) เกณฑ์การวินิจฉัยศิลปะขอหินนาทาน ๖) คุณและโทษของศิลปะขอหินนาทาน ๗) การตีความศิลปะขอหินนาทานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และ ๘) การวิเคราะห์หลักธรรมในศิลปะขอหินนาทาน

ในเรื่องความหมายของศีลข้ออทินนาทาน ความเป็นมาของอทินนาทาน และองค์ประกอบ เกณฑ์การวินิจฉัยศีลข้ออทินนาทาน ได้กล่าวถึงความหมายตามรูปศัพท์และในทางพระพุทธศาสนา การบัญญัติอทินนาทานของบรรชิต และฆราวาส ในด้านองค์ประกอบของความผิดอทินนาทานนั้น ประกอบด้วย ทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน รู้ว่าเจ้าของยังหวงแหน มีจิตคิดจะลัก มีความพยายาม และนำมาได้ด้วยความสามารถซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่พระพุทธองค์บัญญัติขึ้นในพระวินัยและผู้วิจัยได้เชื่อมโยงกับการตีความของนักวิชาการบางส่วน

ในเรื่องคุณและโทษของศีลข้ออทินนาทานนั้น ผู้วิจัยได้กล่าวถึงคุณและโทษของศีลข้ออทินนาทานโดยทั่วไป คุณและโทษของศีลข้ออทินนาทานที่ส่งผลในชาติหน้า ในเรื่องการตีความศีลข้ออทินนาทานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมทรรศนะของนักวิชาการสมัยใหม่ บางท่านที่ได้ให้การขยายความหมายเดิม ๆ ออกไปสู่พฤติกรรมของสังคมที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันอันมีความทันสมัยมากขึ้น รวมไปถึงให้ครอบคลุมทรัพย์สินที่เป็นนามธรรมด้วย

กล่าวโดยสรุป อทินนาทานกับการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นศีลธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์การกระทำอทินนาทานนั้นประกอบด้วยเจตนาเป็นสำคัญในการลักทรัพย์ของผู้อื่น ซึ่งเจ้าของทรัพย์นั้นยังมีความหวงแหนอยู่ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะมีมูลค่าเท่าใดก็ตามผู้วิจัยได้พบหลักธรรมที่เป็นแก่นของศีลข้ออทินนาทาน ได้แก่ สัมมาภังค์มนัตตะ ซึ่งการพัฒนาหลักธรรมนี้ให้เจริญก้าวหน้า ผู้วิจัยจะได้ศึกษาในบทที่ ๔ ศีลข้ออทินนาทานกับปัญหาวิกฤต

๓.๕ ความม่งเว่นจากกาเมสุมิจฉาจาร

กาเมสุมิจฉาจาร หมายถึง เจตนาถเว่นจากการประพฤตผิดในกามทั้งหลาย

กาเมสุมิจฉาจาร หมายถึงการผิดศีลจากการละเมต คู่ครองของคนอื่น รวมถึงการละเมตเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งอยู่ในการดูแลของผู้ปกครอง

กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณี หมายถึง เว่นจากการประพฤตผิดในกามทั้งหลาย ความม่งหมายในการบัญญัติสิกขาบทนี้ คือเพื่อใ้มนุษย์สร้างความสามัคคีไม่แตกร้างกันระหว่างสามีภรรยา

กาม หมายถึง ความปรารถนา ความใคร่ สิ่งที่น่าปรารถนามีอยู่ ๒ ประการ คือ

1. กิเลสกาม คือกิเลสที่ทำให้ใคร่ เช่น ความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง
2. วัตถุกาม คือวัตถุที่ทำให้รักใคร่ เช่น ขอบดอกไม้ ขอบบ้าน ขอบรถยนต์

กามคุณ หมายถึง มีคุณแก่กาม มีค่าแก่กาม วัตถุสำหรับกำหนดและพอใจ ที่มีกามเป็นความรู้สึกอยู่ภายในก็หาเหยื่อนอกคือ กามคุณจนเป็นนิสัยของสัตว์ ในระดับต่ำ

ดังนั้น กาเมสุมิจฉาจาร จึงหมายถึง การประพฤตผิดศีล ในทางประเวณี หรือกิริยาที่รักใคร่รัก กับภรรยาของผู้อื่น

กาเมสุมิจฉาจาร เมื่อแยกบทแล้วได้ ๓ บท คือ

กาเมสุ - มิจฉา - จร

กาเมสุ - การเสพเมถุน

มิจฉา - ลามก หรือ ผิด คือ บัณฑิตย่อมติเตียน

จร - การประพฤติ

เมื่อรวมกันแล้ว เป็นกาเมสุมิจฉาจร แปลความว่า "การประพฤติลามกในการเสพเมถุน"
มีวจนัตถะว่า

มิจฉาจรณิ - มิจฉาจาโร

การประพฤติผิด คือการกระทำลามก อันบัณฑิตทั้งหลายติเตียน ได้แน่นอน ชื่อว่า มิจฉาจร
หรืออีกนัยหนึ่ง

กาเมสุ มิจฉาจรนติ เอเตนาติ - กาเมสุมิจฉาจาโร

คนทั้งหลายย่อมประพฤติผิด ในการเสพเมถุนด้วยธรรมนั้น ฉะนั้นธรรมอันเป็นเหตุแห่งการ
ประพฤติผิด ในการเสพเมถุนนั้น ชื่อว่า กาเมสุมิจฉาจร

สามี ภรรยาที่ประพฤติอยู่ในการเสพเมถุนต่อกัน หาได้เป็นการกระทำที่ลามก อันบัณฑิต
ทั้งหลายพึงติเตียนได้ไม่ เพราะเป็นไปตามกิจธรรมดาของโลก

แต่ถ้า ชาย หรือหญิง ที่ประพฤติล่วงกาเมต่อชายหรือหญิง ที่ไม่ใช่ภรรยา หรือสามีของตน
และชายหรือหญิงนั้น มีผู้พิทักษ์ รักษาอยู่ การกระทำของชาย หรือหญิง ที่ประพฤติอยู่ในการเสพเมถุน
เป็นการกระทำที่ลามก อันบัณฑิตทั้งหลายพึงติเตียนได้ เพราะไม่ได้เป็นไปตามธรรมดาของโลก

การก้าวล่วงของกาเมสุมิจฉาจรนี้ ย่อมสำเร็จด้วยกายบิโคะ คือการกระทำด้วยกายฝ่าย
เดียว มิใช่การกระทำด้วยวาจาหรือใจได้

องค์ประกอบของ กาเมสุมิจฉาจร

การประพฤติอยู่ในการเสพเมถุน ที่เป็นการก้าวล่วงกรรมบทนั้น จะต้องประกอบด้วยองค์
๕ คือ...

๑. อคมนิยวตถุ มีวัตถุที่ไม่ควรเกี่ยวข้อง

๒. ตสุมี เสวนจิตตัม มีจิตคิดจะเสพวัตถุนั้น

๓. ปโยโค มีความพยายามเสพเมถุน

๔. มคฺเคมคฺคปฏิปตฺตือธฺวาสนํ มีความพอใจในการประกอบมรรค ซึ่งกันและกัน

กาเมสุมิจฉาจร หมายถึงการล่วงเกินผู้อื่น จะตัดสินว่าได้กระทำผิดในข้อนี้ โดยมีองค์
ประกอบในการตัดสิน คือ

๑) บุคคลนั้นไม่ควรล่วงเกิน คือนอกเหนือจากตัวเราเองไม่ควรล่วงเกินทั้งสิ้น

๒) มีจิตคิดจะล่วงเกิน

๓) มีความพยายาม และดำเนินการ

๔) ได้ล่วงเกินสมปรารถนา นับตั้งแต่วัยวะถึงวัยวะเช่น การผิดประเวณีหรือทำร้ายร่างกาย

เป็นต้น

โดยส่วนใหญ่การกระทำผิดในข้อนี้ คนส่วนมากมักจะนึกถึง การประพฤติดินในกาม หรือ การล่วงประเวณี อันเป็นการกระทำลามกซึ่งบัณฑิตทั้งหลายพึงติเตียน นั่นคือ การผิดลูกเมียเขาซึ่งเป็นความประพฤดิที่สังคมทั่วไปไม่ยอมรับ ผู้ที่กระทำจึงต้องมีพฤติกรรมที่ปิดบัง และซ่อนเร้น การกระทำอกุศลเช่นนี้ ผลที่จะได้รับในปวัตติกาล คือ

๑) มีผู้เกลียดชังมาก เพราะการกระทำที่ผิดลูกเมียเขาย่อมสร้างความโกรธแค้นให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย ผลที่ได้รับคือมีศัตรู และมีคนเกลียดชังมาก ในข้อนี้ทุกคนก็ต้องเคยประสบมา แต่อาจเป็นเพียงเศษกรรม เช่น เวลาที่มีเรื่องขัดใจกับใคร และมีการโต้เถียง ทำให้มองหน้ากันไม่ได้ หรือบางคนอาจมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง มียศฐาบรรดาศักดิ์ แต่ไม่เป็นที่สบอารมณ์ของลูกน้อง เป็นต้น

๒) มีผู้คิดปองร้าย เพราะได้เคยสร้างศัตรู สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจให้กับผู้อื่น ตัวอย่างเช่น นักเรียนบางคนเป็นคนเรียบร้อย ไม่เคยมีเรื่องราวอะไรกับใคร แต่ถูกนักเรียนโรงเรียนอื่นรุมทำร้ายจนบาดเจ็บ อันนี้ผลที่เขาถูกทำร้ายก็เพราะอดีตชาติเคยทำบาปช้อกามาเมสุมิจจาจาร และที่ต้องบาดเจ็บก็เพราะได้เคยทำปาณาติบาตมานั่นเอง แม้กระทั่งสามี ภรรยา มีเรื่องระหองระแหง การใช้สายตาและคำพูดที่ทำร้ายจิตใจกันก็ถือว่าเป็นผลของการกระทำอกุศลในข้อนี้เช่นเดียวกัน

๓) ขัดสนทรัพย์ ไม่ว่าจะทำอะไรก็มีแต่ความผิดเคือง เงินเดือนชักหน้าไม่ถึงหลัง ดังที่เราเห็นบางคนต้องเข้าโรงจำนำเป็นประจำ เพราะอดีตได้สร้างความไม่รู้จักพอนั่นเอง

๔) อดอยาก ยากจน เพราะการประพฤติดินในกามหรือการล่วงเกินประเวณีนั่น เป็นการกระทำตนเองเป็นผู้ไม่รู้จักพอ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ (สามี ภรรยาของตนเอง) แล้วไปเบียดเบียนผู้อื่น จึงเป็นการสร้างทางให้ตนเองต้องอดอยาก ยากจน

๕) เกิดเป็นหญิง เพราะการกระทำอกุศลกรรมบถในข้อนี้จะเข้าไปแบบปิดบังซ่อนเร้น ไม่กล้าเปิดเผย การกระทำที่ต้องหลบเลี่ยงเช่นนี้จัดเป็นอำนาจอ่อนแบบที่เรียกว่า สสังขาริก อันจะนำเกิดเป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นเพศที่มีความลำบากกว่าผู้ชาย มีความอับอายในบางสิ่งบางอย่างมากกว่า มีเรื่องที่ต้องปกปิดมากกว่านั่นเอง

๖) เกิดเป็นกะเทย ซึ่งเป็นเพศที่สังคมส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับ เพราะเหตุที่ได้เคยกระทำกาเมสุมิจจาจารที่สังคมไม่ยอมรับนั่นเอง

๗) ถ้าเกิดเป็นชายก็เกิดเป็นชายในตระกูลต่ำ เพราะขณะที่ตายจิตจับอารมณ์ที่ดีและเป็นอำนาจของอสังขาริก คืออำนาจที่เด็ดเดี่ยวทำให้เกิดเป็นชาย แต่เหตุที่เคยประพฤติดินในกามยังให้ผลอยู่จึงต้องเกิดในตระกูลต่ำ และจะมีผลทำให้ขัดสนทรัพย์ แล้วความอดอยากยากจนก็ตามมา

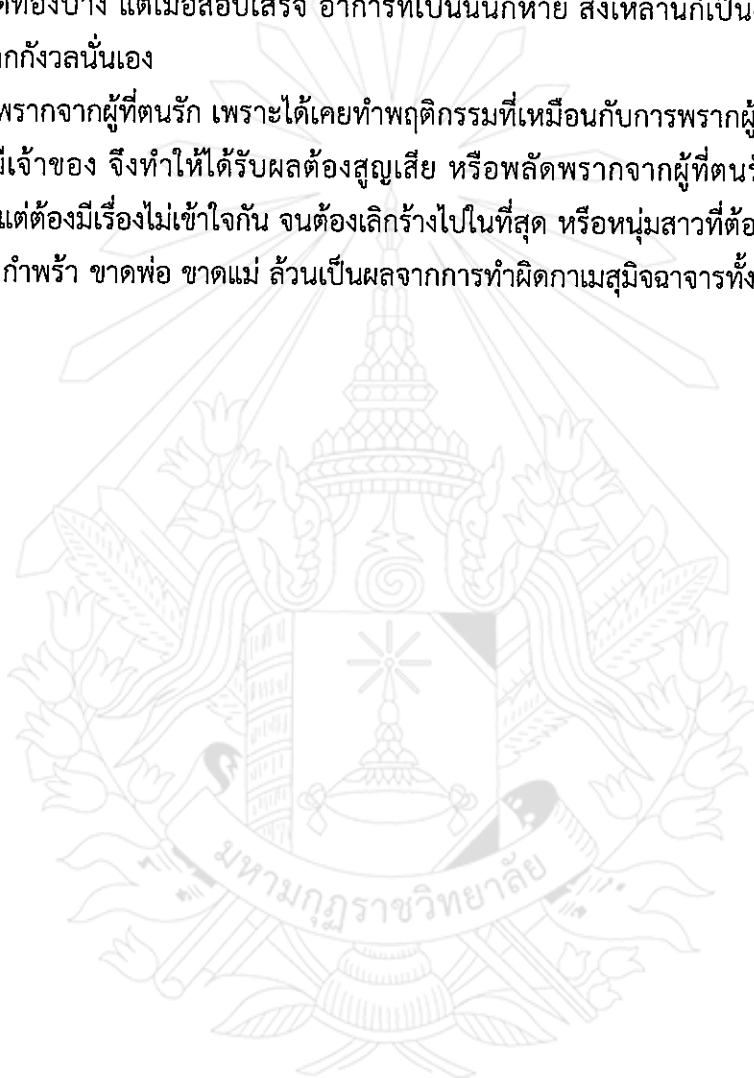
๘) ได้รับความอับอายอยู่เสมอ คือเป็นคนเป็น ไม่ว่าจะทำอะไรก็เป็นที่ยับยั้งของคนอื่น พฤติกรรมที่แสดงออกไปจึงทำให้ตนเองต้องอับอาย เพราะเหตุที่เคยสร้างความอับอายไว้ให้ผู้อื่นนั่นเอง

๙) ร่างกายไม่สมประกอบ คือร่างกายพิการหรือเป็นผู้ที่มีส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายผิดแผกแตกต่างไปจากคนอื่น เช่น มีความผิดปกติของอวัยวะบางส่วน อาจโตะหรือเล็กผิดไปจากธรรมดา เคยมีข่าวว่าหญิงคนหนึ่งมีอวัยวะเพศใหญ่โตผิดปกติ มีคนแห่ไปดูกันมากมายเพราะมีร่างกายไม่

สมประกอบซึ่งอาจจะทำให้ต้องได้รับความอับอายตามมา ทั้งนี้เพราะอดีตชาติได้เคยล่วงเกินร่างกายของผู้อื่นนั่นเอง

๑๐) มากด้วยความวิตกกังวล เพราะเหตุที่ได้เคยกระทำความผิดที่ต้องปกปิด กลัวว่าใครจะรู้เรื่องราวที่ตนเองกระทำมา จึงทำให้เกิดมาต้องเป็นคนที่มีแต่ความวิตกกังวล บางคนเมื่อมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบงานชิ้นหนึ่ง ก็มีแต่ความวิตกอยู่ตลอดเวลาจนงานนั้นสำเร็จนักเรียนบางคนพอใกล้สอบก็ต้องเสียบ้าง ปวดท้องบ้าง แต่เมื่อสอบเสร็จ อาการที่เป็นนั้นก็หาย สิ่งเหล่านี้ก็เป็นผลของความเครียดหรือความวิตกกังวลนั่นเอง

๑๑) พลาดพรากจากผู้ที่ตนรัก เพราะได้เคยทำพฤติกรรมที่เหมือนกับการพรากผู้เป็นที่รักของบุคคลอื่นหรือผู้ที่มีเจ้าของ จึงทำให้ได้รับผลต้องสูญเสีย หรือพลาดพรากจากผู้ที่ตนรัก เช่น สามภรรยาที่เคยรักกัน แต่ต้องมีเรื่องไม่เข้าใจกัน จนต้องเลิกร้างไปในที่สุด หรือหนุ่มสาวที่ต้องออกหัก และแม้กระทั่งเด็กที่ต้องกำพร้า ขาดพ่อ ขาดแม่ ล้วนเป็นผลจากการทำผิดกาเมสุมิฉฉาจารทั้งสิ้น

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องสัมมากรรมันตะในพุทธปรัชญาเถรวาท

ตามที่ได้ศึกษาเรื่องสัมมากรรมันตะมาแล้ว ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์เป็นลำดับ ตามที่ปรากฏในบทที่ ๑ - ๓ เพื่อให้เห็นว่า สัมมากรรมันตะ การทำงานชอบ มีความประโยชน์ มากน้อยเพียงใดต่อการดำรงชีวิต และการนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุธรรมขั้นสูงต่อไป ตามหลังการของศีล หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

มรรคมีองค์ ๘ จึงเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงทัศนะและปัญญา โดยให้เดินทางสายกลาง อันนำไปสู่ความสงบและความหลุดพ้น มีอยู่ ๘ ประเภท คือ (๑) สัมมาทิฏฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง (๒) สัมมาสังกัปปะ คือความไม่เข้าใจถูกต้อง (๓) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง (๔) สัมมากรรมันตะ คือการกระทำถูกต้อง (๕) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง (๖) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง (๗) สัมมาสติ คือการระลึกประจำใจถูกต้อง และ (๘) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง เป็นหลักธรรมอัน เป็นข้อปฏิบัติทางจิตจึงละเอียดอ่อนลึกซึ้งมากกว่าหลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติทางกาย ถ้า มอญมรรค ๘ ตามนัยพระพุทธศาสนา คือสิกขา ๓ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญาผู้เจริญตามมรรคมีองค์ ๘ บริบูรณ์ แล้วย่อมได้จึงเป็นเหตุให้เกิดวิชา คือ ความรู้ ความรู้ทั่วถึงตามความเป็นจริง มีลักษณะสามารถตัด อวิชชาให้ขาดสิ้น วิชาเปรียบเหมือนแสงสว่าง เพราะเป็นแสง สว่างที่ส่องทางดำเนินเพื่อความหลุดพ้น ทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตได้ ซึ่งก็มีศัพท์ที่เป็นชื่อใช้แทนกันได้ เช่น ญาณ ปัญญา วิปัสสนา และ สัมมาทิฏฐิ เป็นต้น วิธีการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยสรุปแบ่งออกเป็น ๘ ประเด็น คือ (๑) การปฏิบัติตามหลักสัมมาทิฏฐิ คือ ใช้ปัญญาพิจารณา เช่น เห็นว่าเรามีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องความจริงของทุกสิ่งที่มีชีวิต ทำดียอมได้ และทำชั่วต้องได้รับชั่ว เป็นต้น (๒) การปฏิบัติ ตามหลักสัมมาสังกัปปะคือ ความดำริชอบ เช่น ความดำริในการออกจากกาม เป็นต้น (๓) การปฏิบัติ ตามหลักสัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากวาจาส่อเสียด เป็นต้น (๔) การปฏิบัติตามหลักสัมมากรรมันตะ คือ การกระทำชอบหรือการงานชอบ คืองดเว้นจากการฆ่า หรือ การเบียดเบียน เป็นต้น (๕) การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต การทำมาหา เลี้ยงชีพในทางสุจริตไม่หลอกลวงหรือโกงคนอื่น (๖) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวายามะ คือ เพียรชอบ หรือพยายามชอบ เช่น เพียรพยายามป้องกันไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในจิต เพียรเพื่อจะละหรือกำจัดอกุศล ธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป เพียรเพื่อจะเจริญกุศลธรรมให้เกิดขึ้น และ เพียรรักษากุศลที่สร้างให้บังเกิด

๔.๑ บทบาทของสัมมากัมมันตะกับสังคมไทยปัจจุบัน

จากการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจากบทที่ ๑ นั้น จะเห็นได้ว่าสังคมปัจจุบันเริ่มมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัญหาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม หรือด้านมโนกรรมก็ตาม ล้วนเป็นมูลเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ปัญหาหาเสพติดให้โทษที่ส่งผลร้าย คือ ผลเสียทางร่างกายและจิตใจ ผลเสียทางสังคม และผลเสียทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคม เช่น การปล้นทำร้ายผู้คนสุจริต ปัญหาการฆ่ากัน การข่มขืนกระทำชำเรา ปัญหาการหลอกลวง ปัญหาการคอร์รัปชัน การทุจริตโดยใช้หรืออาศัยอำนาจตำแหน่ง หน้าที่การงาน และอิทธิพลที่ตนมีอยู่เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นต้น ทั้งนี้ล้วนแต่เกิดจากความเห็นแก่ตัว ความเอารัดเอาเปรียบกัน ขาดความเมตตากรุณาที่ดีต่อกัน ซึ่งส่วนใหญ่

ล้วนเป็นปัญหาอันเกิดขึ้นจากการประพาศผิดหลักสัมมากัมมันตะ (มิจฉากัมมันตะ) ๓ ประการความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ในสัมมากัมมันตะอย่างถูกต้อง ปัญหาต่อตนเอง ปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคม ทั้งในด้านศีลธรรม จริยธรรม ขาดความซื่อสัตย์ ขาดความยุติธรรมในสังคม มีอคติต่อกัน และกัน เหล่านี้ล้วนมีมูลเหตุมาจากมิจฉากัมมันตะ เพราะมิได้ดำเนินตามหลักสัมมากัมมันตะอย่างถูกต้อง ดังนั้น เมื่อสังคมใดขาดคนที่มีคุณธรรม ขาดการนำธรรมะมาใช้ในการดำเนินชีวิต สังคมนั้นย่อมเกิดความเดือดร้อนและเสื่อมไปในที่สุด

อันที่จริงสัมมากัมมันตะถือว่าเป็นหลักธรรมหนึ่ง ที่มีบทบาทต่อสังคมไทยในปัจจุบันถ้าเรานำมาปฏิบัติกันอย่างจริงจังและเหมาะสมแล้ว ไม่เพียงแต่ช่วยลดปัญหาสังคมเท่านั้น แต่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมได้อีกด้วย โดยเฉพาะปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน

๔.๒ สัมมากัมมันตะกับการแก้ปัญหาในวิถีชีวิตประจำวันด้านต่าง ๆ

ในการใช้หลักสัมมากัมมันตะเข้ามาแก้ไขปัญหานั้น เป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันทุกฝ่ายคือ ให้ตระหนักรู้และเข้าใจถึงบาปโทษของมิจฉากัมมันตะและคุณประโยชน์ของสัมมากัมมันตะ เมื่อเข้าใจแล้วจึงฝึกฝนอบรมตนให้อยู่ในกรอบของความดี โดยเริ่มต้นจากจุดเล็กที่สุดคือตัวเอง เมื่อต่างคนต่างปฏิบัติธรรม โดยนำหลักธรรมข้อสัมมากัมมันตะเข้ามาประพาศเพื่อขัดเกลาพฤติกรรมของตนความดีย่อมกระจายไปสู่สังคมส่วนรวมยังสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และร่วมมือช่วยกันในการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจให้ก้าวไปสู่ความดีขั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปเมื่อนั้นตนเองก็ย่อมอยู่เป็นสุขผู้อื่นก็ย่อมอยู่เป็นสุข และจรลงสังคมให้ร่มเย็นได้อย่างแท้จริง ในข้อนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งจะกล่าวถึงการนำหลักสัมมากัมมันตะมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาของบุคคลและสังคม เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดผลดีในทุก ๆ ด้าน (พระอธิการเดชา สิริธมฺโม (แป้งหอม), การศึกษาสัมมากัมมันตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท, ๒๕๕๗, หน้า ๖๑)

๔.๓ สัมมากรรมันตะ การทำางานชอบกับประโยชน์ของสังคม

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การทำางานชอบเป็นอย่างไรเล่า
 เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฆ่า
 เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว
 เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการประพฤตผิดในกามทั้งหลาย
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันนี้เรากล่าวว่า การทำางานชอบ”

ในมรรคข้อนี้เหมือนกับศีลในข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ เลย ดังนั้นเรากันเคยกันดีอยู่แล้ว ในส่วน
 ของปัญหาที่ผ่านมาก็ได้มีการอธิบายไปพอสมควรแล้ว ตรงนี้จะทำความเข้าใจในหมวดของศีล ซึ่งคน
 มักไม่ค่อยเห็นประเด็นที่จะกล่าวถึงนี้เท่าไรนัก

ในมรรคองค์ที่ ๓ สัมมาวาจา และมรรคองค์ที่ ๔ สัมมากรรมันตะนั้น จะเห็นประโยคหนึ่งที่ ซ้ำ ๆ
 กันอยู่ในทุก ๆ บรรทัดก็คือ *เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการ...* ทำไมพระพุทธองค์จึงทรงใช้ประโยค นี้ในทุก
 ๆ ข้อ เพื่อให้เข้าใจ เรามาดูการทำผิดศีลกันก่อน เช่น ยุงบินมาเรตบ..เพี้ยะ ตายสนิท แล้วก็บอก โห๊ะ!
 ไม่เจตนาเลย ไม่เจตนาหรือ? ลองย้อนภาพดูใหม่ (สโลว์โมชั่น) ยุงบินมา เสียงยุงกระทบหู ใจสั่นไหวบิ
 คั้น โกรธแค้น เกิดอาฆาตพยาบาท โทสะเข้าประกอบจิต จนถึงจุดหนึ่งสั่งให้แขนขยับแล้วก็ตกลงไป เกิด
 การฆ่าทันที หากนี่เป็นการสโลว์โมชั่น จะเห็นภาพเลยว่า เกิดแรงผลักดันเป็นเจตนาให้เกิดการฆ่า เมื่อมี
 กิเลสเป็นตัวผลักดันจะเกิดการกระทำความผิด ซึ่งพระองค์ตรัสว่า เจตนาเป็นตัวกรรม ดังนั้นเมื่อเกิดมี
 โทสะ โลภะ หรือโมหะเข้าประกอบ การกระทำทั้งหลายจึงเกิดเป็นกรรม เพราะฉะนั้นการตบยุงจึงเป็น
 กรรมเพราะมีเจตนา เจตนามีได้ เพราะมีโลภะ โทสะ โมหะเข้าประกอบนั่นเอง

เมื่อเข้าใจเจตนาแล้วลองกลับมาในข้อของศีลใหม่ อีกสักตัวอย่างหนึ่ง หากมีคนที่มิมีนิสัยชอบ
 ลักขโมย เวลาเห็นของใครก็จะลักก็จะขโมย จนเมื่อได้มาประพฤติปฏิบัติธรรมเริ่มมาถือศีล เจริญตาม
 มรรค จึงเห็นว่า การเอาของของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้มันไม่ดี จึงเริ่มละเว้น แต่ในช่วงแรก ๆ ทุกครั้งที่เขา
 เห็นของคนอื่น เขาจะอยากได้มาก แต่ก็พยายามข่มใจ ผันใจไว้ไม่ทำผิดอีก เขาต้องใช้ความอดทนอด
 กลั้นเพื่อไม่ทำ ซึ่งขณะนั้นเองที่เกิดเจตนาเป็นเครื่องเว้นขึ้น ที่แรกตบยุงเพราะมีกิเลสเป็นเหตุ ก็เกิด
 เจตนาเป็นตัวกรรม ทำให้เกิดเป็นวิบาก เมื่อคนช้ำขโมยคนนี้เริ่มอดทน พากเพียรในการถือศีลเจริญ
 มรรคต่อไป สิ่งที่เราจะเห็นได้อย่างแน่นอน คือ ระดับของเจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการลักขโมยนั้นจะ
 ลดลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งในทำนองเดียวกันเจตนาที่จะเอาของผู้อื่นก็ลดลงเช่นเดียวกันจนวันหนึ่งหากมีคน
 ทำเงิน ๕๐๐ บาทหล่นต่อหน้าเขา โดยที่เจ้าของเงินไม่รู้ตัว คนที่เมื่อก่อนเคยเป็นคนช้ำขโมยนั้นเห็นเข้า
 พอดี เขาก็ลงเก็บเงิน ๕๐๐ บาทนั้นแล้ววิ่งตามไปคืนให้เจ้าของ แล้วเดินกลับมาโดยปกติ เพื่อนที่
 เคยรู้จักนิสัยของคน ๆ นี้เห็นแล้วเกิดความสงสัย จึงเอ่ยปากถามขึ้นมาว่า ทำไมไม่เก็บเงินไว้เองละ
 เขาตอบว่า ไม่ใช่ของเราเนี่ย เพื่อนจึงถามต่อไปว่า เตี่ยวันนี้ถือศีลหรือ? คน ๆ นั้นหยุดคิดอยู่พักหนึ่งแล้ว
 ตอบว่า เปล่า เพื่อนยังคงสงสัยในคำตอบอยู่ จึงถามต่อว่า ถ้าไม่ถือศีลแล้วทำไมไม่เอาซะเลยละ...

เราจะให้เรื่องหยุดอยู่ตรงนี้ แล้วย้อนภาพกลับไปใหม่ ครั้งแรกเป็นคณิสัยขี้ขโมย ขโมยของได้แบบไม่มีความรู้สึกผิดเลย คนที่ทำผิดโดยไม่มีความรู้สึกผิดเลย เราจะใช้คำเรียกว่า “เลวแบบเป็นเนื้อแท้” เวลาเอาของใครมิดแต่ความยินดีปรีดาไม่รู้สึกผิดใด ๆ ในใจแม้แต่น้อย เชื่อไหมว่าคนที่เลวแบบเป็นเนื้อแท้นี้ขโมยของใครไม่มีเสียงการยับยั้งภายในจากสติปัญญาเลย แต่เมื่อหันเข้ามาศึกษาปฏิบัติ ต้องการจะเป็นคนดี เริ่มเกิดความยับยั้งชั่งใจขึ้น ความยับยั้งชั่งใจที่เกิดขึ้นของทุกคนจะมาในรูปแบบไหนหรือ? ก็มาในรูปแบบของเสียงเล็ก ๆ ในหัวนี่ละ ในระยะแรกที่มีเจตนาเป็นเครื่องเว้น เวลาที่เห็นของใครแล้วเกิดความรู้สึกอยากจะขโมย จะเกิดเสียงขึ้นในหัวอย่างเช่นว่า ไม่เอานั่นไม่ใช่ของเรา เราจะไม่ทำบาปอีกแล้ว อดทนไว้ ไม่ได้ก็ไม่ตายหรอก ถ้าเราเอาของคนอื่นแล้ว เจ้าของก็ต้องเสียใจของที่เขาเก็บหอมรอมริบมาต้องสูญหายไป ได้ไปเราก็ไม่เป็นสุขหรอก... และอาจเกิดเสียงอีกเสียงหนึ่งดังขึ้นตอบโต้ในเชิงสนับสนุนให้เอา เช่น เออ...ไม่เป็นไรหรอก พวกนี้เขารวยแล้วเอามาเขาก็ไม่เดือดร้อนหรอก เราช่วยให้เขาได้ซื้อของใหม่ด้วยซ้ำ

แต่จากการที่เริ่มเกิดเหตุผลที่จะทำดีขึ้นมาเป็นเครื่องต้านการทำชั่วนั่นเอง จะมีการชะงักขึ้นทุก ๆ ครั้งที่เขาอยากจะทำขโมยของใครในช่วงนี้เขาต้องอดทนฝืนขมใจไว้มากทีเดียวเพื่อจะไม่ขโมยอีก แต่ในความเป็นจริง ความอยากจะทำขโมยของ ๆ คนอื่น จะเริ่มลดความรุนแรงในใจลงตามกาลเวลา ตราบใดที่เรายังมีปัญหาเห็นตามความจริงไม่ยอมไหลไปตามอำนาจฝ่ายต่ำของกิเลส เจตนาเป็นเครื่องเว้นก็ลดลงเช่นกัน แล้วลดลงเรื่อย ๆ จนวันหนึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์คนทำเงินหล่นต่อหน้าเขา ๕๐๐ บาท เขาก็ลงเก็บและวิ่งตามไปคืนเจ้าของ

จะชี้ให้เห็นจุดพลิกผันที่สำคัญคือ คนที่เคยขี้ขโมยคนนั้นหมดความอยากที่เอาของ ๆ คนอื่นแล้ว คือหมดเจตนาที่อยากจะได้ของ ๆ คนอื่นแล้ว เขาก็ลงเก็บเงินโดยเสียงในหัวเงียบกริบ (ไม่มีว่าเสียงหนึ่งบอกให้เอาเลย อีกเสียงหนึ่งบอกว่าไม่ต้องอย่าทำ...อีกต่อไป) คน ๆ นี้หมดเจตนาที่จะขโมย คน ๆ นี้ก็หมดเจตนาเป็นเครื่องเว้นไปด้วย หากเราจะบอกว่า คน ๆ นี้เป็นผู้มีศีลบริบูรณ์ในข้อนี้ก็คงไม่ผิด

เมื่อเป็นคนดีอย่างเป็นเนื้อแท้ในระดับศีลเพราะเกิดปัญญาในศีล เกิดสมาธิในศีล เพราะเจตนาเป็นเครื่องเว้นได้สร้างสมให้เกิดศีลขึ้นในระดับอธิศีลขึ้น ก็หมดเจตนาเป็นเครื่องเว้นที่จะทำผิดอีก หากข้อศีลทุก ๆ ข้อถูกชำระจนบริสุทธิ์อย่างนี้ จิตจะไม่เกิดความเดือดเนื้อร้อนใจหรือเครื่องเสียบแทงแบบหยาบ ๆ อีก จากนั้นไปก็เข้าสู่กระบวนการชำระความทุกข์ภายใน ไม่อย่างนั้นทำดีก็จะติดดี คนอื่นไม่ดี เกิดเป็นตัวตนขึ้นมาอีก ดีก็เลยเป็นเหตุให้เกิดทุกข์อีกด้วยด้วยความไม่รู้ ดังนั้นจึงต้องมีมรรคในระดับละเอียดขึ้นที่จะชำระเหตุให้เกิดทุกข์ในระดับจิตใจต่อไป คือระดับตัดหน้าและอุปาทาน ซึ่งต้องอาศัยมรรคองค์ที่ ๖ ๗ และ ๘ (อาจารย์ประเสริฐ อุทัยเฉลิม : ๒๕๔๘)

๔.๔ วิเคราะห์ห่อทินนาทานกับการแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทย

การศึกษาวิเคราะห์ศีลข้อห่อทินนาทานกับการแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทยในบทที่ผ่านมาได้กล่าวถึง ปัญหาวิกฤตทางศีลข้อห่อทินนาทานของวัยรุ่นในสังคมไทยและการ

ดำเนินชีวิตด้วยศีลข้อทินนาทานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ในบทนี้จะวิเคราะห์หลักธรรมในศีลข้อทินนาทานกับการแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบันให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป โดยผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้ ๑) หลักธรรมที่สนับสนุนการแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมข้อทินนาทาน ๒) แนวทางการเสริมสร้างหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ๓) แนวทางการเสริมสร้างภูมิदानทานให้ กับสังคม

หลักธรรมที่สนับสนุนการแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมข้อทินนาทาน

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทยเกี่ยวกับ การลักทรัพย์นั้น และศึกษาหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นเครื่องมือสนับสนุนวัยรุ่นในสังคมไทยให้มีภูมิตานทานมิให้กระทำความชั่ว สนับสนุนการแก้ปัญหาวิกฤตศีลธรรมให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม เพราะอหิณนาทานเกิดขึ้นด้วยความอยาก (โลภะ) การแก้ปัญหาความอยากจึงต้องอาศัยหลักธรรมเหล่านี้ คือ สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ และหิริโอตตปปะ ที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๓ สรุปได้ดังนี้

สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) เป็นการแสวงหาทรัพย์และใช้จ่ายให้เป็นประโยชน์รู้เท่าทันเข้าใจคุณประโยชน์ที่แท้จริงของทรัพย์ไม่ให้ตกในอำนาจของกิเลสทำให้เกิดโลภะ ซึ่งเป็นรากเหง้าของอกุศลในทางพระพุทธศาสนาเรียกมูลเหตุของการกระทำความชั่วดังกล่าวว่าอกุศลมูล ๑ คือรากเหง้าของอกุศล ต้นเหตุของอกุศล ต้นเหตุของความชั่ว (โลภะ โทสะ โมหะ) ซึ่งเกิดจากสาเหตุภายในตัวบุคคลอาจนำไปสู่การกระทำชั่วด้านปัญหาอหิณนาทาน

สัมมากัมมันตะ หมายถึงคือความงดความเว้น ความเว้นขาดเจตนาเป็นเหตุเว้นจากกายทุจริต ๓ หรือการกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกายสามอย่างคือ ๑) เจตนาเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ๓) เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด ดังนี้

๑) ไม่เลี้ยงชีพด้วยปาณาติบาต เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือทำลายสัตว์อื่น หวังประโยชน์เกื้อกูลในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย

๒) ไม่เลี้ยงชีพด้วยอหิณนาทาน เว้นขาดจากอหิณนาทาน ถือเอาแต่ของที่เขาให้แล้ว หวังอยู่แต่ของที่เขาให้ ไม่ลักขโมย เป็นคนสะอาดบริสุทธิ์

๓) ไม่เลี้ยงชีพด้วยการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการประกอบอาชีพที่ผิดจารีตประเพณีหรืออาชีพที่ส่งเสริมให้เกิดกิเลสตัณหาการหาเลี้ยงชีพด้วยความบริสุทธิ์ ถือเป็นศีลข้อหนึ่งในศีล ๕ ข้อที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมความประพฤติเพื่อกำจัดกิเลสขั้นหยาบที่แสดงออกมาทางกายวาจา ให้ประณีตยิ่งขึ้น สาระของศีลอยู่ที่เจตนาและความสำรวมไม่ล่วงละเมิดวินัย ระเบียบกฎเกณฑ์ทั้งตนเองและผู้อื่นรวมถึงอาชีวะที่สุจริตด้วย

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบในทางที่ถูกต้อง ละมิจฉาอาชีพทุกชนิด เป็นการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างสุจริตถูกต้องชอบธรรมและถูกกฎหมายไม่ผิดศีลธรรมและรวมถึงการดำรงตนอย่างเหมาะสมในงานอาชีพนั้น ๆ ด้วย

ดังนั้นหลักธรรมสัมมาสัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาของวัยรุ่นและนอกจากนี้ควรนำหลักธรรมข้ออื่น ๆ เข้ามาบูรณาการเรียนการสอน ให้เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ส่งผลให้วัยรุ่นมีภูมิคุ้มกันด้านหน้าที่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณธรรมและจริยธรรม หากไม่นำหลักธรรมมาเสริมสร้างหรือนำมาประยุกต์ใช้อาจส่งผลให้เกิดการกระทำที่ผิดในทางในรูปแบบต่าง ๆ ในทางที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงทางสังคม เกิดความละโมภในทรัพย์สิน ขาดปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรอง เมื่อสะสมปัญหาเพิ่มมากขึ้น อาจนำไปสู่ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมในรูปแบบต่าง ๆ แล้วนำมาสู่ความเสียหายทางสังคม

ด้วยเหตุนี้การตระหนักถึงหลักธรรมสัมมาสัมมันตะและสัมมาอาชีวะอย่างบริบูรณ์จึงสามารถควบคุมความโลภทำให้ไม่เกิดกิเลส หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนองกิเลส ตัณหา ความต้องการของตนในด้านวัตถุให้พร้อมบริบูรณ์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นควรนำเอาหลักธรรมสัมมาสัมมันตะและสัมมาอาชีวะ ในการกระทำชอบและการเลี้ยงชีพชอบมาใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาให้มีปัจจัย ๔ พอเพียงแก่ความต้องการในการดำเนินชีวิตเพื่อควบคุมปัญหาโลภะ ได้และส่งผลให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข นำไปสู่การแก้ปัญหาวิกฤตศีลธรรมทางสังคมซึ่งเป็นเหตุทำลายคุณงามความดีของมนุษย์มีฉะนั้นแล้วจะนำไปสู่ความเสียหายและความเดือดร้อนใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องในชาตินี้ทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจในชาตินี้และในชาติหน้าทำให้เกิดในรกไปกำเนิดในสัตว์ดิรัจฉานหรือเกิดในเปรตวิสัยอันเป็นอบายภูมิซึ่งทุกข์ทรมานเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้พลาดโอกาสต่อการหลุดพ้นจากสังสารวัฏในสมัยใดที่พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก

หลักธรรมสัมมาสัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ที่มาสันสนุนในการดำเนินชีวิตที่เป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอหิงสา เนื่องจากองค์มรรคขั้นศีลสอนว่าความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานที่สุดของแต่ละบุคคลคือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ในการที่จะไม่ให้ความคิดที่จะทำความชั่วด้วยการเบียดเบียนหรือล่วงละเมิดต่อผู้อื่น อยู่ในจิตใจของตนเลย เมื่อมีความบริสุทธิ์รองรับเบื้องต้นแล้ว ความรับผิดชอบนั้น จึงขยายกว้างถึงการธำรงรักษาและเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าแห่งคุณธรรมของตน ด้วยการชวนชวนทำความดีบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่คนอื่นหรืออาจกล่าวได้ว่า มีความรับผิดชอบต่อตนเองในการละเว้นความชั่วและรับผิดชอบต่อผู้อื่น ในการที่จะทำความดีแก่ผู้อื่น๔ มิให้ความคิดของเราไปล่วงละเมิดต่อผู้อื่นในการกระทำชอบ และการเลี้ยงชีพชอบ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อเกิดสัมมาสัมมันตะ สัมมาอาชีวะแล้ว จะทำให้เจตนาหรือความคิดที่เป็น “อกุศล” ลดลงได้ส่งผลให้ไม่เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ปัญหาเรื่องอหิงสาอันยอมไม่มีในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ ได้แสดงไว้ว่าสัมมาสัมมันตะ สัมมาอาชีวะเป็นวีรตีคือเจตนางดเว้น องค์ธรรมได้แก่ วีรตีเจตสิก ซึ่งเป็น เจตสิกองค์มรรคระดับโลกุตตระ (มัคคสมังคี-มรรคที่เกิดขึ้นพร้อมกัน) หากเป็นโลกียะจะเป็นองค์แห่งศีล (มรรคที่เกิดขึ้นที่ละส่วนไม่พร้อมกัน)

หิริโอตตปปะ

การใช้หลักธรรม หิริโอตตปปะ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในกลุ่มวัยรุ่นที่หรือเกิดความโลภ (อภิขมา) ภายในจิตใจ เมื่อเยาวชนหรือวัยรุ่นมีหิริโอตตปปะกล่าวคือละอายและเกรงกลัวต่อบาปและรู้ทุกข์และโทษของโลกแล้วก็จะไม่เกิดความโลภ หรือแสดงพฤติกรรมอิจฉาริษยาเบียดเบียนซึ่งกันและกัน หากคิดผิดประทุษร้ายก็จะเกิดความละอายและความเกรงกลัวต่อบาปขึ้นมา เป็นธรรมเตือนสติทำให้ไม่กล้าคิดทำความชั่วครั้งทำลงไปก็เป็นเหตุให้เดือดร้อนวุ่นวายในชาตินี้ตนเองเดือดร้อนเพราะทำชั่วคิดชั่วแล้วก็เป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อนและในชาตินี้เมื่อสิ้นกรรมตายไป อกุศลกรรมทั้งหลายส่งผลนำเกิดย่อมทำให้ไปสู่รกได้รับทุกข์โทษในนรกอย่างแสนสาหัส

ดังนั้น หลักธรรมที่สนับสนุนปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมการลักทรัพย์ ซึ่งเกิดจากวัยรุ่นคิดที่จะลักทรัพย์หรือล้วงละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมีสาเหตุภายในตัวบุคคลเกิดจากอกุศลมูล ๓ (โลภะ โทสะและโมหะ) เมื่อมีความคิดอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่น หากเกิด “หิริโอตตปปะ” คือความสำนึก ละอายและความเกรงกลัวต่อบาป และระลึกอยู่เสมอว่าทรัพย์สินของตนตนรักและหวงแหน ไม่ต้องการให้ใครมาล้วงเกินฉันทใจ ทรัพย์สินของคนอื่นก็มีลักษณะฉันทนั้น ความคิดที่จะกระทำความชั่วจะไม่เกิดขึ้นในใจ ส่งผลให้ “อกุศล” ลดลงดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อเกิดหิริโอตตปปะแล้ว จะทำให้เจตนาหรือความคิดที่เป็น “อกุศล” ลดลงได้ส่งผลให้ไม่เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ปัญหาเรื่องอหินาทานย่อมไม่มีในคัมภีร์อภิมมัตถสังคหะได้แสดงไว้ว่า หิริโอตตปปะเป็นโสภณเจตสิกคือเจตสิกที่ตังามโดยทั่วไป (โสภณสาธารณเจตสิก)

๔.๕ แนวทางการเสริมสร้างหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของการละเมิดศีลข้ออหินาทานของวัยรุ่นในสังคมไทย เมื่อทราบสาเหตุและต้นตอของปัญหาแล้ว จึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อบรรเทาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อรณรงค์ทำให้สังคมมีความสงบสุขกลับคืนมาผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ได้ศึกษาไว้อันได้แก่ สัมมาทิมนตะ สัมมาอาชีวะ และหิริโอตตปปะ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมโดยสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานต่อปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมโดยสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานต่อปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมให้กับเยาวชน เพราะการแก้ปัญหาเยาวชนควรกระทำโดยการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชนเป็นสำคัญเบื้องต้น โดยการพัฒนาจิตใจให้มีหลักธรรมเป็นภูมิคุ้มกันด้านทาน หลักธรรมที่ปรากฏในศีลข้ออหินาทาน อันได้แก่ สัมมาทิมนตะ สัมมาอาชีวะ และหิริโอตตปปะ มีแนวทางเสริมสร้างทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามลำดับดังนี้

๔.๖ แนวทางการเสริมสร้างสัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะ

การดำรงชีวิตให้อยู่ในทางฐุเป็นกุศลตั้งงามมีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) ไม่เบียดเบียนและก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นใด มีวิธีปฏิบัติดังนี้

๑) สร้างความสุขและยินดีในความสุขที่เกิดขึ้นจากทรัพย์นั้นด้วยความชอบธรรมถูกต้องตั้งงามและสุจริต พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสุขของผู้ครองเรือน หรือความสุขของชาวบ้านที่เกิดจากการประกอบอาชีพสุจริตไว้ ๔ ประการคือ

ก) อตถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์คือ มีความสุขใจความภาคภูมิใจ ในทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยอาชีพสุจริต ด้วยน้ำพักน้ำแรง และความขยันหมั่นเพียรของตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งคือ สุขใจที่แสวงหาทรัพย์มาโดยชอบธรรมและได้ทรัพย์มาโดยชอบธรรม

ข) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์คือ มีความสุขใจความภาคภูมิใจ ในการใช้จ่ายทรัพย์ด้วยความชอบธรรม คือใช้จ่ายทรัพย์ในการเลี้ยงชีพตามสมควร เลี้ยงดูบุคคลผู้ควรเลี้ยงดูเช่น บิดามารดา บุตรธิดา ญาติหรือบริวารและบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ทำบุญให้ทาน เป็นต้น

ค) อานันยสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้คือ มีความสุขความภาคภูมิใจที่ตนเองและครอบครัวไม่มีหนี้สินติดตัว

ง) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ คือ มีความสุขใจความภาคภูมิใจในความประพฤติปฏิบัติของตนเองว่า มีความสุจริต ตั้งงาม และถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ทั้งทางกายวาจาและจิตใจอันใครตำหนิตีดยนไม่ได้

ความสุขสำหรับชาวบ้านทั้ง ๔ ประการนี้เป็นความสุขที่เกิดจากการประกอบสัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า “นรชนผู้จะต้องตาย รู้สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ระลึกถึงสุขเกิดจากความมีทรัพย์เสวยสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ย่อมเห็นแจ่มแจ้งปัญหา ผู้มีปัญญาดูเห็นชัดอยู่อย่างนี้ย่อมรู้ส่วนทั้ง ๒ ว่า สุขแม้ทั้ง ๓ นี้มีค่าไม่ถึงเสียอยู่ที่ ๑๖ แห่งสุขเกิดจากความประพฤติอันไม่มีโทษ”

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า สังคมไทยจะตระหนักถึงเฉพาะอตถิสุข สุขอันเกิดจากความมีทรัพย์โดยแสวงหาทรัพย์และได้ทรัพย์มาโดยชอบธรรม และโภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ด้วยความชอบธรรม ในการเลี้ยงชีพตามสมควร เลี้ยงดูบิดามารดา บุตรธิดา เท่านั้น แต่ยังไม่ได้ตระหนักถึงการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของอานันยสุข สุขอันอันเกิดจากความภาคภูมิใจที่ตนเองและครอบครัวไม่มีหนี้สินติดตัว และอนวัชชสุข สุขอันเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ ความภาคภูมิใจที่ตนเอง มีความสุจริตตั้งงามทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ อันใครตำหนิตีดยนไม่ได้นอกจากนั้นพระพุทธองค์ยังสรรเสริญอนวัชชสุขมากที่สุดด้วย เป็นสุขที่เกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ ซึ่งถ้ามีข้อนี้สมบูรณ์แล้วความคิดในเรื่องอิทธิบาทนั้นก็หมดไป

๒) การแสวงหาและการรักษาทรัพย์ที่ได้มาด้วยสัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) อันเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อสร้างและรักษาความสุขทั้ง ๔ ประการให้

เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวและที่สำคัญไม่เบียดเบียนคนอื่นและสังคม การแสวงหาและการรักษา ทรัพย์ด้วยสัมมาสัมมาสัมมาและสัมมาอาชีวะ ให้เกิดประโยชน์ในชาตินี้ ตามหลักพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ทฤษฎีธัมมิกัตถะ” คือธรรมที่เป็นประโยชน์สุขเกื้อกูลในปัจจุบัน มี ๔ ประการคือ

ก) อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรไม่เกียจคร้าน ในการประกอบอาชีพสุจริต มีความสามารถ มีความชำนาญและมีปัญญาในการปฏิบัติหน้าที่การงานนั้น

ข) อารักขสัมปทาความถึงพร้อมด้วยการรักษาคือรู้จักเก็บรักษา หรือคุ้มครองทรัพย์สมบัติ ที่หามาได้โดยชอบธรรมนั้น ไม่ให้เสื่อมเสีย สูญหาย และไร้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองบุคคลอื่น และสังคม

ค) กัลยาณมิตตตาความเป็นผู้มีมิตรดีคือรู้จักคบค้าสมาคมกับบุคคลผู้เป็นบัณฑิตเป็นพหูสูต มีศีลมีธรรม มีความประพฤติดีงาม มีศรัทธา จาคะและปัญญาคอยศึกษาฝึกหัด พัฒนาตนเองตาม ผู้เป็นบัณฑิต

ง) สมชีวิตาความเป็นอยู่เหมาะสม คือรู้จักกำหนดวางแผนรายได้และค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงชีวิต เลี้ยงครอบครัว และบำเพ็ญประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมพอดี ไม่สุรุ่ยสุร่ายเกินไปรู้ทางเสื่อมและทางเจริญแห่งโลกทรัพย์

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้คนในสังคมไทยจะตระหนักถึงเฉพาะการหาทรัพย์มาเก็บรักษาไว้เพื่อ ดำรงตน (อุฏฐานสัมปทากับ อารักขสัมปทา) แต่ยังไม่เห็นคุณค่าของกัลยาณมิตตตา อันได้แก่การรู้จัก คบบัณฑิต ที่มีศีลธรรม และประพฤติดีงาม มีศรัทธา จาคะและปัญญาอีกทั้งข้อสมชีวิตาอันได้แก่ ความเป็นอยู่เหมาะสม ไม่ใช่จ่ายเกินความจำเป็น คุณค่าของกัลยาณมิตตตากับ สมชีวิตาจะทำให้ไม่ เกิดกิเลส อยู่อย่างพอเพียง มีสติคอยควบคุมไม่ให้ตกอยู่ท่าสของกระแสบริโภคนิยมปัญหาสังคมก็จะ ไม่เกิดขึ้นตามมา

๓) หลีกเว้นทางเสื่อมแห่งโลกทรัพย์ดำเนินตามทางเจริญแห่งโลกทรัพย์คือ ทรัพย์สมบัติที่ เกิดขึ้นโดยชอบธรรมนั้นยอมเสื่อมสูญหมดสิ้นไปเพราะเหตุ ๔ ประการคือ ๑) เป็นนักเลงหญิง ๒) เป็น นักเลงสุรา ๓) เป็นนักเลงการพนัน ๔) เป็นผู้มึนเมา มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว เปรียบเหมือนสระน้ำ ใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง ถ้าบุรุษเปิดทางไหลเข้าและเปิดทางไหลออกของสระ น้ำนั้น อีกทั้งฝนก็ได้ตกต้องตามฤดูกาลเมื่อเป็นเช่นนั้นสระน้ำใหญ่นั้นก็เหือดแห้งไปไม่เพิ่มปริมาณ ขึ้นเลย ฉะนั้นโลกทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนั้นยอมเสื่อมไปเพราะเหตุ ๔ ประการนั้นฉะนั้น เหมือนกัน

ส่วนทางแห่งความเจริญของโลกทรัพย์ได้แก่การละเว้นจากอบายมุขทั้ง ๔ ประการเปรียบ เหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๕ ทางมีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงเปิดทางไหลเข้า ปิดทางไหล ออกของสระน้ำ และฝนตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนั้นสระน้ำใหญ่ก็เพิ่มปริมาณขึ้นไม่เหือดแห้ง ไปเลยฉนั้นโลกทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ยอมเจริญเพราะเหตุทั้ง ๔ ประการนี้ฉนั้นเหมือนกัน ที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นหลักจริยธรรมสำหรับใช้กับปุถุชนคนทั่วไปรวมทั้งวัยรุ่น จากบทที่ผ่านมา สัมมาสัมมาสัมมาและสัมมาอาชีวะมีความหมายสำหรับพระอริยบุคคล ได้แก่ ความงดความเว้นขาดเจตนา

งดเว้นจากมิถุนาคัมมันตะและมิถุนาอาชีวะของผู้มีจิตเป็นอริยะ เป็นหลักการขั้นศีล พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ดังนี้

พระพุทธศาสนามองเป้าหมายของสัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะให้มีความเมตตาต่อชีวิตของผู้อื่น และเคารพในสิทธิครอบครองของผู้อื่น โดยมุ่งเน้นด้านเกณฑ์อย่างต่ำที่วัดด้วยความต้องการแห่งชีวิตของคน คือมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย ๔ พอเพียงที่จะเป็นอยู่ เป็นการถือเอาคนเป็นหลักมิใช่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ความมั่งคั่งหรือพร้อมบริบูรณ์ซึ่งเป็นการถือเอาวัตถุเป็นหลักจะเห็นได้แม้ในหลักธรรมเกี่ยวกับการปกครอง เช่น กำหนดหน้าที่ของพระเจ้าจักรพรรดิข้อหนึ่งว่า เจือจานหรือเพิ่มทรัพย์ให้แก่ชนผู้ไร้ทรัพย์ หมายความว่า คอยดูแลไม่มีคนขัดสนยากไร้ในแผ่นดิน หรือความสำเร็จในด้านอาชีวะหรือเศรษฐกิจของผู้ปกครอง พึงวัดด้วยความไม่มีคนอดอยากยากไร้มิใช่วัดด้วยการมีทรัพย์เต็มพระคลังหลวงหรือเต็มล้นอยู่ณ ที่ใดที่หนึ่ง

คำว่า “สัมมาชีพ” ในทางธรรมมิใช่ หมายถึงการใช้แรงงานทำให้เกิดผลผลิตแล้วได้รับปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนโดยชอบธรรมเท่านั้น หมายถึงการทำหน้าที่ความประพฤติหรือการดำรงตนอย่างถูกต้องอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้เป็นผู้สมควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีพด้วยเช่น การที่พระภิกษุดำรงตนอยู่ในสมณธรรมแล้วรับปัจจัย ๔ ที่ชาวบ้านถวาย ก็เป็นสัมมาชีพของพระภิกษุหรือการที่ลูกประพடுத்தินเป็นลูกที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ก็พึงนับเป็นสัมมาชีพของลูก

ความมีปัจจัย ๔ พอแก่ความต้องการของชีวิต หรือแม้มีวัตถุพร้อมบริบูรณ์มิใช่เป็นจุดมุ่งหมายในตัวของมันเองเป็นขั้นศีลคือเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตพัฒนาปัญญาเพื่อความมีชีวิตที่ดีงามและการประสพสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป คนบางคนมีความต้องการวัตถุที่เพียงพอ ที่เพียงพอแล้วมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา แต่บางคนยังไม่พร้อม ชีวิตของเขาต้องอาศัยวัตถุนิยมเป็นหลัก เมื่อการเป็นอยู่ของเขาไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมจะสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้ดี

การมีทรัพย์มากมายของเขาก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์แต่ในทางตรงกันข้ามหากชีวิตขึ้นอยู่กับวัตถุนิยมมากกว่า ย่อมเกิดความโลภอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้เป็นเหตุที่จะต้องเบียดเบียนผู้อื่น อาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ทาน แม้ว่าจะเป็นเศรษฐีอยู่แล้วก็ตามเนื่องการวัดคุณค่าของแรงงาน แทนที่จะวัดเพียงด้วยการได้ผลผลิตเกิดขึ้นสนองความต้องการของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความต้องการด้วยตัณหา หรือความต้องการของชีวิตแท้จริงก็ยังไม่แน่แต่ในทางธรรมกลับมองที่ผลอันเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูลแก่ชีวิตแก่สังคมหรือการดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่มนุษย์จากข้อความดังกล่าวสามารถพิจารณาไป ๒ อย่างคือ ว่าโดยธรรมความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับอาชีวะและผลตอบแทนแยกได้เป็น ๒ ประเภท สำหรับคนทั่วไปหรือชาวโลกการใช้แรงงานในหน้าที่เป็นเรื่องของสัมมา กัมมันตะและสัมมาอาชีวะโดยตรง คือเป็นไปเพื่อได้ผลตอบแทนเป็นปัจจัยเครื่องยังชีพ

สำหรับสมณะหรือผู้สละโลก การใช้แรงงานในหน้าที่ก็ยังคงเป็นเรื่องของสัมมา กัมมันตะและสัมมาอาชีวะ แต่ความมุ่งหมายในด้านอาชีวะนั้นไม่เป็นไปเพื่อผลตอบแทนหากแต่เป็นปัจจัยเครื่องยังชีพและเป็นไปเพื่อธรรมและเพื่อผดุงธรรมในโลกหลักการที่กล่าวมานี้มีความมุ่งหมายที่สำคัญคือ การ

มีชีวิตแบบหนึ่งที่เป็นอิสระจากระบบทั้งหลายของสังคมหรือมีชุมชนอิสระชุมชนหนึ่งไว้ทำหน้าที่ด้าน
 ธรรมะที่ต้องการส่งเสริมความบริสุทธิ์โดยแท้ให้แก่ชาวโลก

มองในแง่ของธรรม การใช้แรงงานในทางผลิต ไม่ว่าจะป็นวัตถุหรือบริการ มีจำนวนมากที่ไม่
 เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม หากแต่เป็นไปเพื่อทำลายโดยตรง เช่น ผลิตอาวุธและยาเสพติดเป็นต้น
 ในทางธรรมได้ให้ความสำคัญที่ว่าใครจะมีทรัพย์มากน้อยเท่าใด คือไม่ถือเอาการมีทรัพย์มากหรือ
 น้อยเป็นเกณฑ์วัดความชั่วหรือความดี หากแต่ถือการมีทรัพย์เป็นเพียงวิถีไปสู่จุดหมายอื่นมิใช่จุด
 หมายในตัว ดังนั้นจุดที่น่าสนใจต่อทรัพย์จึงมีสองประเด็น คือวิธีการที่จะได้มาซึ่งทรัพย์ว่าได้มาอย่าง
 ไรและการปฏิบัติต่อทรัพย์ที่มีหรือได้มาแล้วว่าจะใช้อย่างไรคือไม่เน้นการมีทรัพย์แต่เน้นการแสวงหา
 และใช้จ่ายทรัพย์การมีทรัพย์หรือได้ทรัพย์มาแล้วเก็บสะสมไว้เฉย ๆ ถือว่าเป็นความชั่วอย่างยิ่งเช่น
 เดียวกับการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ผิดและใช้ทรัพย์ในทางที่เกิดโทษ กล่าวโดยสรุปว่าความชั่วที่เกี่ยว
 กับทรัพย์สมบัติในขั้นต้นมี ๓ อย่างคือการแสวงหาทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม การครอบครองทรัพย์ไว้
 โดยไม่ทำให้เกิดประโยชน์และการใช้จ่ายทรัพย์ในทางที่เป็นโทษโดยไม่พิจารณาถึงความถูกต้องในด้าน
 คุณธรรมและจริยธรรมศีลธรรมอันดีงาม

อย่างไรก็ดี แม้จะแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม และใช้จ่ายทรัพย์ให้เป็นประโยชน์แล้วบางครั้ง
 อาจไม่ใช่เป็นการใช้จ่ายทรัพย์ที่ถูกต้องทางธรรมโดยสมบูรณ์ทั้งนี้เพราะทางธรรมเน้นคุณค่าทางจิตใจ
 และทางปัญญาคือการวางใจวางท่าทีต่อทรัพย์นั้น ว่าจะต้องเป็นไปด้วย “นิสสรณปัญญา” มีความรู้เท่า
 ทันเข้าใจคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริงของทรัพย์และขอบเขตแห่งคุณค่าหรือประโยชน์นั้น มีจิตใจ
 เป็นอิสระไม่เป็นทาส แต่เป็นนายของทรัพย์ให้ทรัพย์มีเพื่อรับใช้มนุษย์เป็นอุปกรณ์สำหรับทำประโยชน์
 และสิ่งดีงาม ช่วยผ่อนเบาทุกข์ทำให้มีความสุข มิใช่กลายเป็นเหตุเพิ่มทุกข์ทำให้เสียคุณภาพจิต
 ทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือทำให้มนุษย์ต่อมนุษย์มีความแปลกหน้ากัน หลักการในเรื่อง
 สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะเหล่านี้มีความสอดคล้องกับแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา
 เศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

แนวทางการเสริมสร้างhiriโอดตัมปะ

แนวทางการเสริมสร้าง “hiriโอดตัมปะ” หมายถึง แนวทางในการเสริมสร้างไม่ให้กระทำความ
 ชั่วให้มีความสำนึกละอายและมีความเกรงกลัวต่อบาป ให้มีจิตสำนึกไม่กระทำความชั่วแนวทางหรือวิธี
 อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด “hiriโอดตัมปะ” ผู้วิจัยขอกล่าวถึงตามลำดับดังนี้

แนวทางการเสริมสร้างให้เกิดhiri

๑) คำนึกถึงความเป็นคน หรือชาติตระกูล นึกถึงว่าเรามีบุญได้จะเกิดมาเป็นคนมีชาติตระกูล
 แล้วทำไมจะต้องรังแกหรือฆ่าสัตว์ทำไมจะต้องลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของสัตว์
 ตีรังฆานที่ไม่มีสามัญสำนึกรับผิดชอบชั่วดีเราเกิดเป็นมนุษย์สูงกว่าสัตว์ทั้งหลายอยู่แล้ว พอคำนึกถึง
 ชาติตระกูลเกรงทำให้วงศ์ตระกูลเสียชื่อเสียง หิริก็เกิดขึ้น

๒) คำนี้ถึงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุควรจะเข้าวัดทำบุญฟังเทศน์จะมาอยู่กับเด็ก ๆ คราวลูกหลาน ๆ เสมือนวัยหนุ่ม ๆ ได้อย่างไร เนื่องจากอายุมากขึ้น พอคำนี้ถึงวัย เกิดความอายต่อผู้มีอายุอ่อนกว่า หิริก็เกิดขึ้น

๓) คำนี้ถึงความดีที่เคยทำ ในอดีตเรามีความองอาจกล้าหาญ สะสมความดีมากมายเกิดอารมณ์ชั่ววูบที่คิดจะทำความชั่วแต่ระลึกถึงเคยทำความดีมากมายจะมาทำความชั่วเสียตอนนั้น ปลายทำไม พอคำนี้ถึงความดีเก่าก่อนและกลัวคนดูหมิ่นว่าเราก็เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถแต่ไม่สามารถทำความดีได้ หิริก็เกิดขึ้น

๔) คำนี้ถึงความดีเป็นพหูสูต นึกถึงว่า เราก็มีความรู้มากมาย รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว รู้ว่าอะไรควรทำรัฐสารพัดจะรู้แล้วจะมาทำความชั่วได้อย่างไร พอคำนี้ถึงความดีเป็นพหูสูต หิริก็เกิดขึ้น

๕) คำนี้ถึงพระศาสดา เราเองก็ลูกพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเหน้อยยาก ตรัสรู้ธรรมแล้วทรงสั่งสอนอบรมพวกเราต่อ ๆ กันมา เราจะละเลยคำสอนของพระองค์ไปทำความชั่วได้อย่างไรพอคำนี้ถึงพระศาสดา หิริก็เกิดขึ้น

๖) คำนี้ถึงครูอาจารย์สถานศึกษา นึกถึงว่าเราก็ศิษย์มีครูเหมือนกัน ครูอาจารย์สั่งสอนมา ชื่อเสียงสถาบันของเราก็โด่งดังเป็นที่ยกย่องสรรเสริญแล้วเราจะมาทำชั่วได้อย่างไรพอคำนี้ถึงครูอาจารย์สถาบันที่เคยเรียนมา หิริก็เกิดขึ้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สังคมไทยมีหิริค่อนข้างดีในหัวข้อ ความเป็นคน หรือชาติตระกูลนึกถึงว่าเรามีบุญได้จะเกิดมาเป็นคนมีชาติตระกูล ซึ่งจะสังเกตได้ว่าคนที่ผู้ร้ายมักจะเหยียดหยามในฐานะของตนเองกลัวเสียศักดิ์ศรีไม่กล้าทำความชั่ว เพราะกลัวว่าจะเสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูลส่วนหัวข้ออื่น ๆ เป็นต้นว่าการเข้าถึงความเป็นผู้สูงวัย หรือการนึกถึงความดีที่เคยสะสมมาเกิดมาเป็นมนุษย์เราเคยทำความดีและสะสมความดีมากมายคำนี้ถึงความดีเป็นพหูสูต เรียนรู้มากมายและคำนี้ถึงสถานที่ศึกษาและครูอาจารย์ที่เคยอบรมสั่งสอนมา ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นน้อยในสังคมไทย หากมีคุณละอายในหัวข้อเหล่านี้เพิ่มขึ้นก็จะช่วยเตือนสติให้สังคมไทยมีให้กระทำความชั่วในศีลข้ออื่นนาทาน

แนวทางการเสริมสร้างให้เกิดโอดตบปะ

๑) กลัวคนอื่นตำหนิ ถ้าเราคิดที่จะไปลักทรัพย์ของผู้อื่น ถ้าถูกจับได้ถูกประจานกันทั่วทำให้ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลเสื่อมเสีย เมื่อกลัวว่าคนอื่นเขาจะตำหนิเอา โอดตบปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๒) กลัวการลงโทษ มีความสำนึกว่าไม่ควรไปฆ่าผู้อื่น มิฉะนั้น บาปกรรมตามทันตำรวจจับได้จะต้องติดคุกตลอดชีวิตแน่นอน เมื่อกลัวว่าบาปจะส่งผลให้ถูกลงโทษ โอดตบปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๓) กลัวการเกิดในทุกชาติ มีความสำนึกว่าถ้าไปลักทรัพย์ของผู้อื่นในชาตินี้ถ้าเกิดในชาติหน้า จะต้องไปเกิดเป็นสัตว์นรกเป็นเปรต เป็นอสุรกาย มีความสำนึกได้กลัวว่าจะต้องไปเกิดในทุกชาติโอดตบปะก็เกิดขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่าในสังคมไทยมีโอดตบปะในข้อกลัวคนอื่นตำหนิ และข้อกลัวการลงโทษเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในข้อกลัวการเกิดทุกชาติภูมินั้นเมื่อเรากระทำผิดทางศีลธรรมไปลักทรัพย์ของผู้อื่น จะต้องไป

เกิดในรกรเป็นเปรต และอสุรกาย ทุกขรมาณ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีความกลัวน้อยกว่าข้ออื่นหากมีความสำนึกกลัวการตกนรกก็จะเกิดความละอายต่อบาปไม่คิดกระทำความชั่ว ก็จะส่งผลให้ปัญหาในข้ออื่นนาทานไม่เกิดขึ้น

๔.๗ การพัฒนาหลักธรรมที่เป็นภูมิด้านทานในภาพรวม

ปัญหาวิกฤตศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทย เมื่อพิจารณาในทางพระพุทธศาสนา เป็นปัญหาหรือพฤติกรรมที่ขัดกับหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเกิดจากสภาวะภายในจิตใจของบุคคล เป็นไปตามอำนาจของกิเลส ๓ คือ (โภคะโทสะและโมหะ) เรียกว่า “อกุศลมูล” คือเป็นรากเหง้าของอกุศล ต้นเหตุของอกุศล ต้นเหตุแห่งความชั่ว อกุศลเหล่านี้จะต้องอาศัยหลักธรรมข้างต้น คือสัมมา กัมมันตะ สัมมาอาชีวะและหิริโอตตปปะคอยควบคุมไว้มิให้กิเลสแผ่อิทธิพลออกไปภายนอก ผู้วิจัยมุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมของวัยรุ่นในสังคมไทย ซึ่งมีสาเหตุจากปัจจัยภายในของตัวบุคคลคือต้นตอของกิเลสที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ นำไปสู่ปัญหาอหิณนาทาน ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญระหว่างจิตกับกายที่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อจิตเกิดการปรุงแต่งอารมณ์โดยรับปัจจัยภายนอกด้วยกิเลสต่าง ๆ แสดงออกมาด้วยทางวาจา หรือทางร่างกาย เป็นการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ หากจิตใจดี การกระทำที่แสดงออกมาย่อมดี แต่ถ้าหากจิตใจร้ายการกระทำที่แสดงออกมาย่อมไม่ดีด้วย ดังนั้น ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมที่นำไปสู่ปัญหาอหิณนาทานในสังคมไทยเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นปัญหาทางพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปแนวคิดต่าง ๆ

๔.๘ การใช้สัมมา กัมมันตะเสริมสร้างภูมิด้านทานให้กับสังคม

เยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่นเป็นบุคคลที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นอนาคตของประเทศชาติ ทำอย่างไรให้บุคคลเหล่านั้น มีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ ให้เกิดความรู้สึกรู้ว่ามีพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและพัฒนาให้เยาวชนไทยฉลาดแกม เป็นคนดีและมีความสุขและมีความภาคภูมิใจในตนเอง และในสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ องค์ประกอบ คือ ครอบครัว โรงเรียน สังคม และสื่อมวลชน ทำงานประสานกัน และต่างฝ่ายทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์แบบ

๑) ครอบครัว ในปัจจุบันมีแนวโน้มบริโภคนิยมสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ สร้างค่านิยมที่ฟุ่มเฟือยด้านวัตถุนิยมให้แก่วัยรุ่น ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ขาดการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครอบครัวใหม่สอนวิชาการพัฒนาเด็กในโรงเรียนทั้งในและนอกระบบ ขาดการรู้จักความพอเพียงในการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒) โรงเรียน ในโรงเรียนอนุบาลทั้งรัฐและเอกชน ขาดครูที่รักเด็กและมีสุขภาพจิตที่ดีที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเรื่องการพัฒนาการและจิตประสพการณ์พัฒนาของเด็ก ทำให้ขาดการถ่ายทอดวิชาความรู้ โรงเรียนอาจจะร่วมมือในการพัฒนาเด็กอย่างใกล้ชิดกับบิดามารดาผู้ปกครองและทาง

โรงเรียนควรให้ความสำคัญในหลักสูตร ศิลธรรมและจริยธรรม และธรรมศึกษาในหลักสูตรการเรียน การสอน และเข้าใจต่อแก่นในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓) สังคม มีความเข้าใจระบบพื้นฐานของสังคมปัจจุบัน ในเรื่องของพิธีกรรมต่าง ๆ วันสำคัญ ทางศาสนา ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เข้าใจความหมายและปฏิบัติเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ รวมถึงให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่อยู่บนฐานของความไม่ฟุ้งเฟ้อและไม่ฟุ่มเฟือย

๔) สื่อมวลชน มีส่วนสำคัญในการให้การศึกษาแก่บิดามารดาผู้ปกครองและเด็ก ปัญหาการ ตู่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงสื่อทางอินเทอร์เน็ต ที่แพร่หลายในปัจจุบันสร้างปัญหา กับเยาวชนอย่างมาก

ดังนั้น การให้ความร่วมมือพัฒนาด้านครอบครัวโรงเรียน สังคมและสื่อมวลชน ทั้งนี้ควร ส่งเสริมให้วัยรุ่นได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น วัยเด็กวัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุ เพื่อฝึกความไม่ประมาทในชีวิต และส่งเสริมวิชาที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ตามความถนัดของตน และส่งเสริมการสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นกับวัยรุ่นให้เป็นวิถีชีวิต ให้รู้สึกการเสียสละและการแบ่งปัน

จึงเป็นสิ่งสำคัญ หากทำหน้าที่ประสานและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้ว จะทำให้เยาวชน พัฒนาการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า ทำให้ได้รับการพัฒนาการทั้งด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญา ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมก็จะไม่เกิดขึ้น

ปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทยเกิดขึ้นมาจากเหตุภายในจิตใจจึงต้องปรับ ปรุงภายใน ดังนั้นจึงควรมีแนวทางการเสริมสร้างสัมมา กัมมัณตะ สัมมาอาชีวะ และหิริโอตตปปะ ที่เป็นภูมิคุ้มกันในระดับภาพรวมของสังคมไทยดังนี้

๑) การฝึกปฏิบัติสมาธิเพื่อพัฒนาจิต

สถาบันการศึกษา โรงเรียน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิต ควรบรรจุในหลักสูตรภาค การศึกษา และสถาบันครอบครัว หัวหน้าหรือผู้นำครอบครัว ควรให้ความสำคัญกับการฝึกสมาธิ ภาวนาเพราะการฝึกสมาธิเป็นวิธีการทำให้มีสติรู้เท่าทันจิตใจของตนเอง มีความตั้งมั่นปราศจาก นิเวศน์มีความสงบสุขอยู่ภายใน ส่งผลให้จิตมีสติสัมปชัญญะ มีความรู้ตัวทั่วพร้อมเสมอเมื่อมีสติอยู่อย่างนี้เมื่อรับรู้อารมณ์ก็จะรู้เท่าทัน รู้ทันตามองเห็น หูได้ยิน ใจนึกคิดที่มีความรู้สึกใดเกิดขึ้น ก็รู้เท่าทัน อารมณ์สามารถป้องกันไม่ให้กิเลสเกิดขึ้นได้หรือหากมีกิเลสเกิดขึ้น เป็นความพอใจ ไม่พอใจ ก็จะมี ธรรมารมณ์ที่รับรู้ได้ทางใจ มีสติรู้เท่าทัน กิเลสจะไม่เข้ามา หรือเข้ามาเล็กน้อยการฝึกสมาธิภาวนาอยู่ เป็นประจำ ทำให้มีสติรู้เท่าทัน กิเลสจะไม่เข้ามา เพียงมีสติระลึกกายระลึกใจ มีความรู้สึกตัวไม่หลง ไปในโลกความคิดปรุงแต่ง ฟุ้งซ่าน ระลึกกายเป็นอย่างไรให้รู้สึก หายใจเข้า หายใจออกเดิน ยืน นั่ง นอน เหยียดคู้ ใจรู้สึกอย่างไรก็ให้รู้สึก สบายใจไม่สบายใจ เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ฝึกปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ก็ จะเกิดความชำนาญสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ไม่หลงลืมตัว หลงดูหลงฟัง หลงคิด ชีวิตจะมีความสุขโดยไม่ต้องแสวงหาวัตถุมาปรนเปรอเมื่อผู้ใหญ่เป็นต้นแบบแห่งการมีสติที่ดีก็จะทำให้ กลุ่มเยาวชนหรือวัยรุ่นก็จะมีสติมากขึ้น ก็จะเป็นการส่งเสริมหลักธรรมสัมมา กัมมัณตะ สัมมาอาชีวะ

และหิริโอดดับปะได้เป็นอย่างดีปัญหาวิกฤตทางด้านศีลธรรมก็จะไม่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย สักคมอยู่อย่างสงบสุข

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้ใหญ่หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นต้นแบบให้กับเยาวชน นำพาเยาวชนไปปฏิบัติธรรมตามโอกาสสมควร สม่่าเสมอเพื่อเขาจะได้เรียนรู้และซึมซาบจะได้เข้าใจและสามารถนำมาฝึกสติในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ประมาท เพราะเยาวชนเป็นอนาคตของชาติถ้ามีภูมิด้านทานที่ดีแล้วเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า

๒) การให้การศึกษที่ถูกต้อง

การเรียนการสอนในสถานศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาด้านร่างกายและสติปัญญารวมทั้งวิชาการด้านต่าง ๆ มากกว่าการส่งเสริมสร้างด้านคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม ๑๘ เยาวชนส่วนมากแม้จะมีการรับรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในอินทินาทานในระดับสูงแต่กลับมีพฤติกรรมทางศีลธรรมอยู่ในระดับต่ำ เพราะผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุว่าการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่เด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ หากได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจะได้รับการพัฒนาการด้านพฤติกรรม ด้านคุณภาพจิตและปัญญา ปัญหาวิกฤตด้านศีลธรรมก็จะไม่เกิดขึ้น ในที่นี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นดังนี้

๑) การให้การศึกษควรมีวิตลประสงค้ถูกต้องชัดเจน การศึกษาในปัจจุบัน เน้นด้านการให้ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อนำไปประกอบวิชาชีพ เพื่อให้มีงานทำ มีเงินมาใช้จ่ายเลี้ยงครอบครัว แต่ไม่ได้เน้นการสอนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม หากสังคมเป็นแบบนี้อาจใช้ความรู้ไปในทางที่เสียหายการศึกษาไม่ได้เน้นการรู้จักควบคุมตนเองให้เป็นผู้สำรวม มีความสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนมีทำให้ไม่สามารถควบคุมความอยากความต้องการได้จึงใช้ความรู้เป็นเครื่องมือแสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการผลิตสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และโฆษณาชวนชื่น ทำให้คนหลงมกยหาวัตถุมาครอบครองปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ทรัพยากรถูกทำลายอากาศเป็นพิษ ปัญหาการลักทรัพย์ปัญหายาเสพติดและปัญหาอาชญากรรมตามมดงั้น ควรเน้นให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในชีวิตมีความเป็นมาอย่างไร เป้าหมายที่ถูกต้องในการมีชีวิต และวิธีอย่างไรให้ถึงเป้าหมาย ดงั้น ระบบการศึกษาควรเน้นให้ผู้ศึกษามีคุณธรรม มีอริยทรัพย์ (มี ๗ อย่างคือ ศรัทธาจาคะศีลเป็นต้น) ติดตัวรู้จักควบคุมจิตใจตนเอง มีความเป็นสันโดษ เป็นผู้มวีวินัยรู้จักพอดีมีความละอายต่อสิ่งที่ไม่ดีนับเป็นการเสริมสร้างหิริโอดดับปะ

๒) ศึกษาและฝึกฝนเจริญสติทุกอริยาบถด้วยการปฏิบัติในชีวิตจริง ควรเป็นการศึกษาและฝึกปฏิบัติเป็นกิจกรรมของการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกสติและพิจารณาก่อนการบริโภคใช้สอยเพื่อให้เข้าใจความมุ่งหมายที่แท้จริง ไม่หลงไหลตามกิเลส ไม่กินตามอยาก ไม่เลียนแบบพฤติกรรมเพื่อน เมื่อฝึกฝนตนเองในการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ส่งผลให้ชีวิตไม่เวียนเวียนผู้อื่น จะเป็นการส่งเสริมหลักธรรมสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ และหิริโอดดับปะอย่างยั่งยืน

๓) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและสร้างสรรค์

เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน ได้แก่ เป็นวิทยุโทรทัศน์คอมพิวเตอร์โทรศัพท์มือถืออินเทอร์เน็ต หากใช้อย่างขาดสติมีวเมาก็จะเกิดความลุ่มหลง ติดใจ ตามความต้องการของกิเลส

อาจก่อให้เกิดความทุกข์ชอกช้ำได้ วัตถุประสงค์มาปรนเปรอ และปัญหาการลักทรัพย์ตามมาตั้งมั่นควรใช้สื่ออย่างมีสติปัญญา มีความรู้แล้วนำมาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก็จะเป็นการส่งเสริมหลักธรรมสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะและหิริโอตตปปะได้

๔) การส่งเสริมวัฒนธรรมและสังคมที่ดีงาม

วัฒนธรรมที่นิยมปฏิบัติบางอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความไม่รู้จักรละเอียด ความเย่อหยิ่ง ทำให้จิตใจคนรุ่มร้อน ตามใจกิเลส ไม่สามารถควบคุมจิตใจตนเองได้ทำให้ไม่สามารถพัฒนาสติได้จำเป็นต้องมีการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีงาม อันจะทำให้จิตใจอ่อนโยน สงบเย็นไม่เร่าร้อนตามคำโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ ทำให้มีการพัฒนาจิตใจได้ง่ายขึ้น

๑) สื่อโฆษณาต่าง ๆ ควรจะได้รับการควบคุม เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น และเข้ามาในบทบาทชีวิตประจำวัน ทำให้วัยรุ่นเกิดกิเลส ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดมัวเมาทำให้เกิดปัญหาอหิงสาทณานัน

๒) ควรส่งเสริมวัฒนธรรมหรือค่านิยมที่รู้จักที่ต่ำที่สูง ให้รู้จักเคารพ บิดา มารดา ผู้มีพระคุณ และญาติผู้ใหญ่ต้องให้ความเคารพ ไม่ทำตามใจตนเองอันจะทำให้จิตใจของวัยรุ่นมีเครื่องถ่วงดุลไม่ว่างเหินห่าง

๓) ส่งเสริมวัฒนธรรมทางดนตรี เช่น การเล่นดนตรีเป็นการฝึกสมาธิได้เป็นอย่างดี ทำให้วัยรุ่นมีจิตใจที่สงบเยือกเย็น และมีเนื้อหาบทเพลงตามศีลธรรมเป็นคติสอนใจ

ตามที่ได้กล่าวถึง แนวทางการเสริมสร้างให้กับสังคมอย่างเป็นรูปธรรมนั้น สรุปได้ว่า การฝึกสมาธิเป็นการฝึกสติ สามารถรับรู้อารมณ์ที่มากระทบทวารทั้ง ๖ เพื่อรู้เท่าทันอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ ทำให้ไม่หลงลืม ขาดสติ การที่จะพัฒนาให้ได้ผลดีต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน ควบคุมสื่อให้มีความเหมาะสม ตลอดจนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางดนตรี เพื่อฝึกการดนตรีทำให้มีสมาธิและมีความเพลิดเพลินและเรียนรู้บทเพลงเป็นคติสอนใจ ทำให้วัยรุ่น มีกิจกรรมร่วมกัน และเป็นการฝึกฝนจิตใจให้เป็นจิตที่มีสติสัมปชัญญะ สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้โดยวัยรุ่นจะสำนึกได้ว่าอะไรควรทำหรืออะไรไม่ควรทำ อันจะเป็นการส่งเสริมหลักธรรม “สัมมากัมมันตะ” “สัมมาอาชีวะ” และ “หิริโอตตปปะ” อันเป็นภูมิฐานทานอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดีไม่ก่อให้เกิดปัญหาวิกฤตศีลธรรม ไม่นำความเดือดร้อนต่อสังคมไทย

สรุปได้ว่า สัมมากัมมันตะมีความสำคัญกับการดำเนินชีวิต เพราะสัมมากัมมันตะ (การทำงานชอบ) คือเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม ที่เป็นภรรยาคนอื่น หลึงที่จารีตห้าม หลึงอยู่ในบัญญัติศาสนา ชายมีภรรยาแล้วและชายที่อยู่ในบัญญัติศาสนา ซึ่งในบั้นนี้ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ศีลข้ออหิงสาทณานันกับปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในสังคมไทย โดยแบ่งหัวข้อการศึกษาตามลำดับคือ ๑) หลักธรรมที่สนับสนุนการแก้ไขปัญหาวิกฤตศีลธรรมข้ออหิงสาทณานัน ๒) แนวทางการเสริมสร้างหลักธรรมสัมมากัมมันตะสัมมาอาชีวะและหิริโอตตปปะ ๓) แนวทางการเสริมสร้างภูมิฐานทานให้กับสังคม

ในเรื่องหลักธรรมที่สนับสนุนการรักษาศีลข้ออินนาทานนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจากบทที่ ๓ ไว้เบื้องต้นแล้วก็คือ หลักสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะกับ หิริโอตตปปะ ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าจะแก้ปัญหาคืออินนาทานได้อย่างไร

ในเรื่องแนวทางการเสริมสร้างหลักธรรมทั้ง ๓ ส่วนนั้น ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการเสริมสร้างโดยใช้วิธีที่อาศัยแรงจูงใจและวิธีคิดในด้านอื่น ๆ เข้ามาเชื่อมโยง เช่น การเห็นประโยชน์ที่เกี่ยวเนื่องกับความสุขในชาติปัจจุบัน การได้รับโทษในอบายภูมิหรือการเห็นความสำคัญของเป้าหมายชีวิตการใช้ชีวิตแบบพอเพียง เป็นต้น

ในการพัฒนาแนวทางเพื่อสร้างภูมิด้านทานให้กับสังคมเพื่อต่อสู้กับการละเมิดศีลข้ออินนาทาน ของวัยรุ่นในสังคมไทยนี้จะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ของหน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา ศาสนาและสถาบันครอบครัวควรจัดให้มีการส่งเสริมศีลธรรมของวัยรุ่น โดยเฉพาะเน้นสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการส่งเสริมพฤติกรรมทางศีลธรรม ตลอดจนผู้บริหารการศึกษาทุกระดับชั้นต้องให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา ที่นำหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน เสมือนหนึ่งวิถีชีวิตของผู้เรียนและชี้ให้เห็นคุณและโทษของการละเมิดศีลธรรม ควรปลูกจิตสำนึกและเคารพในสิทธิและทรัพย์สินของบุคคล ก็จะเป็นการส่งเสริมหลักธรรม สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะและหิริโอตตปปะได้

นอกจากนั้นผู้วิจัย ได้นำเสนอการฝึกปฏิบัติสมาธิเพื่อพัฒนาจิต การปรับเสริมหลักสูตรการศึกษาให้รู้จักความพอเพียง การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและสร้างสรรค์และการส่งเสริมวัฒนธรรมและสังคมที่ดีงาม อันจะส่งเสริมให้หลักธรรมข้างต้นนั้นเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่ดีต่อไป

เมื่อมีหลักธรรมสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะและหิริโอตตปปะซึมซาบเข้าไปในจิตใจและได้เข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีและคนเก่ง และเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดีรู้จักโอบอ้อมอารีมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์แล้วจะสามารถป้องกันปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมของวัยรุ่นในทุก ๆ ด้านไม่เพียงเฉพาะแต่ศีลข้ออินนาทานเท่านั้น หากแต่จะทำให้วัยรุ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้สังคมประเทศชาติรอดพ้นจากปัญหาวิกฤตทางศีลธรรมทุก ๆ ด้านเพราะวัยรุ่นในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ทำให้เกิดสังคมที่ดีงามโดยวัยรุ่นเกิดภูมิด้านทานต่อ “อกุศลมูล” (โลภะ โทสะ โมหะ) จึงตระหนักถึงความมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุป

สัมมากรรมันตะในพระพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษาใน พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และอรรถกถา ตลอดทั้ง คัมภีร์อื่น ๆ ได้แสดงความหมายของสัมมากรรมันตะไว้อย่างสอดคล้องกันว่า สัมมากรรมันตะ ได้แก่ การกระทำที่ถูกต้อง การกระทำชอบ หรือการกระทำทางกายที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์สุข และเป็นการแสดงออกทางกายด้วยความรู้ความ เข้าใจถึงความ ถูกต้องของการกระทำนั้น ที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้วแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติ ได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุด และความถึงพร้อมในอริยมรรค อันเป็นทางหลุด พ้นอันประเสริฐนั่นเอง โดยมีความหมายเป็น ๓ ลักษณะ คือ (๑) ความงดเว้นจากปาณาติบาต คือ การฆ่า การทำลาย การเบียดเบียน การทรมาน การทำกรรมสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย หรือสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ ไม่ว่าจะมนุษย์หรือ สัตว์ดิรัจฉาน การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดตั้ง ท่านบัญญัติไว้ว่า คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่ เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็น คุณลักษณะข้อที่หนึ่ง ความงดเว้นจาก ปาณาติบาตของสัมมากรรมันตะ

(๒) ความงดเว้นจากอกุศลนาทาน คือการลักทรัพย์ การเบียดเบียนทรัพย์สมบัติอันอยู่ใน สิทธิ ครอบครองของผู้อื่น การละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ของหมู่คณะ หรือของส่วนรวม เอามาเป็นของตนโดยมิชอบธรรมด้วยอาการแห่งขโมย การตั้งเจตนางดเว้น จากการทำความผิดตั้ง ท่าน บัญญัติไว้ว่า คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่ เพราะ มีเหตุอื่นบังคับจึงไม่กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้นดังกล่าวมา นี้เป็น คุณลักษณะข้อที่ ๒ ความงดเว้นจากอกุศลนาทานของสัมมากรรมันตะ (๓) ความงดเว้นจากกาเม สุมิจฉาจาร คือการประพฤติดีในกาม ได้แก่ ไม่ประพฤติ ล่วงละเมิดในภรรยาของผู้อื่น ไม่ประพฤติ ล่วงละเมิดในสามีของผู้อื่น การตั้งเจตนางดเว้น จากการ ทำความผิดตั้งท่านบัญญัติไว้ว่า คือ เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำ ต้องมีความ “ตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอื่นบังคับจึงไม่ กระทำผิด แต่หากไม่ทำเพราะตนได้ตั้งใจไว้ว่าจะงด เว้นดังกล่าวมา นี้เป็นคุณลักษณะข้อที่ ๓ ความงด เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร

๕.๑.๑ เป้าหมายของการมีสัมมากัมมันตะ

การประพฤติปฏิบัติคุณงามความดีต่าง ๆ อันประกอบไปด้วยประโยชน์ทางกาย คือการ ถึงพร้อมด้วยกายสุจริตหรือสัมมากัมมันตะ การปฏิบัติธรรมข้อนี้ไม่เพียงแต่จะรักษากายวาจาใจของ ตนเท่านั้น ยังช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคลให้สมบูรณ์ขึ้นไปตามลำดับ ทั้งยังมุ่งที่จะเอื้อประโยชน์ต่อ บุคคลรอบข้างให้มีความสุขด้วยเช่นกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เข้าสู่ระบบจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สัมมากัมมันตะระดับโลกียธรรมหรือจริยธรรมระดับสมมติ สัจจะคือระดับที่สอนให้บุคคลอยู่กับความจริงของโลกได้อย่างดีมีความสุข ให้ได้รับประโยชน์ใน ปัจจุบันชาตินี้ ทั้งยังประโยชน์ในเบื้องหน้าคือการได้เกิดในสุคติโลกสวรรค์เมื่อสิ้นอายุขัยแล้ว ตลอดทั้งเป้าหมายสูงสุด คือ ความรู้ความเข้าใจถึงการเว้นขาดจากกายทุจริต และเมื่อรู้เท่าทันความเป็นจริงคือกฎของธรรมดา ก็สามารถใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ต่อจิตใจ ไม่ยึดมั่นถือมั่นเอาตัวตนไป ยึดติดไว้ในสมมติบัญญัติ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่จุดสูงสุดของชีวิต อันเป็นทางหลุดพ้น อันประเสริฐนั่นเอง

๕.๑.๒ อานิสงส์ของสัมมากัมมันตะ

ผลอานิสงส์ของสัมมากัมมันตะมี ๒ ระดับ คือ ผลทางโลกียะและผลทางโลกุตระ ผลทางโลกียะ คืออานิสงส์ของความดี ได้แก่ การมีความสุขอยู่ในกามสุข สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยทรัพย์ สมบัติชื่อเสียง เกียรติยศ ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น เพราะการกระทำที่มีประโยชน์ ดำเนินชีวิตอยู่ในทำนองคลองธรรม มีจิตใจที่เป็นสุขเพราะไม่เบียดเบียนผู้อื่น เข้าใจถึงคุณประโยชน์ ของการประพฤติปฏิบัติตามสัมมากัมมันตะนั้น ยังสังคมิให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างสรรค์ ประโยชน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และร่วมมือช่วยกันในการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้ก้าวไปสู่ความดี ชั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั่นเอง ตนเองก็ย่อมอยู่เป็นสุข ผู้อื่นก็ย่อมอยู่เป็นสุข และจรรโลงสังคมิให้ร่มเย็นได้ อย่างแท้จริง ส่วนผลทางโลกุตระ ได้แก่ ความมีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย ด้วยการฝึกฝนอบรม ตนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ก้าวไปสู่ความเป็นพระอรหันต์ในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพ้นทุกข์ โดยสิ้นเชิง ได้รู้แจ้งเห็นจริงของสังขารทุกอย่างในโลก จนสามารถละสิ่งที่ควรละได้หมดสิ้น มี จิตใจหนักแน่น ไม่หวั่นไหวด้วยอาสวะกิเลสทั้งหลาย มีจิตใจที่เป็นอิสระ และเป็นผู้ประกอบด้วย ความสุขอันถาวร คือพระนิพพาน

๕.๑.๓ หลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมากัมมันตะในพระพุทธศาสนา

เนื่องจากการเกิดของสัมมากัมมันตะนั้น เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากกระบวนการรับรู้ผ่านการวิตกวิจารณ์ หรือการคิดพิจารณาโดยประกอบด้วยกุศลธรรมซึ่งมีสัมมาทิฏฐิเป็นตัวนำ แม้ในการประพฤติปฏิบัติในขั้นศีลให้มีความสุขสุจริต ฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ เพื่อไปสู่องค์มรรคนั้นจะ สมบูรณ์ไม่ได้ถ้าไม่มีสัมมาทิฏฐิเป็นตัวนำ เมื่อใดมีสัมมาทิฏฐิ เมื่อนั้นจึงจะวางใจได้ในการปฏิบัติศีล หรือไว้ใจในความสุจริตนั้นได้ แต่ถ้ายังไม่มีสัมมาทิฏฐิตราบใดก็ยังไม้อาจวางใจในศีลได้ตราบนั้น จึง กล่าวได้ว่าสัมมาทิฏฐิเป็นบ่อเกิดและส่งเสริมกุศลธรรมทั้งปวง ดังพุทธพจน์ที่ว่า ๒ “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอย่างอื่นแม้สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่ เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เหมือนสัมมาทิฏฐิ นี้เลย”

ดังนั้น สัมมากรรมันตะจะเกิดขึ้นได้ จำต้องอาศัยสัมมาทิฏฐิเป็นพื้นฐานเช่นกัน เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นหัวใจที่สำคัญของอริยมรรคทุกข้อ สัมมาทิฏฐิที่จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องอาศัยเหตุปัจจัยก่อให้เกิดขึ้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือปรโตโฆสะ ปัจจัยภายในคือโยนิโสมนสิการ และการลงมือปฏิบัติคือธรรมานุธรรมปฏิบัติมาบูรณาการประสานเข้าด้วยกัน เพราะ ทั้งหมดนี้ต่างก็อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น สัมมาทิฏฐิจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิด สัมมากรรมันตะได้อย่างดียิ่ง เมื่อเห็นถูกเข้าใจถูกต้อง บุคคลย่อมคิด พุท รวมไปถึงการประพฤติ ปฏิบัติถูกต้องตามศีลด้วยเหตุนี้สัมมากรรมันตะจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องสร้างเสริมสัมมาทิฏฐิเป็น พื้นฐานให้เกิดขึ้นจึงจะเป็นเหตุให้เกิดสัมมากรรมันตะ การปฏิบัติตามหลักธรรมในหมวดหนึ่ง ๆ ย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมข้อ อื่นซึ่งเป็นเครื่องคอยสนับสนุนส่งเสริมกันและกัน เพื่อให้สัมมากรรมันตะถึงความเจริญงอกงามไพบูรณ์ ยิ่งขึ้นไป เมื่อบุคคลปฏิบัติตามย่อมประสบความสุขความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมต่อสัมมากรรมันตะอีก เช่น หิริโอตตัปปะ วิริตี ๓ วุฒิธรรม ๔ พรหม วิหาร ๔ สังคหัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖ สัมปยุตธรรม ๗ และความไม่ประมาท หลักธรรมดังกล่าว นี้ เป็นไปเพื่อการพัฒนาชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปตามลำดับให้ดำเนินไปด้วยดี จนถึงเป้าหมาย สูงสุดของชีวิตตามความประสงค์ที่ต้องการ และเมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม (ธรรมานุธรรมปฏิบัติ) แล้ว บุคคลนั้นย่อมหลีกเลี่ยงจากการกระทำทางกายที่ไม่ดีมาประพฤติปฏิบัติแต่สัมมากรรมันตะ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเจตนาอันบริสุทธิ์ตั้งแต่เบื้องต้น ในท่ามกลาง และในเบื้องปลายเป็นที่สุด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นย่อมประสบความสุขความเจริญรุ่งเรืองในธรรม และมีความสุขในชีวิตประจำวันตามสมควรแก่ฐานะและสภาวะของตนทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และบรรพชิต

๓. ความสำคัญของสัมมากรรมันตะต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน สัมมากรรมันตะนั้นถือว่าเป็นหลักธรรมสำคัญข้อหนึ่งในมรรคมืองค์ ๘ เพราะการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ จะต้องดำเนินไปตามหลักอริยมรรคมืองค์ ๘ เท่านั้น เพราะเป็นทางสายเดียว (เอกายมรรค) อันเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตของสัตว์ทั้งหลาย การดำเนินไปตามทางสายนี้จะต้องปฏิบัติให้ครบ ทั้ง ๘ องค์ประกอบ จะขาดเสียข้อใดข้อหนึ่งมิได้ เพราะเมื่อองค์ประกอบไม่ครบสมบูรณ์ ย่อมไม่สามารถบรรลุผลนิพพานได้ ในอภิญญาคัมภีร์นี้ สัมมากรรมันตะกล่าวได้ว่าเป็นองค์ธรรมสำคัญ หนึ่งเป็นตัวศีล จัดเป็นศีลสิกขา อันเป็นสมุฏฐานยังความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นเป็นสมาธิ และปัญญา เป็นลำดับไป เพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์ย่อมขึ้นอยู่กับกระทำที่เป็นตัวเจตนาให้เกิดขึ้นทั้งส่วนที่ เป็นรูปธรรมและนามธรรม ถ้ากระทำถูกต้อง หรือดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องแล้ว ไม่ว่าจะในทางศีล

หรือทางธรรมก็ดี ย่อมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งความสุขและความเจริญ ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่รู้จัก กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม คือมีมิจฉากรรมันตะแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เสื่อมจากความสุขและความเจริญอันนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมายนั่นเอง จึงควรได้นำหลักธรรมข้อสัมมากรรมันตะนี้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

การเว้นสิ่งที่ควรเว้น กล่าวคือ เว้นจากการฆ่าคนฆ่าสัตว์ เว้นจากการเบียดเบียน ทรัพย์สินของกันและกัน เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เมื่อเว้นสิ่งที่ควรเว้นแล้ว ท่านสอนให้ทำสิ่งที่ควร ทำคือ ให้มี

เมตตากฎณาต่อสัตว์ทั่วไป, ให้มีการเผื่อแผ่แบ่งปันลาภผลที่หามาได้โดยชอบธรรม, ให้มีสหสารสันโดษ คือ พอใจในคู่ครองของตน ไม่ประพฤตินอกใจกันและกัน นี่ย่อมเป็นไปเพื่อ ความสุข ความเจริญของตน และสังคม ในพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นองค์ของศีล เป็นข้อควรเว้นการกระทำความผิดทางกาย มุ่งเพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้สำรวมระวัง และต้องการให้ทุกคน ประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างดีมีความสุขนั่นเอง

สรุปได้ว่า สัมมากัมมันตะเป็นข้อปฏิบัติหนึ่งในมรรคมงคล ๘ เป็นทฤษฎีวิธีการหนึ่งที่เป็นหลักสากล ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและผู้ปฏิบัติตาม เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไปทุกระดับชั้น เป็นหลักธรรมที่สามารถประคับประคองในการดำเนินชีวิตของผู้คนให้รู้จักปรับตัวปรับใจให้อยู่อย่างมีสติปัญญา ซึ่งจะนำตนให้รอดพ้นจากสิ่งที่เลวร้ายในชีวิต โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ปัจจุบันยิ่งมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ฐานของพฤติกรรมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และจริยธรรม สัมมากัมมันตะถือว่าเป็นองค์ธรรมของศีลที่สำคัญ เป็นข้อควรเว้นการกระทำความผิดทางกาย มุ่งเพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้สำรวมระวัง และต้องการให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติด้วยความ สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างดีมีความสุขอีกด้วย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

จากการที่ได้ศึกษาสัมมากัมมันตะสัมมากัมมันตะในพระพุทธปรัชญาเถรวาท มาแล้วนั้นทำให้ทราบว่า สัมมากัมมันตะมีความสำคัญมาก สามารถบูรณาการให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ความสำคัญของสัมมากัมมันตะต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน สัมมากัมมันตะนั้นถือว่าเป็นหลักธรรมสำคัญข้อหนึ่งในมรรคมงคล ๘ เพราะการประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ จะต้องดำเนินไปตามหลักอริยมรรคมงคล ๘ เท่านั้น เพราะเป็นทางสายเดียว (เอกายมรรค) อันเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตของสัตว์ทั้งหลาย การดำเนินไปตามทางสายนี้จะต้องปฏิบัติให้ครบ ทั้ง ๘ องค์ประกอบ จะขาดเสียข้อใดข้อหนึ่งมิได้ เพราะเมื่อองค์ประกอบไม่ครบสมบูรณ์ ย่อมไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ในอภิปรัชชาธรรมนี้ สัมมากัมมันตะกล่าวได้ว่าเป็นองค์ธรรมสำคัญ หนึ่ง เป็นตัวศีลจัดเป็นศีลสิกขา อันเป็นสมุฏฐานยังความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นเป็นสมาธิ และปัญญา เป็นลำดับไป เพราะคนเราจะสุขหรือทุกข์ย่อมขึ้นอยู่กับกระทำที่เป็นตัวเจตนาให้เกิดขึ้นทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ถ้ากระทำถูกต้อง หรือดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องแล้ว ไม่ว่าจะในทางศีล

หรือทางธรรมก็ดี ย่อมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งความสุขและความเจริญ ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่รู้จักระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม คือมีมิจฉากัมมันตะแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เสื่อมจากความสุขและความเจริญ อันนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมายนั่นเอง จึงควรได้นำหลักธรรมข้อสัมมากัมมันตะนี้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ดังนั้นแล้วควรให้การส่งเสริมด้านนโยบาย ดังต่อไปนี้

๑. ควรมีการจัดการอบรม ให้เป็นรูปธรรม เน้นการมีส่วนร่วมและเข้าใจหลักการของศีลสมาธิ ปัญญา ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

๒. ส่งเสริมให้ผู้มีความรู้ความเข้าใจ ด้านสัมมากันมันตะ การทำางานชอบ ได้มีโอกาสแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม มากยิ่งขึ้น

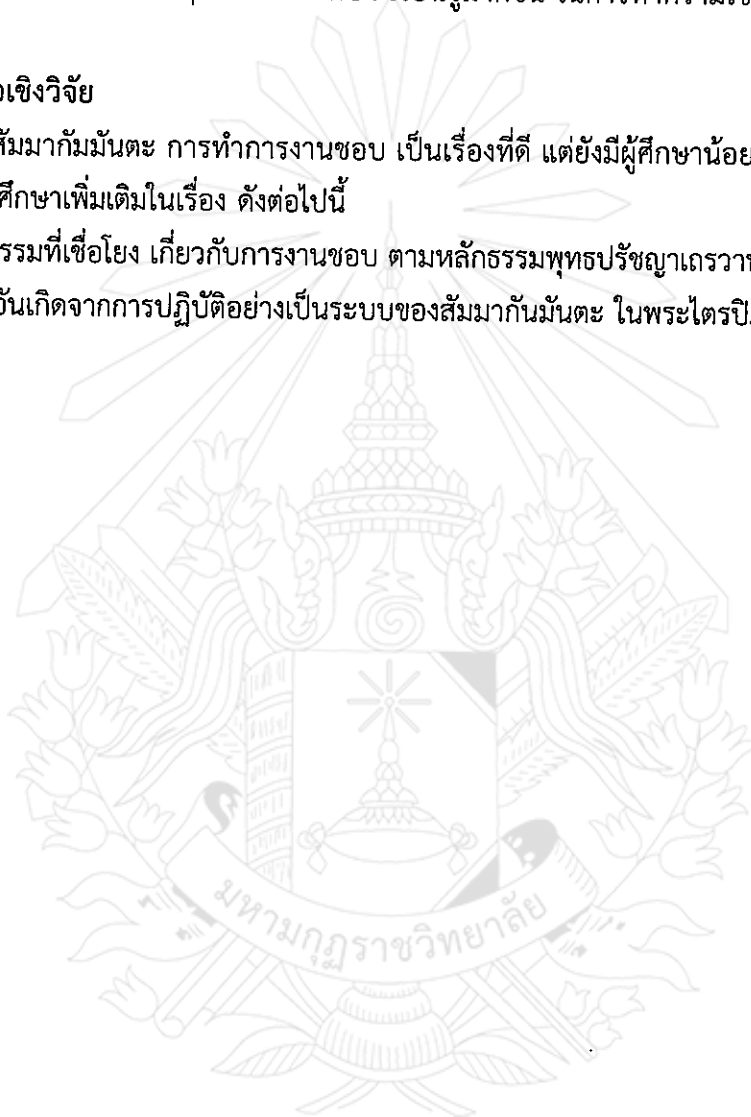
๓. เปิดโอกาสตามช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้ได้ศึกษา เรียนรู้มากขึ้น ในการทำความเข้าใจการงานชอบ

๕.๒.๒ ข้อเสนอเชิงวิจัย

การศึกษาเรื่องสัมมากันมันตะ การทำางานชอบ เป็นเรื่องที่ดี แต่ยังมีผู้ศึกษาน้อยอยู่มาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่อง ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษา หลักธรรมที่เชื่อมโยง เกี่ยวกับการงานชอบ ตามหลักธรรมพุทธปรัชญาเถรวาท

๒. วิเคราะห์ผลอันเกิดจากการปฏิบัติอย่างเป็นระบบของสัมมากันมันตะ ในพระไตรปิฎก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๕

ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือทั่วไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. มุลินธิการศึกษา เพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๖.

พระสังฆราชบัณฑิตกัมมาจริยะ. (๒๕๓๙). ปริมาณโคตติกะ มหาอภิธรรมมัตถสังคหฎีกา ปริฉฉาที่ ๕ เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธี.

แสง จันทร์งาม. (๒๕๓๐). อริยสัจ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, โรงพิมพ์เจริญกิจ.

๒. บทความ

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (๒๕๕๖). บทความวิชาการพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๖.

๓. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

พระอธิการเดชา สิริธมโม. (๒๕๕๖). “การศึกษาสัมมาสัมมันตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. บทความวิชาการพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. ศูนย์บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธิโล. (๒๕๕๖). “การศึกษามรรคมีองค์ ๘ เพื่อการบรรลุมรรคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. ศูนย์บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พระครูปลัดธัญชัย อริยชโย (ถิ่นกำเนิด). (๒๕๕๗). “ศึกษาเปรียบเทียบหลักทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องทางสายกลางของขงจื้อ”. หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระกัณโถก ฐานุตโตโร (สิงห์สุพรรณ). (๒๕๕๖). “ความสำคัญของสัมมาสังกัปปะในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุรวุฒิ จันทธมฺโม (แสงมะโน). (๒๕๔๙). “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท”.
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล : นางสาวสิริพร ครองชีพ
วัน เดือน ปีเกิด : 2 ธันวาคม 2526
ที่อยู่ปัจจุบัน : 62/1 ม.9 ต.บ้านครัว อ.บ้านหมอ จ.สระบุรี 18270
ประวัติการศึกษา

: มัธยมศึกษา โรงเรียนกวิลมวิทยา อ.เมือง จ.ลำปาง
: ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
: ธรรมศึกษาโท

ประสบการณ์การทำงาน

: บริษัท NOK/ดูแล Part เครื่องจักร
: บริษัท นวการ์ด/ฝ่ายบุคคล
: บริษัท ไทเกอร์สตีล/ฝ่ายบุคคล
: บริษัท HINO/ฝ่ายบุคคล

ปัจจุบัน

: ตำแหน่ง Head Office สาขาสระบุรี
บริษัท World Asia Solution

